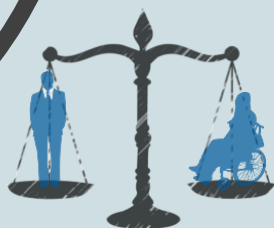

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

Έκθεση Περιόδου Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2023

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, μέσω της πολύπλευρης επιστημονικής και ερευνητικής του δραστηριότητας, συγκροτεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία, υπό την οπτική της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, που κατοχυρώθηκε με την ψήφιση της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD).

Όραμα του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας είναι να καταστεί ένα ισχυρό εργαλείο του αναπηρικού κινήματος στον καθημερινό αγώνα για την προστασία, την προάσπιση, και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Επιστημονική επιμέλεια:

Φανή Προβή, Επιστημονική Υπεύθυνη Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Συλλογή - Επεξεργασία ύλης και επιμέλεια έκδοσης:

Αντωνία Παυλή, Ερευνήτρια Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Υπεύθυνη Έργου:

Νεκταρία Αποστολάκη, Επιστημονικό Στέλεχος της ΕΣΑμεΑ

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND)

Προκειμένου να δείτε αντίγραφο της άδειας επισκεφθείτε:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΣΑμεΑ.....	6
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	8
ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023.....	10
.....	11
ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ.....	12
ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ	16
Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις.....	16
Παροχή εύλογων προσαρμογών	17
Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας.....	18
Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη.....	18
Δικαιοσύνη και εύλογες προσαρμογές	23
ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ	25
Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)	25
Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης.....	27
Αντιμέτωπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία	29
Πρόληψη και προστασία από τη βία (ενδοοικογενειακή βία, ρατσιστική βία, κακοποίηση).....	33
ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	36
Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων /υποδομών/εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)	37
Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)	39
Πρόσβαση σε πληροφορίες	57
Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών	59
Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις.....	61
Πρόσβαση σε βοηθητικές τεχνολογίες των ατόμων με αναπηρία	63
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	65
Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης).....	65
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	75

Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης	75
Προσβασιμότητα και καταλληλότητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων ...	76
Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες	77
Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση	81
Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία	84
ΥΓΕΙΑ	88
Ισοτιμία πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη)	88
Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενων/ θεραπευόμενων	92
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ	94
Ισοτιμία πρόσβαση στην εργασία.....	94
Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες απασχόλησης και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση	105
Εύλογες προσαρμογές στην εργασία.....	105
ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ	107
Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης	107
Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία.....	111
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ	114
Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας	114
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	130
Πρόσβαση σε τύπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)	130
ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	132
Ισότητα ενώπιον του νόμου & πρόσβαση στη δικαιοσύνη	132
Ζωή, ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρέπεια του ατόμου	132
Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα.....	133
Ανεξάρτητη διαβίωση & ζωή στην κοινότητα	134
Εκπαίδευση και κατάρτιση.....	134
Υγεία	136
Εργασία και απασχόληση.....	137
Βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία	138
Πολιτική συμμετοχή και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή	139
Συμμετοχή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία	140

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2022	26
Πίνακας 2. Περιστατικά ρατσιστικής βίας σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία	29
Πίνακας 3. Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΔΟΠΙΦ	30
Πίνακας 4. Περιστατικά έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων	30
Πίνακας 5: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και ανάρτησης Δήλωσης Προσβασιμότητας σε ιστοτόπους του Δημοσίου που είναι σημαντικοί για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις	44
Πίνακας 6: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και ανάρτησης Δήλωσης Προσβασιμότητας στους ιστοτόπους των 13 Περιφερειών της χώρας	50
Πίνακας 7: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων	68
Πίνακας 8: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία.....	69
Πίνακας 9: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων.....	70
Πίνακας 10: Υποψήφιοι πανελλαδικών εξετάσεων με σοβαρές παθήσεις (άρθρο 36 του ν. 4452/2017).....	82
Πίνακας 11: Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας κύριας απασχόλησης (ιψήφιο ΣΤΑΚΟΔ-08) εργαζομένων 20-64 ετών με και χωρίς αναπηρία	96
Πίνακας 12: Επιτυχής μέθοδος εύρεσης της τρέχουσας εργασίας και κατάσταση αναπηρίας (Εργαζόμενοι 20-64 ετών).....	98
Πίνακας 13: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και παροχής δήλωσης προσβασιμότητας των ιστοτόπων που σχετίζονται άμεσα με την πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία..	123
Πίνακας 14: Αποτελέσματα προσβασιμότητας των ιστοτόπων των πολιτικών κομμάτων..	125

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1. Πολλαπλές διακρίσεις κατά των εξυπηρετούμενων γυναικών.....	31
Γράφημα 2. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Χρήση Διαδικτύου	40
Γράφημα 3. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες προς πολίτες.....	41
Γράφημα 4. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες	41
Γράφημα 5: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάσταση αναπηρίας (Έτη αναφοράς: 2020 & 2022)	82
Γράφημα 6: Δείκτης συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (οικονομικά ενεργός πληθυσμός) στα άτομα ηλικίας 20-64 και κατάσταση αναπηρίας.....	94
Γράφημα 7: Απασχόληση και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών	95
Γράφημα 8: Ανεργία και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών	96
Γράφημα 9: Ποσοστό πληθυσμού (16+) σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και κατάσταση αναπηρίας	108
Γράφημα 10: Ποσοστό πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και ομάδα ηλικίας.....	109
Γράφημα 11: Ποσοστό πληθυσμού (16-64 ετών) σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και κατάσταση αναπηρίας και χάσμα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων με σοβαρή αναπηρία	111

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Ποσοστό απασχόλησης ατόμων με αναπηρία μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ	100
Εικόνα 2. Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ	101
Εικόνα 3. Ποσοστό πλήρους απασχόλησης αντρών με αναπηρία στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ	102
Εικόνα 4. Ποσοστό πλήρους απασχόλησης γυναικών με αναπηρία στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ	103
Εικόνα 5: Δικαστική συμπαράσταση και το δικαίωμα του εκλέγειν στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ	115
Εικόνα 6: Δικαστική συμπαράσταση και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ	116
Εικόνα 7: Άμεσες και έμμεσες νομικές υποχρεώσεις για τη διασφάλιση της φυσικής προσβασιμότητας μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ.....	119
Εικόνα 8: Επιλογή ατόμου που θα βοηθήσει τον/την εκλογέα με αναπηρία στο εκλογικό τμήμα κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ	121

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΣΑμεΑ

Διανύοντας το 2023, βιώνουμε ως πολίτες δυσμενείς καταστάσεις, απότοκες των πολυεπίπεδων κρίσεων, της συστημικής πλέον οικονομικής κρίσης, της υγειονομικής κρίσης που επέφερε η πανδημία, της ενεργειακής κρίσης. Η δυσθεώρητη ακρίβεια και το ακραίο πληθωριστικό κύμα που μαστιάζει τη χώρα μας, η σφοδρότητα των ακραίων καιρικών φαινομένων αλλά και η δύνη των έντονων γεωπολιτικών εξελίξεων και των πολέμων που μαίνονται στη γειτονιά μας, συγκροτούν μια συνθήκη ακραίας επικινδυνότητας για το σύνολο του πληθυσμού και ιδιαίτερα για τις ευάλωτες ομάδες. Σήμερα, δυστυχώς επανέρχονται με δριμύτητα στο προσκήνιο, τα ζητήματα των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού που οξύνεται, λόγω και των νέων απειλών που πλήττουν βεβαία υπέρμετρα τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Ωστόσο, το αναπηρικό κίνημα σήμερα καλείται όχι μόνο να είναι ο θεματοφύλακας των κεκτημένων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, δικαιώματα που βάλλονται καθημερινά, αλλά και να διεκδικεί, με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον, τη διεύρυνση και βελτίωση των παροχών και πλαισίων που εξασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση και τη δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία στο πλαίσιο μιας βιώσιμης ανάπτυξης για όλους.

Με όπλο μας την έρευνα και τη γνώση, επιδιώκουμε μέσω αυτής της έκδοσης, της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας, να καταδείξουμε με τεκμηριωμένο τρόπο τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023, τα εμμένοντα εμπόδια, και εν τέλει, τις ανάγκες και τις προκλήσεις που προκύπτουν στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού. Συνεχίζουμε να αγωνιζόμαστε με κάθε μέσο για μια ζωή με αξιοπρέπεια και αυτοκαθορισμό των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Με εκτίμηση,
Ιωάννης Βαρδακαστάνης

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Η Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας (ΠΕ8, ΠΕ8.4) ως βασική εκροή που υλοποιείται με ίδια μέσα, συστηματοποιεί και συνδέει το επιστημονικό έργο του Παρατηρητηρίου, με τη λειτουργία και τις δράσεις της ΕΣΑμεΑ.

Η Ετήσια Έκθεση έχει ως αντικείμενο την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης και των διαχρονικών εξελίξεων στο πεδίο των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, με σκοπό: Να αποτελέσει ένα ισχυρό “εργαλείο” παρακολούθησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά κατοχυρώθηκαν στη Διεθνή Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, και να καθιερωθεί ως μια συστηματική και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για όλες τις εξελίξεις στο πεδίο των πολιτικών για την αναπηρία.

Στην Έκθεση παρουσιάζονται οι πρόσφατες εξελίξεις αναφορικά με την υλοποίηση των απαιτήσεων της Σύμβασης, αναδεικνύονται τα εμπόδια και οι φραγμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους, επισημαίνεται η πρόοδος που έχει συντελεστεί μέχρι σήμερα, και τέλος, διατυπώνονται συστάσεις πολιτικής προς την πολιτεία και τους αρμόδιους φορείς, ώστε να αντιμετωπιστούν οι καίριες προκλήσεις στο επίπεδο του πολιτικού σχεδιασμού.

Η δημοσίευση των εκθέσεων σε ετήσια βάση, σκοπό έχει να ευαισθητοποιεί και να εμπλέκει όλο και περισσότερους φορείς και πρόσωπα στο διάλογο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και να παρακινεί την ανάληψη δράσεων που προωθούν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Βασικό πλαίσιο αναφοράς των Εκθέσεων είναι η Διεθνής Σύμβαση των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, που αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο κατοχύρωσης και εξειδίκευσης του συνόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα άτομα με αναπηρία, αναγνωρίζοντάς τα, ως υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες. Η αδιαιρετότητα και αλληλεξάρτηση των δικαιωμάτων, επέβαλλε την υιοθέτηση της θεματικής προσέγγισης στη συγγραφή της έκθεσης, ενώ επίσης επιχειρείται και η εξέταση της εφαρμογής των γενικών υποχρεώσεων που έχουν οριζόντιο χαρακτήρα.

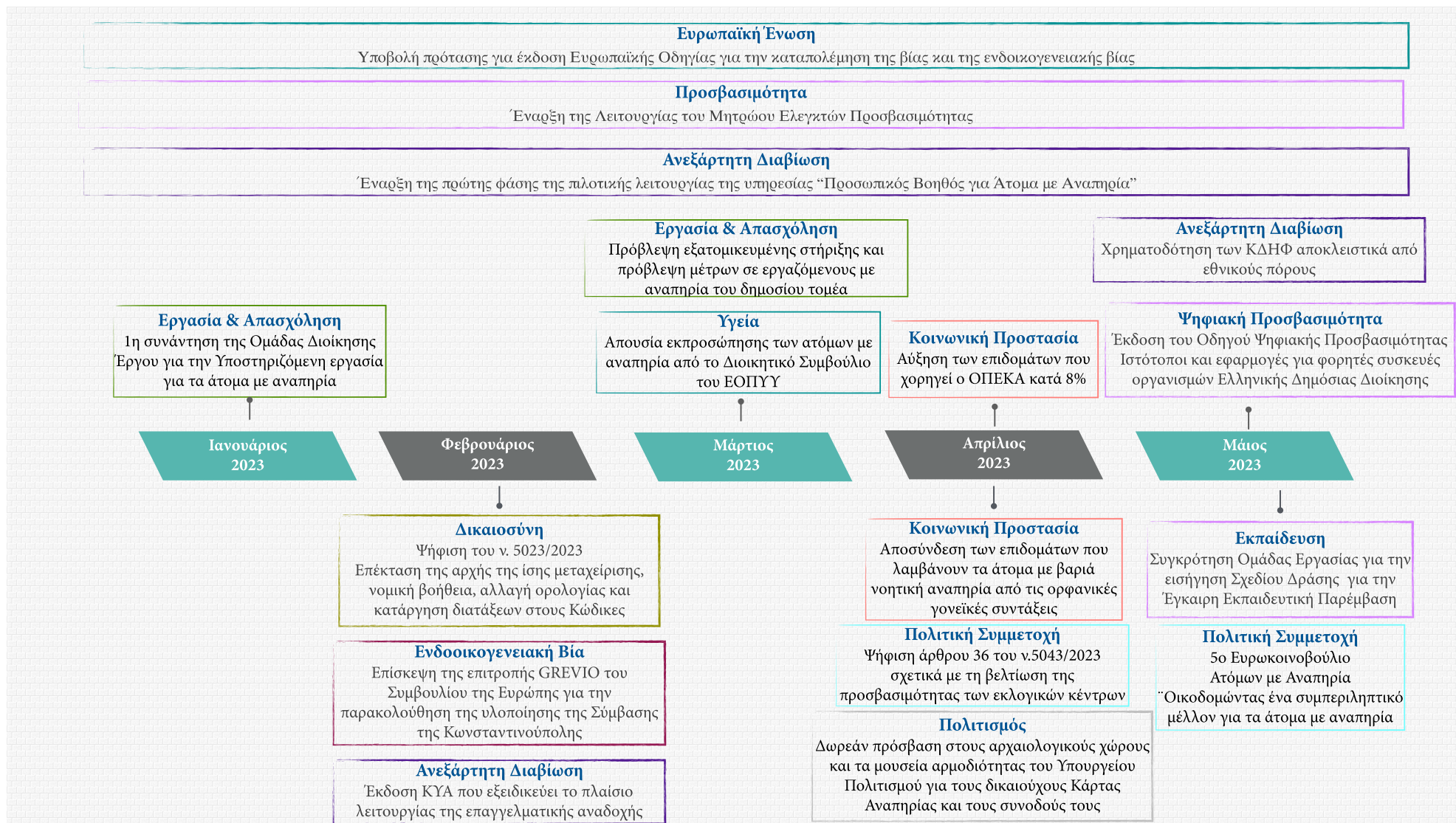
Η συγγραφή της έκθεσης βασίστηκε σε ποικίλες πηγές και δεδομένα που αντλήθηκαν μέσω: έρευνας γραφείου, δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων, πληροφόρησης που λαμβάνει η ΕΣΑμεΑ μέσω της δράσης της, διενέργεια διαβούλευσης με αιρετούς εκπροσώπους του αναπηρικού κινήματος.

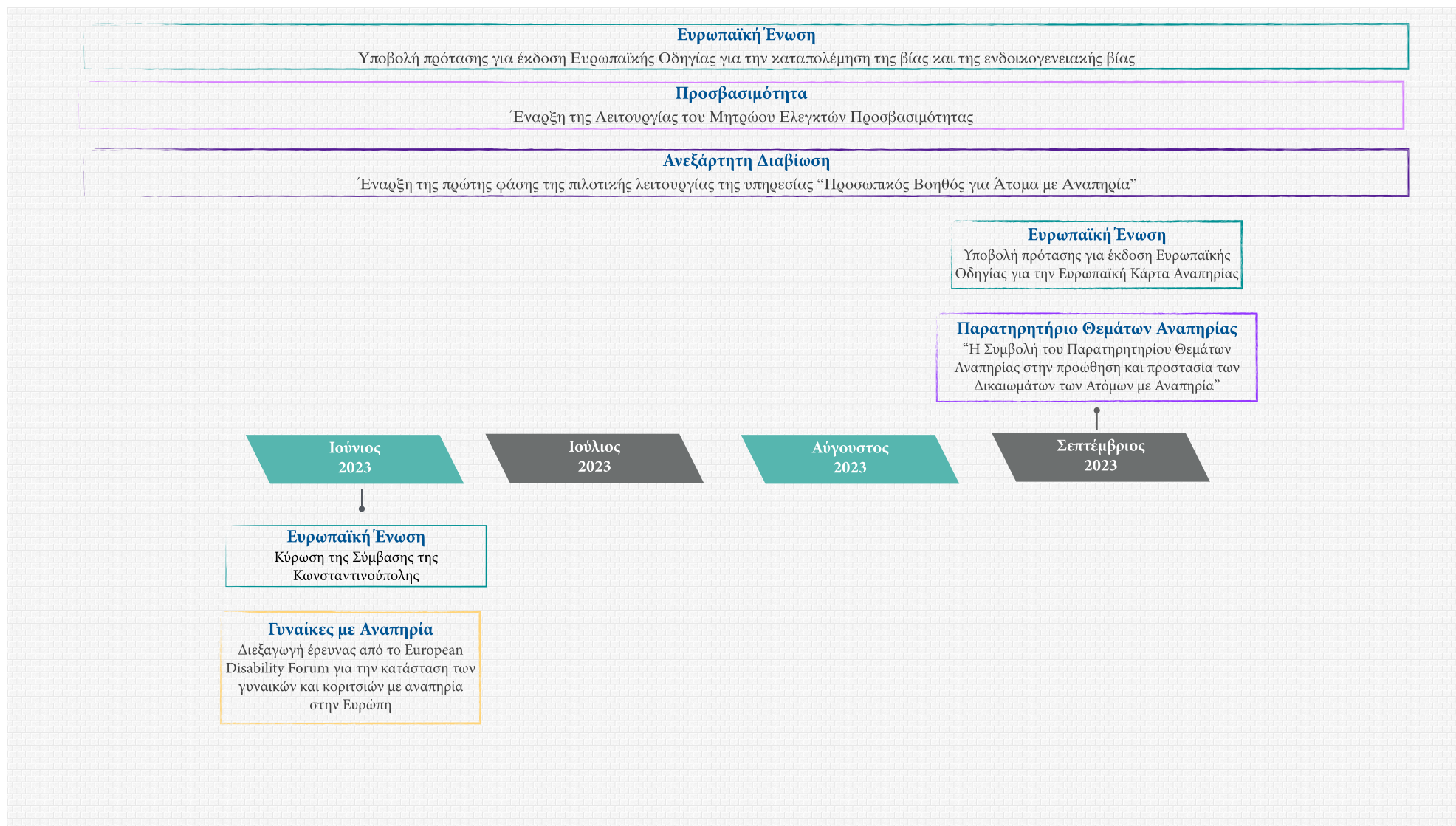
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΑΥΕ	Ανώτατη Υγειονομική Επιτροπή της Αεροπορίας
ΑΝΥΕ	Ανώτατη Υγειονομική Επιτροπή του Ναυτικού
ΑΣΥΕ	Ανώτατη Υγειονομική Επιτροπή του Στρατού
ACCESSIBLE EU	Ευρωπαϊκό Κέντρο Προσβασιμότητας
ΓΓΔΟΠΠΦ	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
DESI	Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας
ΔΥΠΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
EDF	European Disability Forum
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
EDF	European Disability Forum
ΕΚΚΑ	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
ΕΚΠΥ	Εθνικός Κανονισμός Παροχών Υγείας
ΕΟΠΥΥ	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΣΑμεΑ	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
ΕΣΔ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΕΣΔΙΦ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων
ΕΣΔΨΥ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΣΥ	Εθνικό Σύστημα Υγείας
ΕΨΥ	Επαγγελματίες Ψυχικής Υγείας
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
IN-ΕΣΑμεΑ	Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιων Παθήσεων
ΚΔΗΦ	Κέντρα Δημέρευσης -Ημερήσιας Φροντίδας
ΚΕΔΑΣΥ	Κέντρο Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης
ΚΕΠ	Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών

ΚΕΠΑ	Κέντρο Πιστοποίησης της Αναπηρίας
ΚΗ	Κέντρο Ημέρας
ΚΜ	Κινητή Μονάδα
ΚΜΨΥ	Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας
ΚΨΥ	Κέντρο Ψυχικής Υγείας
ΜΗΔΙΣΕΦ	Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών
ΜΜΜ	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
ΝΠΔΔ	Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου
ΟΜΚΕ	Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΟΣΓΚΑμεΑ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία
ΠΣ	Παράλληλη Στήριξη
ΣΑΠ	Σχέδιο Αστικής Προσβασιμότητας
ΣΕΚ	Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΣΜΕΑΕ	Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
Σύμβαση	Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες
ΤΕ	Τμήματα Ένταξης
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας
ΥΨΥ	Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΩΝ Η.Ε. ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Κάρτα Αναπηρίας

Το Νοέμβριο του 2022 ξεκίνησε η παροχή της Κάρτας Αναπηρίας σε όλα τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση που έχουν αξιολογηθεί από τις αρμόδιες υγειονομικές επιτροπές των ΚΕΠΑ με ποσοστό αναπηρίας άνω του 50%. Ωστόσο, οι πολίτες με αναπηρία άνω του 50% που διέθεταν πιστοποιητικά αναπηρίας από τις Ανώτατες Υγειονομικές Επιτροπές του Στρατού (ΑΣΥΕ), του Ναυτικού (ΑΝΥΕ), της Αεροπορίας (ΑΑΥΕ), της Ελληνικής Αστυνομίας και του Πυροσβεστικού Σώματος δεν μπορούσαν να αιτηθούν την παροχή Κάρτας Αναπηρίας επειδή οι πιστοποιήσεις αναπηρίας που είχαν στην κατοχή τους από τις προαναφερθείσες επιτροπές δεν ήταν διαθέσιμες σε ψηφιακή μορφή.

Συνεχίζονται οι διακρίσεις προς τα άτομα με αναπηρία για την Κάρτα Αναπηρίας

[περισσότερα](#)

Αργεί η ψηφιοποίηση γνωματεύσεων ΑΣΥΕ κ.λπ., Διακρίσεις και αποκλεισμός για τα άτομα με αναπηρία

[περισσότερα](#)

Η ΕΣΑμεΑ, ήδη από το 2022, όταν και αναδείχθηκε το συγκεκριμένο πρόβλημα, με επιστολές της προς τους Υπουργούς Εθνικής Άμυνας, Εργασίας και Κοινωνικών

Υποθέσεων, Προστασίας του Πολίτη και Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, είχε αιτηθεί, και εξακολούθησε να αιτείται το έτος 2023, την άμεση ψηφιοποίηση των πιστοποιητικών που εκδίδουν οι ΑΣΥΕ, ΑΑΥΕ, ΑΝΥΕ κ.λπ. προκειμένου όλοι οι πολίτες με αναπηρία να μπορούν να έχουν πρόσβαση στις παροχές με τις οποίες η Κάρτα Αναπηρίας συνδέεται. Ομοίως με την ΕΣΑμεΑ, ο Συνήγορος του Πολίτη, με επιστολή του προς τη Διεύθυνση Υγειονομικού του Γενικού Επιτελείου Στρατού επεσήμανε τον αποκλεισμό από το δικαίωμα αίτησης και χορήγησης Κάρτας Αναπηρίας των κατόχων πιστοποιήσεων αναπηρίας από τις ως άνω Επιτροπές λόγω της μη έκδοσής τους σε ψηφιακή μορφή.¹

Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας

Στις αρχές του Σεπτεμβρίου 2023, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για την έκδοση ευρωπαϊκής οδηγίας για την παροχή Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας στους πολίτες με αναπηρία που κατοικούν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.² Στόχος της Κάρτας είναι να άρει τα εμπόδια που βιώνουν οι ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία στην άσκηση και απόλαυση του

¹ Η επιστολή του Συνηγόρου του Πολίτη προς το ΓΕΣ είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/648/abb/66b/648abb66ba7e8941839316.pdf>

² Για περισσότερα βλ. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_23_4331

δικαιώματος στη μετακίνηση, το οποίο προστατεύεται τόσο από το άρθρο 26 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και από το άρθρο 20 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Η χορήγηση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας στους ευρωπαίους πολίτες με αναπηρία αποτελεί στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες 2021-2030, εμβληματική ενέργεια/δράση.³ Η Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως επίσημο αποδεικτικό αναπηρίας, παρέχοντας στους κατόχους της ευνοϊκή μεταχείριση και ισότιμη πρόσβαση σε δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες, μεταξύ άλλων, για παράδειγμα, σε μεταφορές, πολιτιστικές εκδηλώσεις, μουσεία, κέντρα αναψυχής και αθλητισμού, ή πάρκα αναψυχής.⁴ Το επόμενο χρονικό διάστημα η νομοθετική πρόταση της Επιτροπής θα συζητηθεί στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να ενσωματώσουν την Οδηγία στο εθνικό θεσμικό τους πλαίσιο εντός χρονικού διαστήματος 18 μηνών μετά την έκδοσή της.⁵

Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης

Εκτός από την πρόταση έκδοσης Οδηγία για τη χορήγηση της Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε τον Σεπτέμβριο του 2023 την πρόθεσή της να βελτιώσει τις προβλέψεις της ισχύουσας κάρτας στάθμευσης. Ειδικότερα, σύμφωνα με ανακοίνωσή της, μέσω των προτεινόμενων βελτιώσεων, οι κάτοχοι της κάρτας θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στα ίδια δικαιώματα στάθμευσης που είναι διαθέσιμα σε άλλο κράτος μέλος.⁶ Η εν λόγω κάρτα θα αντικαταστήσει τις υπάρχουσες εθνικές κάρτες στάθμευσης για τα άτομα με αναπηρία και θα αναγνωρίζεται σε ολόκληρη την ΕΕ.⁷

Γυναίκες και αναπηρία

Την άνοιξη του 2023, το European Disability Forum (EDF) διεξήγαγε πανευρωπαϊκή έρευνα σχετικά με την κατάσταση των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία στην Ευρώπη. Ο σκοπός της έρευνας ήταν διττός: αφενός να συγκεντρώσει πληροφορίες για την καλύτερη τεκμηρίωση των πολιτικών και προγραμμάτων που σχεδιάζονται στην Ευρώπη για τη στήριξη των γυναικών με αναπηρία, αφετέρου να βοηθήσει στην προετοιμασία/εκπόνηση/κατάρτιση του 3^{ου} Μανιφέστου του EDF για τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, το οποίο θα δημοσιευτεί στις αρχές του 2024. Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, στο πλαίσιο των ενεργειών που έχει κάνει τα τελευταία χρόνια για τα δικαιώματα των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία,⁸ ανέλαβε την πρωτοβουλία να

³ Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0101>

⁴ Βλ. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_23_4331

⁵ Ο.π.

⁶ Ο.π.

⁷ Ο.π.

⁸ Βλ. για παράδειγμα το Κείμενο Πολιτικής του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ «Γυναίκες και αναπηρία: Πολλαπλές ταυτότητες, πολλαπλές προκλήσεις». Διαθέσιμο στο:

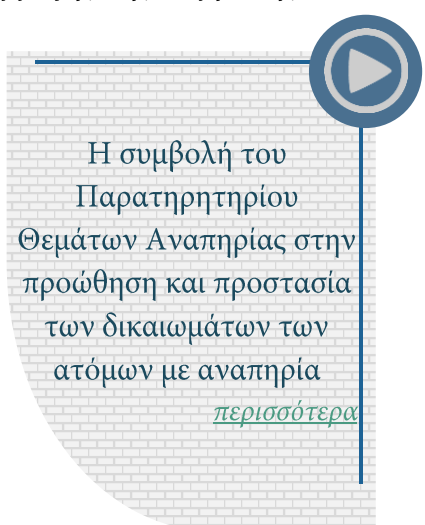
μεταφράσει το ερωτηματολόγιο στην ελληνική γλώσσα με σκοπό την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή στην έρευνα γυναικών /κοριτσιών με αναπηρία καθώς και μητέρων παιδιών με αναπηρία. Η 20^η Ιουνίου ήταν η καταληκτική ημερομηνία για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

Υβριδική Ημερίδα «Η συμβολή του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας στην προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία»

Στις 30 Σεπτεμβρίου 2023, ύστερα από μια περίοδο επτά ετών, το έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας» της ΕΣΑμεΑ ολοκληρώθηκε. Στο πλαίσιο αυτό διοργανώθηκε υβριδική ημερίδα με σκοπό να παρουσιαστεί η επιστημονική και ερευνητική του δραστηριότητα, η συμβολή του στην παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, αλλά και ο αντίκτυπός του στη Δημόσια Διοίκηση. Εκτός από τις παρουσιάσεις των στελεχών του Παρατηρητηρίου, στην Ημερίδα είχαν προσκληθεί να συμμετάσχουν ως εισηγητές εκπρόσωποι της δημόσιας διοίκησης και άλλων φορέων, οι οποίοι, μεταξύ άλλων, αναφέρθηκαν στην αξία και την αναγκαιότητα συνέχισης του έργου του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας, καθώς και στην περαιτέρω εδραίωση και διευρύνση της συνεργασίας τους μαζί του.

Την υβριδική Ημερίδα, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 25 Σεπτεμβρίου 2023⁹, παρακολούθησαν περισσότερα από 2.000 άτομα είτε ζωντανά είτε μέσω της ζωντανής αναμετάδοσης από την ιστοσελίδα και τα κοινωνικά δίκτυα της ΕΣΑμεΑ.

Στην ημερίδα απηύθυνε χαιρετισμό, ο Υπουργός Επικρατείας – Συντονιστικός Μηχανισμός στην Κυβέρνηση, κ. Σταύρος Παπασταύρου, ο Γενικός Γραμματέας Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, κ. Πρόδρομος Πύρρος, ο Γενικός Γραμματέας Δημόσιας Διοίκησης, κ. Δημήτρης Κιρμικίρογλου, ο Γενικός Γραμματέας Ανώτατης Εκπαίδευσης, κ. Οδυσσέας-Ιωάννης Ζώρας, ο Γενικός Γραμματέας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, κ. Νικόλαος Μηλαπίδης, ο βουλευτής Επικρατείας, κ. Γιώργος Σταμάτης, η

<https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5f8/6e8/1d3/5f86e81d3bcd6847322511.pdf>

και Επιστολή του Παρατηρητηρίου προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων στο πλαίσιο της Δράσης «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο» με θέμα τις γυναίκες με αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/73/epistoles-ezeidikeyshs-sto-plaisio-toy-peg>

⁹ Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο στο:

<https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/650/fdd/ead/650fddead69b4537274651.pdf>

Ειδική Γραμματέας Διαχείρισης Προγραμμάτων Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, κα Νίκη Δανδόλου, και ο Πρόεδρος της ΕΣΑμεΑ, κ. Ιωάννης Βαρδακαστάνης.

Τα στελέχη του Παρατηρητηρίου παρουσίασαν την πράξη «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»,¹⁰ το έργο του Παρατηρητηρίου από το 2016 μέχρι το 2023,¹¹ τη δράση «Δίκτυο Υπηρεσιών Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής Ατόμων με Αναπηρία – Υπηρεσία ‘Διεκδικούμε Μαζί’»,¹² και τη συμβολή του Παρατηρητηρίου στην ανάπτυξη στατιστικών δεδομένων και δεικτών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως υπαγορεύει το άρθρο 31 της Σύμβασης.¹³ Εκτός των στελεχών του Παρατηρητηρίου, οι υπόλοιπες εισηγήσεις αφορούσαν: την παρουσίαση της μελέτης για την εξειδίκευση στατιστικών δεικτών για την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στην Ελλάδα,¹⁴ τον Οριζόντιο Αναγκαίο Πρόσφορο Όρο «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες»,¹⁵ τη Συμβολή του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας στις Δράσεις του ΕΚΤ+, τη συμβολή του Παρατηρητηρίου στο έργο της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας,¹⁶ τη σύναψη συνεργασιών για την προαγωγή της ισότιμης πρόσβασης των μαθητών/τριών με αναπηρία στην εκπαίδευση.¹⁷ Στο κλείσιμο της Ημερίδας, παρουσιάστηκε από τον Πρόεδρο της ΕΣΑμεΑ και την επιστημονική υπεύθυνη του Παρατηρητηρίου η πρόταση για το «Νέο Παρατηρητήριο».

¹⁰ Η παρουσίαση είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/613/65141f613d3cb96112436.pdf>

¹¹ Η παρουσίαση είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/639/65141f639b55d024752079.pdf>

¹² Η παρουσίαση είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/50a/d29/65150ad294e3b332520781.pdf>

¹³ Η παρουσίαση είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/5f0/65141f5f03022003944990.pdf>

¹⁴ Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/621/65141f621066c075939215.pdf>

¹⁵ Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/636/65141f636f448735323621.pdf>

¹⁶ Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/5f9/65141f5f920fe704445845.pdf>

¹⁷ Το πρόγραμμα της ημερίδας είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/651/41f/60c/65141f60c9605264852565.pdf>

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

- ✓ Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις
- ✓ Παροχή εύλογων προσαρμογών
- ✓ Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη (σε όλα τα στάδια της νομικής διαδικασίας)
- ✓ Δικαιοσύνη και εύλογες προσαρμογές
- ✓ Κατάλληλη εκπαίδευση/κατάρτιση του προσωπικού που εργάζεται στον τομέα της δικαιοσύνης

Ισονομία και προστασία από τις διακρίσεις

Στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016, μέσω του οποίου ενσωματώθηκαν οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες 2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής» και 2000/78/ΕΚ «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία» στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο, προβλεπόταν η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος που θα επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης για τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση, πέραν του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης, και σε άλλα πεδία, όπως είναι η κοινωνική προστασία, η εκπαίδευση, οι κοινωνικές παροχές, οι φορολογικές διευκολύνσεις κ.λπ.

Συνάντηση Ι.
Βαρδακαστάνη με τον
Υφυπουργό Δικαιοσύνης
Γ. Κώτσηρα για την
επέκταση της αρχής της
ίσης μεταχείρισης λόγω
αναπηρίας ή χρόνιας
πάθησης

[περισσότερα](#)

Τον Φεβρουάριο του 2023, το ζήτημα της επέκτασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης ήρθε ξανά στο προσκήνιο ύστερα από την ψήφιση του ν. 5023/2023 «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία». Σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου

3 του ν. 5023/2023, οι έννοιες της «αναπηρίας» και «χρόνιας πάθησης» προστίθενται στο πρώτο εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 3, του ν. 4443/2016. Ειδικότερα, η παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 4443/2016, διαμορφώνεται ως εξής:

«2. Με την επιφύλαξη των παρ. 3, 4, 6 του παρόντος, καθώς και του άρθρου 4, η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, και όσον αφορά:

- α) την κοινωνική προστασία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης,
- β) τις κοινωνικές παροχές και τις φορολογικές διευκολύνσεις ή πλεονεκτήματα,
- γ) την εκπαίδευση,
- δ) την πρόσβαση στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατίθενται (συναλλακτικά) στο κοινό, συμπεριλαμβανομένης της στέγης.»

Με άλλα λόγια με την προσθήκη των εννοιών «αναπηρία» και «χρόνια πάθηση» ικανοποιήθηκε το πάγιο αίτημα του αναπηρικού κινήματος για επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και πέραν του πεδίου της εργασίας και απασχόλησης. Ωστόσο, εξακολουθεί να εκκρεμεί η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, όπως προβλέπεται τόσο στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016 όσο και στο άρθρο 74 του ν. 4488/2017, για τον προσδιορισμό των μέτρων που απαιτούνται προκειμένου η αρχή της ίσης μεταχείρισης να εφαρμοστεί στην πράξη.

Παροχή εύλογων προσαρμογών

Ως προς την παροχή εύλογων προσαρμογών προς τα άτομα με αναπηρία, δεν υπήρξαν εξελίξεις κατά την περίοδο Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2023. Ωστόσο, όπως έχει ήδη επισημανθεί στις προηγούμενες εκθέσεις του Παρατηρητηρίου, ο ορισμός που έχει αποδοθεί στην έννοια των «εύλογων προσαρμογών» είναι αρκετά γενικός και υπόκειται σε πολλαπλές ερμηνείες.¹⁸ Επιπλέον, σύμφωνα με το ν.4443/2016, και σε αντίθεση με ό,τι υπαγορεύει η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, εύλογες προσαρμογές μπορούν να παρέχονται μόνο στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας. Πέραν όμως των προαναφερθέντων, μεγάλο έλλειμμα συνιστά το γεγονός ότι η χώρα δεν διαθέτει στοιχεία αναφορικά με τον αριθμό και το είδος των εύλογων προσαρμογών που έχουν ζητηθεί και εγκριθεί.

¹⁸ Βλ. επίσης την Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf> και Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

Αναγνώριση δικαιοπρακτικής ικανότητας

Μια από τις δράσεις που προβλεπόταν στον Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ, αφορούσε στη συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα μελετούσε την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης. Η εν λόγω Ομάδα Εργασίας συγκροτήθηκε τον Ιούνιο του 2022¹⁹ και οι εργασίες της, οι οποίες ξεκίνησαν το δεύτερο εξάμηνο του 2022, συνεχίστηκαν μέχρι και το πρώτο τετράμηνο του 2023. Ο εντοπισμός καλών πρακτικών από χώρες που έχουν ήδη αναθεωρήσει το νομικό πλαίσιο της δικαστικής συμπαράστασης αποτέλεσε μια από τις εργασίες της. Ωστόσο, οι εργασίες της διακόπηκαν²⁰ λόγω της διεξαγωγής των εθνικών εκλογών στις 21 Μαΐου και στις 25 Ιουνίου του 2023 και των αλλαγών που ακολούθησαν στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στη δικαιοσύνη

Το Σύνταγμα της Ελλάδας²¹ προβλέπει ότι όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Για τα άτομα με αναπηρία, ωστόσο, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη δεν είναι δεδομένη. Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν ως προς την πρόσβαση στη δικαιοσύνη μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο κατηγορίες. Στα θεσμικά εμπόδια και στα εμπόδια που αφορούν στην προσβασιμότητα του κτηριακού αποθέματος του Υπουργείου Δικαιοσύνης καθώς και την πρόσβαση στην πληροφορία.

Η στέρηση της δυνατότητας συμμετοχής σε δικαστικές διαδικασίες για τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία που έχουν απωλέσει τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα²² καθώς και οι περιορισμοί που υφίστανται οι κωφοί-βαρήκοοι πολίτες σε ότι αφορά τη συμμετοχή τους σε δικαστικές διαδικασίες²³ είναι μερικά παραδείγματα θεσμικών εμποδίων.

Για την αντιμετώπιση των θεσμικών εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την πρόσβασή τους στη δικαιοσύνη προβλεπόταν δράση στο ΕΣΔ που αφορούσε στην επικαιροποίηση των Κωδίκων και στην αναδιατύπωση των όρων αναπηρίας που

¹⁹ Βλ. <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/anatheorisi-toy-nomikoy-plaisioy-toy-dikastikoysymparastati-kai-yiothetisis-toy-thesmoy>

²⁰ Μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2023 που έγινε η συγγραφή της παρούσας έκθεσης η Ομάδα Εργασίας δεν είχε ξεκινήσει ξανά τις εργασίες της.

²¹ Βλ. Άρθρο 20, παρ. 1 του Συντάγματος της Ελλάδας.

²² Η συμμετοχή ή η μη συμμετοχή ενός ατόμου που βρίσκεται σε καθεστώς δικαιοπρακτικής ικανότητας σε δίκη είναι μια απόφαση που καλείται να την πάρει ο/η κηδεμόνας του.

²³ Σύμφωνα με ειδικές διατάξεις που εμπεριέχονται στους Κώδικες Δικονομίας, περιγράφεται ο βαθμός συμμετοχής των κωφών πολιτών πριν και κατά τη διάρκεια της δίκης. Ωστόσο, οι διατάξεις αυτές δεν είναι όμοιες σε όλους τους Κώδικες Δικονομίας αφού παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στις εν λόγω διατάξεις από τον ένα Κώδικα στον άλλο όπως μεταξύ του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σχετικά με την επικοινωνία των κωφών και βαρήκοων με τις δικαστικές αρχές, π.χ., μεταξύ του άρθρου 253 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του άρθρου 227 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

εμπεριέχονται σε αυτούς προκειμένου να είναι σύμφωνοι με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Για παράδειγμα, εξακολουθούσαν να υφίστανται στους Κώδικες ξεπερασμένες έννοιες όπως ‘κωφάλαλος’, ‘κουφός’, ‘πάσχει από....’ καθώς και διατάξεις που δεν είναι συμβατές με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.²⁴ Για τον λόγο αυτό το Οκτώβριο του 2021 συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας²⁵ που είχε ως αρμοδιότητα τη μελέτη των Κωδικών και την εναρμόνιση των διατάξεων και της ορολογίας με τη Σύμβαση. Η ομάδα ολοκλήρωσε τις εργασίες της στα τέλη του 2022 με τα αποτελέσματα των εργασιών της να αποτυπώνονται στο Μέρος Γ’ του ν. 5023/2023.

Για το ν/σ για την ίση μεταχείριση: θετική κατεύθυνση, βγάζει το υπ. Δικαιοσύνης από τη θεσμική του ακινησία για τα ζητήματα των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία
περισσότερα

Παραδείγματος χάρη, στα άρθρα 331 και 917 του Αστικού Κώδικα, προβλέπονταν τα ακόλουθα:

«Αν ο οφειλέτης είναι ανήλικος κάτω των δεκατεσσάρων ετών ή δεν έχει συνείδηση των πράξεων του ή βρίσκεται σε ψυχική ή διανοητική διαταραχή που περιορίζει αποφασιστικά τη λειτουργία της κρίσης και της βούλησής του, ή, τέλος, είναι **κωφάλαλος**, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 915 έως 918.»
[Αστικός Κώδικας - Άρθρο 331]

και

«Όποιος έχει συμπληρώσει το δέκατο, όχι όμως το δέκατο τέταρτο έτος της ηλικίας του ευθύνεται για τη ζημία που προξένησε, εκτός αν ενέργησε χωρίς διάκριση. Το ίδιο ισχύει και για τους **κωφάλαλους**».
[Αστικός Κώδικας - Άρθρο 917]

Ωστόσο, το περιεχόμενο των εν λόγω διατάξεων, συγκεκριμένα τα σημεία των εδαφίων που κάνουν χρήση του όρου «κωφάλαλος» αναπαράγουν αναχρονιστικές αντιλήψεις και προσβλητικές στάσεις απέναντι στους κωφούς-βαρήκοους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το περιεχόμενο των άρθρων εστιάζει σε ζητήματα που αφορούν την ικανότητα κρίσης και βούλησης του ατόμου, στην ουσία υποδηλώνουν ότι οι κωφοί-βαρήκοοι πολίτες στερούνται ικανότητας κρίσης και βούλησης, διακρίνοντας συνεπώς τα άτομα με

²⁴ Βλ. για παράδειγμα, τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*). Οι Οδηγίες είναι διαθέσιμες στο: <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

²⁵ Η απόφαση για τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμη στο: <https://diavgeia.gov.gr/doc/ΨΠ6ΥΩ-Υ7Ω>

αναπηρία ακοής, γεγονός το οποίο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με ό,τι η δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας υπαγορεύει.

Κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης του σχεδίου νόμου στο OpenGov, αλλά και μετέπειτα κατά τη διάρκεια της συζήτησης του σχεδίου νόμου από τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων, η ΕΣΑμεΑ²⁶ και η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος (ΟΜΚΕ)²⁷ επεσήμαναν, μεταξύ άλλων, την αναχρονιστική αντίληψη που αναπαράγεται μέσω αυτών των διατάξεων για τους κωφούς-βαρήκοους, ζητώντας την κατάργησή τους, κάτι το οποίο έγινε αποδεκτό κατά την ψήφιση του στη Βουλή.²⁸

Εκτός όμως από τις παραπάνω διατάξεις που εναρμονίστηκαν με τις διατάξεις της Σύμβασης, υπήρχε και ένα ακόμη άρθρο από τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, το άρθρο 382 «Προσωρινή ανικανότητα», οι διατάξεις του οποίου δεν είναι συμβατές με αυτή. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις προβλέψεις του εν λόγω άρθρου, τα άτομα με νοητική αναπηρία, οι τυφλοί, οι κωφοί και τα άτομα με σοβαρή αναπηρία λόγου στερούνται του δικαιώματός τους να παραστούν ως ένορκοι στο δικαστήριο λόγω της αναπηρίας τους. Πρόκειται για αποκλεισμό που αποτελεί διάκριση εις βάρος τους. Η ΕΣΑμεΑ κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης επεσήμανε τη μη συμβατότητα αυτού του άρθρου με τις διατάξεις της Σύμβασης. Όπως έχει τονίσει η Επιτροπή των ΗΕ

«τα κράτη που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες είναι υποχρεωμένα να παρέχουν εύλογες προσαρμογές στα άτομα με αναπηρία προκειμένου να διασφαλίσουν ότι αυτά μπορούν να ασκήσουν και να απολαύσουν τα ίδια δικαιώματα με τα άτομα χωρίς αναπηρία καθώς επίσης και ότι μπορούν να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τους τομείς της ζωής».²⁹

²⁶ Βλ. επίσης, ΕΣΑμεΑ (2023, 10 Φεβρουαρίου). Η ΕΣΑμεΑ καταθέτει τις προτάσεις – παρατηρήσεις της στο σχέδιο νόμου με θέμα: «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν.4478/2017, για την εναρμόνιση της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν.4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία. *Επιστολή προς Πρόεδρο και Μέλη της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων.*

²⁷ Βλ. επίσης, ΟΜΚΕ (2023, 15 Φεβρουαρίου). Προτάσεις Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης. *Επιστολή προς Πρόεδρο και Μέλη της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων.*

²⁸ Βλ. άρθρα 4 και 5 του ν.5023/2023.

²⁹ Βλ. για παράδειγμα τη θέση της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σχετικά με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία (αναπηρία ακοής και όρασης) ως ένορκοι: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2016/04/australia-violated-rights-deaf-people-over-jury-service-un-experts?LangID=E&NewsID=19877>

Συνεπώς τα άτομα με αναπηρία όρασης, ακοής, λόγου και νόησης μπορούν, όπως επισημαίνει η Επιτροπή των ΗΕ, μέσω της παροχής εύλογων προσαρμογών³⁰ να ασκήσουν το δικαίωμά τους να παρίστανται ως ένοργοι. Παρά την πρόταση της ΕΣΑμεΑ για επανεξέταση του περιεχομένου του εν λόγω άρθρου προκειμένου καταστεί συμβατό με τις διατάξεις της Σύμβασης, το περιεχόμενό του παρέμεινε ως είχε.

Προσβασιμότητα κτηριακού αποθέματος

Ως προς την προσβασιμότητα του κτηριακού αποθέματος του Υπουργείου Δικαιοσύνης, μια από τις σημαντικότερες ελλείψεις που υπήρχε μέχρι πρόσφατα ήταν η μη καταγραφή του συνόλου των κτιρίων που ανήκουν στο δικαστικό σύστημα καθώς και του επιπέδου προσβασιμότητάς τους. Παραδείγματος χάρη, έχουν τοποθετηθεί ράμπες σε κάποια (όχι σε όλα) δικαστήρια στην πόλη της Αθήνας, ωστόσο δεν υπάρχει σαφής γνώση για τα δικαστικά μέγαρα που βρίσκονται στις περιφέρειες της Ελλάδας. Ένα άλλο παράδειγμα αφορά στους ανελκυστήρες, οι οποίοι δεν είναι πάντοτε προσβάσιμοι στους/τις χρήστες/στρίες αναπηρικού αμαξιδίου λόγω του μικρού μεγέθους τους και δεν υπάρχει αναγγελία ορόφου, ή/και κουμπιά σε Braille ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους/τις τυφλούς/ες ή τα άτομα με περιορισμένη όραση.

Η ύπαρξη προσβάσιμων χώρων υγιεινής,³¹ οι σημάνσεις σε Braille για τους/τις τυφλούς/ες και τους/τις μερικώς βλέποντες/ουσες και η παροχή «ζωντανής-βοήθειας» στους/στις τυφλούς/ές και στους/στις μερικώς βλέποντες/ουσες καθώς και στους/στις χρήστες/στρίες αναπηρικών αμαξιδίων, αποτελούν σημαντικά στοιχεία προσβασιμότητας που δυστυχώς απουσιάζουν από τις υφιστάμενες υποδομές και παρεχόμενες υπηρεσίες του δικαστικού συστήματος.

Το ζήτημα της προσβασιμότητας των κτηριακών εγκαταστάσεων και η βελτίωση των υπάρχοντων προβλημάτων είχαν συμπεριληφθεί στο Στόχο 16 «Ισότητα Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη» του ΕΣΔ. Ειδικότερα, προβλεπόταν η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης σε όλα τα κτήρια -ιδιόκτητα και μισθωμένα- του δικαστικού συστήματος και η σταδιακή βελτίωση της προσβασιμότητά τους. Η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης των ιδιόκτητων και μισθωμένων κτιρίων του Δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως δηλαδή και των κτιρίων που σχετίζονται με το χώρο της Δικαιοσύνης, ξεκίνησε το 2021 και ολοκληρώθηκε στις 10 Μαΐου 2022.³² Σύμφωνα με *Ετήσια έκθεση πορείας υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των*

³⁰ Παραδείγματα εύλογων προσαρμογών είναι κείμενα σε braille, νοηματική γλώσσα, υποτιτλισμός, κείμενα για όλους ή εύκολα για ανάγνωση (easy-to-read).

³¹ Το να είναι προσβάσιμη μόνο οι χώροι υγιεινής δεν είναι αρκετό ώστε να μπορέσει ένα άτομο χρήστης αναπηρικού αμαξιδίου να φτάσει ως εκεί χρειάζεται να κάνει χρήση ενός μη προσβάσιμου ανελκυστήρα ή χρήση σκαλιών. Αυτόματα και η προσβάσιμη 'τουαλέτα' μετατρέπεται σε μη προσβάσιμη.

³² Βλ. επίσης, την υπο-ενότητα «Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)» της παρούσας έκθεσης.

Ατόμων με Αναπηρία για το έτος 2021,³³ ήδη από το 2021 είχαν ξεκινήσει, αξιοποιώντας τα στοιχεία που προέκυψαν από την καταγραφή, κάποιες στοχευμένες παρεμβάσεις -όπως στο Δικαστικό Μέγαρο Θεσσαλονίκης, στην Ιατροδικαστική Υπηρεσία Αθηνών, στα Πρωτοδικεία Λιβαδειάς και Λασιθίου και στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Κορίνθου- με στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας των διαφόρων υπηρεσιών και δικαστικών μεγάρων σε όλη την ελληνική επικράτεια.³⁴ Παρ' όλα αυτά τόσο τα στοιχεία καταγραφής όσο και οι βελτιώσεις που έχουν ήδη λάβει χώρα δεν έχουν αναρτηθεί σε κάποιο ιστότοπο (π.χ. στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Δικαιοσύνης) έτσι ώστε να μπορούν τα άτομα με αναπηρία να πληροφορούνται για το εάν, λόγου χάρη, το δικαστικό μέγαρο της περιοχής που διαμένουν είναι προσβάσιμο σε αυτά.

Θετική εξέλιξη σε ότι αφορά τη διευκόλυνση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στα δικαστικά μέγαρα της χώρας αποτελεί ο ορισμός ενός/μίας δικαστικού υπαλλήλου του δικαστηρίου ως υπεύθυνο/η αναφορικά με τη(ν): α) πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε αυτά, β) ενημέρωσή τους καθώς και γ) διευκόλυνση της εξυπηρέτησης τους.³⁵ Μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023 δεν υπήρχαν δεδομένα ως προς την πορεία υλοποίησης αυτής της παροχής.

Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας στα άτομα με αναπηρία

Η παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας³⁶ στα άτομα με αναπηρία ήταν μια δράση που επίσης είχε συμπεριληφθεί στον Στόχο 16 του ΕΣΔ. Ειδικότερα, προβλεπόταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα ήταν επιφορτισμένη με την εξέταση της αναπροσαρμογής των υφιστάμενων όρων παροχής νομικής βοήθειας σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα με στόχο τη θέσπιση θετικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία. Παρά το γεγονός ότι το θεσμικό πλαίσιο που ήταν ήδη σε ισχύ μέχρι και τα τέλη του 2022,³⁷ προέβλεπε την παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας σε όλους τους/τις Έλληνες/ίδες πολίτες, τους πολίτες της ΕΕ, πολίτες από τρίτο κράτος ή ανιθαγενείς που νομίμως η κατοικία τους ή συνήθης διαμονή τους είναι η Ελλάδα (με ή χωρίς αναπηρία) που πληρούσαν συγκεκριμένα εισοδηματικά κριτήρια, ωστόσο, η εν λόγω δράση στόχευε στο να καταστήσει τον θεσμό της νομικής βοήθειας ακόμη περισσότερο «φιλικό» στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις. Οι εργασίες της Ομάδας Εργασίας, η οποία συγκροτήθηκε στα τέλη

³³ Η Ετήσια έκθεση πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία για το 2021 είναι διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

³⁴ Ο. π

³⁵ Βλ. άρθρο 22 του ν.5023/2023.

³⁶ Η παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας αφορά σε υπηρεσίες δικηγόρου, συμβολαιογράφου ή δικαστικού επιμελητή σε υποθέσεις ποινικού, αστικού και εμπορικού δικαίου κάθε βαθμού, όπως σε υποθέσεις διαζυγίου, επιμέλειας και επικοινωνίας, διατροφής κ.λπ.

³⁷ Βλ. ν. 3226/2004 (ΦΕΚ Α' 24/04.02.2004) «Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις»

Οκτωβρίου 2021³⁸ και ξεκίνησε να λειτουργεί τον Οκτώβριο του 2022, διήρκεσαν σχεδόν δυο μήνες. Το αποτέλεσμα των εργασιών της Ομάδας Εργασίας συμπεριλήφθηκε στον ν. 5023 που δημοσιεύθηκε τον Φεβρουάριο του 2023. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Άρθρο 23,

3Α. **Δικαιούχοι νομικής βοήθειας** είναι και οι πολίτες με **ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, ανεξαρτήτως εισοδήματος**, κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δικαιούχοι είναι, επίσης, οι πολίτες με ποσοστό αναπηρίας εξήντα επτά τοις εκατό (67%) και άνω, **ανεξαρτήτως εισοδήματος**, τρίτου κράτους και ανιθαγενείς, εφόσον έχουν, νομίμως, κατοικία ή συνήθη διαμονή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στις περιπτώσεις αυτές, το αρμόδιο όργανο για παροχή νομικής βοήθειας, κατά τις διατάξεις του παρόντος, μπορεί, αν κριθεί αναγκαίο, να διορίσει συνήγορο αυτεπαγγέλτως από τις καταστάσεις των παρ. 2 και 3 του άρθρου 3.

[Άρθρο 23, του 5023/2023]

Απαραίτητη προϋπόθεση για την παροχή της ως άνω προβλεπόμενης νομικής βοήθειας αποτελεί η κατάθεση του πιστοποιητικού αναπηρίας του/της αιτούντα/ούσας με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση -είτε από τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) είτε από τις Ανώτατες Υγειονομικές Επιτροπές.

Δικαιοσύνη και εύλογες προσαρμογές

Η έννοια των εύλογων προσαρμογών είναι μια σημαντική έννοια που εισήχθη με τη Σύμβαση προκειμένου να συμβάλλει στην άρση των εμποδίων και φραγμών που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία σε διάφορους τομείς της καθημερινότητάς τους. Ωστόσο, στη χώρα μας, σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, η παροχή των εύλογων προσαρμογών δεν προβλέπεται σε όλα τα κοινωνικο-πολιτικά πεδία, όπως είναι το πεδίο της δικαιοσύνης, αλλά μόνο σε ότι αφορά το πεδίο της εργασίας και απασχόλησης.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε περισσότερα κοινωνικό-πολιτικά πεδία πέραν της εργασίας και απασχόλησης.

Η ολοκλήρωση της καταγραφής της υφιστάμενης κατάστασης των ιδιόκτητων και μισθωμένων κτιρίων που σχετίζονται με το χώρο της Δικαιοσύνης.

³⁸ Η απόφαση για τη συγκρότηση της Ομάδας Εργασίας είναι διαθέσιμη στο: <https://diavgeia.gov.gr/doc/9%CE%A93%CE%A1%CE%A9-%CE%A8%CE%97%CE%91?inline=true>

	Η κατάργηση διατάξεων του Αστικού Κώδικα που δεν ήταν συμβατές με τη Σύμβαση.
	Η αναδιατύπωση όρων της αναπηρίας που εμπεριέχονται στους Κώδικες ώστε να συνάδουν με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.
	Οι ευνοϊκές ρυθμίσεις για την παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας στα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

	Η μη έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος με το οποίο θα εξειδικεύονται τα μέτρα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
	Η μη παροχή εύλογων προσαρμογών στο πεδίο της δικαιοσύνης.
	Η (προσωρινή) διακοπή των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που εξετάζει την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
	Τα εμπόδια σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία, π.χ., η νομοθεσία δεν είναι διαθέσιμη σε γραφή Braille αλλά ούτε και σε άλλες εναλλακτικές προσβάσιμες μορφές.

ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

- ✓ Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)
- ✓ Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης
- ✓ Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία

Στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας (απαγόρευση/στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας)

Παρά τις συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες³⁹ όσο και της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων⁴⁰ από το 2019⁴¹ περί λήψης μέτρων αποφυγής της στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας, δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχουν ληφθεί ανάλογες πρωτοβουλίες από την ελληνική Πολιτεία. Ειδικότερα, ο θεσμός της ακούσιας νοσηλείας εξακολουθεί να υφίσταται στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια η χρήση του αυξάνεται όλο και περισσότερο. Εξαιτίας της έλλειψης δεδομένων σε εθνικό επίπεδο όσον αφορά στη χρήση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας,⁴² αξιοποιήσαμε τα στοιχεία που αντλήσαμε από το Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Αθηνών (ΨΝΑ), το οποίο αποτελεί το μεγαλύτερο ψυχιατρικό νοσοκομείο στην ελληνική επικράτεια. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 που ακολουθεί, το ποσοστό των ακούσιων νοσηλειών για το

³⁹ Βλ. παρ. 21 και 22 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZPRIsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkiKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGr9iV9ip4N2>

⁴⁰ Βλ. παρ. 38 και 39 των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων. Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις είναι διαθέσιμες ηλεκτρονικά στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhshSVhO2M2H1UDd4ISZl3FIR5qrnsTERNRPYcWxiWbubp%2b%2fHAJy6umRfJxn4LcEtiFib7e4l4jLFRrGMNR5aqIztPvMF9r%2fcnzZFGplXRmst>

⁴¹ Ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ κατά των Βασανιστηρίων με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 24 και 25 Ιουλίου 2019, ενώ ο εποικοδομητικός διάλογος μεταξύ της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους έλαβε χώρα στις 3 και 4 Σεπτεμβρίου 2019.

⁴² Τα μόνο διαθέσιμα συγκεντρωτικά στοιχεία για τις συνολικές εισαγωγές σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας προέρχονται από το Mental Health Atlas. Σύμφωνα με το Mental Health Atlas, για το έτος 2018, ο αριθμός των συνολικών εισαγωγών σε Μονάδες Ψυχικής Υγείας στην Ελλάδα ήταν 8.791, με το 47% αυτών να αφορούν σε περιπτώσεις ακούσιας νοσηλείας.

έτος 2022 συνεχίζει να παρουσιάζει αύξηση σε σχέση με τα αντίστοιχα ποσοστά για τα έτη 2019, 2020 και 2021.⁴³

Πίνακας 1. Αριθμός εισαγωγών και κατανομή σε ακούσιες και εκούσιες νοσηλείες στα ΤΕΠ του ΨΝΑ, 2019-2022

	2019		2020		2021		2022	
Συνολικός αριθμός εισαγωγών	2428		2151		2374		2683	
Συνολικός αριθμός περιστατικών εκούσιας νοσηλείας	997	41%	772	36%	825	35%	852	32%
Συνολικός αριθμός περιστατικών ακούσιας νοσηλείας	1431	59%	1379	64%	1549	65%	1831	68%

Πηγή: Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών ΨΝΑ

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDc3ODQ3NzItYWQzNi00YWQxLWFmMTgtODcwNWM5YjA2ODg3IiwidCI6ImI3OTFiODAwLWRkYmYtNDBiMS05Y2I0LWU2ZTAwZGEyNTA1MyIsImMiOiJh9>

Σύμφωνα με την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, η λήψη μέτρων για την αποφυγή της ακουσίας στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας αποτελεί ένα από τα τρία σημεία στα οποία πρέπει να δοθεί προτεραιότητα

Στο ΕΣΔ, στο Στόχο 13 «Ποιοτική και Δημόσια Υγεία για όλους», προβλεπόταν υλοποίηση δράσης για την τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου της ακούσιας νοσηλείας με ορίζοντα υλοποίησης το 2021.⁴⁴ Ωστόσο, μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023, δεν είχαν λάβει χώρα ενέργειες για τη τροποποίησή του.

Στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία 2021-2030, το οποίο υιοθετήθηκε τον Μάιο του 2023, προβλέπεται η μεταρρύθμιση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας. Ειδικότερα, στον Άξονα 7: «Μείωση του αριθμού των ακούσιων νοσηλειών στο μέσο όρο της ΕΕ» προβλέπονται τα ακόλουθα:

⁴³ Η βάση ενημερώνεται σε μηνιαία βάση από το Γραφείο Μέτρησης Απόδοσης και Επιχειρησιακής Υποστήριξης του Νοσοκομείου είναι διαθέσιμη στο:

<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMDc3ODQ3NzItYWQzNi00YWQxLWFmMTgtODcwNWM5YjA2ODg3IiwidCI6ImI3OTFiODAwLWRkYmYtNDBiMS05Y2I0LWU2ZTAwZGEyNTA1MyIsImMiOiJh9>

⁴⁴ Βλ. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2020-2023. Διαθέσιμο στο: <https://amea.gov.gr/action>

Άξονας 7. Μείωση του αριθμού ακούσιων νοσηλειών προς εναρμόνιση με τον μέσο όρο στην ΕΕ

- 1 Εκσυγχρονισμός νομοθετικού πλαισίου με εισαγωγή δεικτών αποτελέσματος για τις ακούσιες νοσηλείες, καθώς και εκτέλεση αυτών με τη συμμετοχή ΕΨΥ όλων των Κοινοτικών ΥΨΥ
- 2 Δράσεις πρόληψης με την ανάπτυξη Μονάδων Έγκαιρης Παρέμβασης στην Ψύχωση
- 3 Ψηφιοποίηση συστήματος φακέλου ασθενούς και ανάπτυξη ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος διασύνδεσης και παραπομπών ανάμεσα σε ΜΨΥ για την παροχή υπηρεσιών μετά το εξιτήριο και τη διασφάλιση του θεραπευτικού συνεχούς αποτρέποντας τις επανεισαγωγές
- 4 Παρεμβάσεις ολοκληρωμένης Κοινοτικής Θεραπείας με αποτίμηση αποτελεσματικότητας δράσεων και ανάπτυξη προγραμμάτων κοινοτικής κατ' οίκον μετανοσοκομειακής φροντίδας από ΚΨΥ, ΚΗ και ΚΜ με παροχή κατ' οίκον υπηρεσιών (κατ' οίκον ψυχιατρική φροντίδα, διασύνδεση, ψυχοεκπαίδευση οικογενειών, υποστήριξη-εκπαίδευση φροντιστών, συμβουλευτική και υπηρεσία παρέμβασης στην κρίση).

[Πηγή: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία 2021-2030, σ. 139]

Θετική κρίνεται η συμπερίληψη δράσεων που σχετίζονται με την τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου της ακούσιας νοσηλείας για τη μείωση του αριθμού των ακούσιων νοσηλειών. Η απουσία, ωστόσο, ρητής αναφοράς στο πότε αυτές οι δράσεις θα ξεκινήσουν να υλοποιούνται σταδιακά, συνιστά σημαντική έλλειψη, δεδομένης και της μη υλοποίησης της αντίστοιχης δράσης που προβλεπόταν στο ΕΣΔ.

Σεβασμός των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των ατόμων με αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς στέρησης της ελευθερίας/κράτησης

Η πρακτική μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας και σεβασμός των δικαιωμάτων τους

Η πρακτική της μεταφοράς των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίας στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας είναι ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας τόσο μέσω της εναλλακτικής έκθεσης που η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες το 2019⁴⁵ όσο και μέσω των Ετήσιων Εκθέσεων του.⁴⁶ Ο λόγος ήταν ότι ο τρόπος υλοποίησης της εν λόγω πρακτικής δεν συνάδει με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Όπως έχει ήδη

⁴⁵ Βλ. ΕΣΑμεΑ (2019). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Άτομα με Αναπηρία: Εναλλακτική Έκθεση – Ελλάδα 2019 και απαντήσεις στον Κατάλογο Θεμάτων και Συστάσεις. Διαθέσιμη στο: https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=0&file=article_file&id=4446

⁴⁶ Βλ. σσ. 32-33 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020, διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec13031848.pdf>, σ. 35 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021, διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>, και σσ. 25-27 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022, διαθέσιμη στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

αναφερθεί στην Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το έτος 2022,⁴⁷ στα τέλη Δεκεμβρίου 2022, δημοσιεύθηκε, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 59 του ν. 4931, η ΚΥΑ αρ. Γ3α,β/Γ.Π. οικ. 72109 «Καθορισμός των προϋποθέσεων, των απαιτούμενων δικαιολογητικών, των επιμέρους σταδίων της διαδικασίας, του τρόπου ελέγχου της διαδικασίας και κάθε άλλης αναγκαίας λεπτομέρειας για τη μεταφορά του ασθενή, η οποία πραγματοποιείται στο πλαίσιο της διαδικασίας της ακούσιας νοσηλείας, κατόπιν παραγγελίας (διαταγής) του αρμόδιου Εισαγγελέα Πρωτοδικών».⁴⁸ Στην ΚΥΑ προβλέπεται ότι η μεταφορά των ατόμων με ψυχοκοινωνική αναπηρία θα διενεργείται πλέον από Κοινοτικές Μονάδες Ψυχικής Υγείας (ΚΜΨΥ)⁴⁹, και όχι από την Ελληνική Αστυνομία. Επίσης, η διαδικασία μεταφοράς θα τελεί υπό το συντονισμό του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Βοήθειας (ΕΚΑΒ) και η μεταφορά θα γίνεται από ειδικά διαμορφωμένο όχημα, και όχι από αστυνομικό περιπολικό όπως γινόταν μέχρι τώρα. Ωστόσο, , δυστυχώς παρατηρείται καθυστέρηση στην υλοποίηση των σχετικών διατάξεων.

Άτομα με αναπηρία και κακομεταχείριση

Όπως έχει αναφερθεί και στις προηγούμενες εκθέσεις του Παρατηρητηρίου, τα άτομα με αναπηρία διατρέχουν σημαντικό κίνδυνο να έρθουν αντιμέτωπα με βία, προσβολή της αξιοπρέπειάς τους, κακομεταχείριση, αδιαφορία, απαράδεκτες συνθήκες φιλοξενίας, όταν διαβιούν είτε σε κέντρα κλειστής φροντίδας είτε σε διάφορες δομές κοινωνικής υποστήριξης για άτομα με αναπηρία. Δυστυχώς, δυο τέτοια περιστατικά έλαβαν χώρα εντός του 2023. Το πρώτο περιστατικό έλαβε χώρα στον Ωρωπό, όταν το πλήρωμα ενός ασθενοφόρου συμπεριφέρθηκε απάνθρωπα και προσβλητικά σε μια γυναίκα με ψυχική αναπηρία.⁵⁰ Το δεύτερο περιστατικό έλαβε χώρα στο Κέντρο Ειδικών Θεραπειών της Καλλιθέας, όταν ένα παιδί με αναπηρία «ακροβατούσε» στο περβάζι του 3^{ου} ορόφου, δίχως το προσωπικό του Κέντρου να το αντιληφθεί.⁵¹ Τα προαναφερθέντα περιστατικά έρχονται να επιβεβαιώσουν για ακόμη μια φορά τους κινδύνους με τους οποίους έρχονται

ΕΣΑμεΑ

Αποτροπιασμός για την
προσβολή της αξιοπρέπειας
και την καταπάτηση
δικαιωμάτων στον Ωρωπό.

[περισσότερα](#)

Το σφράγισμα από την
Περιφέρεια Αττικής του
Κέντρου ήρθε αργά

[περισσότερα](#)

⁴⁷ Βλ. σ. 26 της Ετήσιας Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022, διαθέσιμη στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

⁴⁸ Βλ. ΦΕΚ 6507 Β' /19.12.2022

⁴⁹ Οι Κοινοτικές Μονάδες Ψυχικής Υγείας (ΚΜΨΥ) είναι ένας νέος θεσμός που εισάγεται από την εν λόγω ΚΥΑ. Οι ΚΜΨΥ είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Σχετικά με τις προϋποθέσεις ίδρυσης τους, τον τρόπο λειτουργίας τους και το προσωπικό που θα τις στελεχώνει βλ. Μέρος Β' της ΚΥΑ.

⁵⁰ Για περισσότερα, βλ. <https://www.cnn.gr/ellada/story/353035/kataggelia-gia-oropo-brosta-se-dimo-kai-el-as-to-apanthropo-peristatiko>

⁵¹ Για περισσότερα βλ. <https://www.kathimerini.gr/society/562339876/kallithea-eisaggeliki-ereyna-gia-to-kentro-eidikon-therapeion/>

καθημερινά αντιμέτωπα τα άτομα με σοβαρές και πολλαπλές αναπηρίες. Σύμφωνα με την ΕΣΑμεΑ,

«[οι] ανεπαρκείς μηχανισμοί ελέγχου και εποπτείας, ελλείψεις προδιαγραφών, ασαφή πρωτόκολλα εσωτερικής λειτουργίας για την έγκαιρη αντιμετώπιση περιστατικών πλημμελούς υποστήριξης ή και κακοποίησης, ελάχιστα και ελαστικά κριτήρια για την τοποθέτηση προσωπικού, ανεπαρκής εκπαίδευση ή συμβουλευτική καθοδήγηση ανθρώπινου δυναμικού για την αποτελεσματική προστασία των εξυπηρετούμενων με αναπηρία είναι μόνο μερικά από τα στοιχεία που συνθέτουν τον μακρύ κατάλογο των προβλημάτων που χαρακτηρίζουν το σύστημα υποστήριξης των παιδιών και ατόμων με αναπηρία στις κοινωνικές δομές της χώρας».⁵²

Αντιμετώπιση, απαγόρευση, πρόληψη και προστασία από τη βία και την ενδοοικογενειακή βία

Ρατσιστική βία

Σε ότι αφορά περιστατικά ρατσιστικής βίας, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, όπως αυτά παρουσιάζονται στην *Ετήσια Έκθεση του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας*, το 2022 καταγράφηκαν συνολικά 126 περιστατικά ρατσιστικής βίας, παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2021 (που ήταν 222).⁵³ Στα δέκα (10) εξ' αυτών το πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο ήταν η αναπηρία.

Πίνακας 2. Περιστατικά ρατσιστικής βίας σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία

Σύνολο καταγεγραμμένων περιστατικών	126 ↓ [222 2021]]
Περιστατικά που το πιθανολογούμενο ρατσιστικό κίνητρο ήταν η αναπηρία	10 ↓ [11 2021]

Πηγή: Ετήσια έκθεση 2022 του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας⁵⁴

Ενδοοικογενειακή βία

Τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα οι γυναίκες και τα παιδιά με αναπηρία, έρχονται αντιμέτωπα με περιστατικά ενδοοικογενειακής ή σεξουαλικής βίας και κακομεταχείρισης που θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχική ακεραιότητά τους. Ωστόσο, η πραγματική διάσταση του φαινομένου δεν καταγράφεται λόγω της μη συμπερίληψης αντίστοιχων δεικτών. Για παράδειγμα, από τα στατιστικά στοιχεία στο πλαίσιο εφαρμογής του ν.3500/2006, τα οποία παρουσιάζονται στην *Ετήσια Έκθεση*

⁵² ΕΣΑμεΑ (2023, 24 Μαρτίου). [Το σφράγισμα από την Περιφέρεια Αττικής του Κέντρου ήρθε αργά. Έως πότε θα κακοποιούνται άτομα με αναπηρία σε Κέντρα που δεν ελέγχονται](#); Δελτίο Τύπου.

⁵³ Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (2023). *Ετήσια έκθεση 2022 του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας*. Διαθέσιμο στο: <https://rsaegean.org/wp-content/uploads/2023/04/ETHSIA-EKTHESH-2022.pdf>

⁵⁴ Ο.π.

Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας για το Έτος 2021,⁵⁵ απουσιάζει η διάσταση της αναπηρίας.

Τουναντίον, στην 3^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών που δημοσίευσε η ΓΓΔΟΠΙΦ,⁵⁶ περιλαμβάνονται στοιχεία για τις γυναίκες με αναπηρία. Ειδικότερα, από την 01.11.2021 έως τις 30.09.2022, απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΔΟΠΙΦ 5.295 γυναίκες επιζήσασες βίας και πολλαπλών διακρίσεων και τρίτα πρόσωπα, ζητώντας είτε υπηρεσίες συμβουλευτικής είτε ενημέρωσης στο ζήτημα της έμφυλης βίας.

Πίνακας 3. Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της ΓΓΔΟΠΙΦ

Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα Χρονική Περίοδος 01.11.2021 – 30.09.2022		
Αυτοπρόσωπος	Τρίτα πρόσωπα	Σύνολο
4.865	430	5.295

Πηγή: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

σ. 132⁵⁷

Από τις 4.865 γυναίκες επιζήσασες βίας και πολλαπλών διακρίσεων που επικοινωνήσαν με τα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΔΟΠΙΦ, τα 4.320 περιστατικά αφορούσαν περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και τα 545 περιστατικά αφορούσαν περιπτώσεις πολλαπλών διακρίσεων.

Πίνακας 4. Περιστατικά έμφυλης βίας και πολλαπλών διακρίσεων

Εξυπηρετούμενες & τρίτα πρόσωπα Χρονική Περίοδος 01.11.2021 – 30.09.2022		
Βίας	Πολλαπλών διακρίσεων	Σύνολο
4.320	545	4.865

Πηγή: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

σ. 132⁵⁸

Σε ότι αφορά τις γυναίκες που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΔΟΠΙΦ λόγω περιστατικών διάκρισης, το 2,2% των γυναικών ανέφερε ότι υφίστανται διάκριση λόγω αναπηρίας (βλ. Γράφημα 1).

⁵⁵ Βλ. σσ. 86-117 της Ετήσιας Έκθεσης Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας για το Έτος 2021. Διαθέσιμη στο:

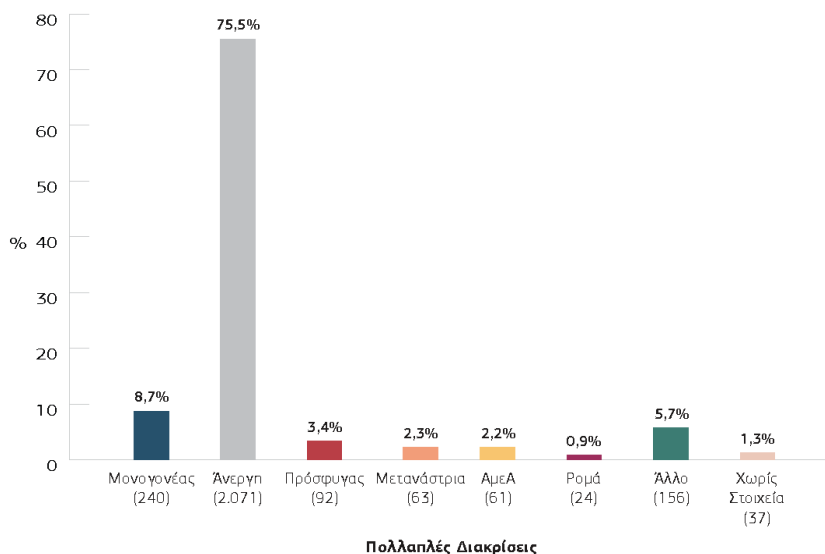
<https://www.astynomia.gr/file/2023/01/20012023ethsiaekthesiendooikogeneiaki2021.pdf>

⁵⁶ Βλ. 3^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΔΟΠΙΦ. Διαθέσιμη στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

⁵⁷ Ο.π.

⁵⁸ Ο.π.

Γράφημα 1. Πολλαπλές διακρίσεις κατά των εξυπηρετούμενων γυναικών

Πηγή: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

σ. 139⁵⁹

Ωστόσο, σε ότι αφορά τις περιπτώσεις των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας, δεν προκύπτει από την Έκθεση εάν γυναίκες με αναπηρία απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου Δομών της ΓΓΔΟΠΙΦ.

Κομβίον πανικού (Panic Button)

Στο πλαίσιο των δράσεων για την πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, ξεκίνησε να λειτουργεί πιλοτικά στα τέλη του 2022 η εφαρμογή «Κομβίον πανικού» (Panic Button) με την οποία δίνεται η δυνατότητα άμεσης ειδοποίησης της αστυνομίας σε περίπτωση που το άτομο-κάτοχος της εφαρμογής αισθανθεί ότι απειλείται η ζωή ή η σωματική ακεραιότητά του.⁶⁰ Η εφαρμογή χορηγείται σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας που έχουν απευθυνθεί στα αστυνομικά τμήματα της χώρας ή εξυπηρετούνται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα των Δομών του Δικτύου της ΓΓΔΟΠΙΦ.⁶¹

⁵⁹ Ο.π.

⁶⁰ Σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία, σχετικά με τη λειτουργία της εφαρμογής Panic Button, την περίοδο 23.03.2023 – 31.07.2023, 1686 θύματα ενδοοικογενειακής βίας ήταν κάτοχοι της εφαρμογής, 466 εγγράφηκαν στην εφαρμογή, και 47 Panic Button ενεργοποιήθηκαν. Πηγή: https://www.astynomia.gr/file/2023/09/02092023-Panic-Button_%CF%83%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1-2-scaled.jpg

⁶¹ Για περισσότερες πληροφορίες για το Κομβίον πανικού (Panic Button), ποια είναι η διαδικασία χορήγησης κ.λπ. βλ. <https://isotita.gr/terms-of-use-panicbutton/>. Επίσης, βλ. Κοινή Υπουργική Απόφαση 11847/2022 «Ρύθμιση ειδικότερων θεμάτων της πιλοτικής λειτουργίας του Προγράμματος 'ΚΟΜΒΙΟΝ ΠΑΝΙΚΟΥ' (Panic Button), σύμφωνα με το άρθρο 19 του ν. 4995/2022 (Α' 216)». ΦΕΚ Β' 6007/24.11.2022.

Εξέταση της χώρας σχετικά με την υλοποίηση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης)

Τον Φεβρουάριο του 2023, πέντε (5) χρόνια μετά την Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας από το Ελληνικό κράτος με το ν.4531/2018, η Επιτροπή GREVIO⁶² της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης επισκέφθηκε τη χώρα στο πλαίσιο της αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης της Σύμβασης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 68 αυτής. Πριν την επίσκεψη της Επιτροπής GREVIO, στις 31 Μαρτίου 2022, η ΓΓΔΟΠΙΦ, ως ο Συντονιστικός Φορέας για την υλοποίηση της Σύμβασης, υπέβαλλε στην Επιτροπή την Έκθεση της χώρας, στην οποία αποτυπώνονται οι ενέργειες που έχουν πραγματοποιηθεί προκειμένου να συμμορφωθεί το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο με τις απαιτήσεις της εν λόγω Σύμβασης.⁶³ Επιπρόσθετα, πέρα από την Έκθεση της χώρας, η Επιτροπή GREVIO στο πλαίσιο της αξιολόγησης της χώρας, συλλέγει πρόσθετες πληροφορίες και από άλλους φορείς, όπως από την κοινωνία των πολιτών, από μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και από άλλους φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η επίσκεψη της Επιτροπής GREVIO πραγματοποιήθηκε στις 18-24 Φεβρουαρίου 2023. Τα μέλη της Επιτροπής κατά την επτάμερη παραμονή τους στη χώρα είχαν τη δυνατότητα να συναντήσουν και συζητήσουν διά ζώσης τόσο με την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων όσο και με διάφορους κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς ζητήματα που σχετίζονται με την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης της Επιτροπής GREVIO για την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης και των συστάσεων της αναμένεται να δημοσιοποιηθούν στον ιστότοπο της Σύμβασης στις αρχές Νοεμβρίου.⁶⁴

Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Σημαντική στιγμή για την πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών, με ή χωρίς αναπηρία, και της ενδοοικογενειακής βίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελεί η κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από την ΕΕ στις 28 Ιουνίου 2023.⁶⁵ Η κύρωση της Σύμβασης από την ΕΕ θα συμβάλλει σημαντικά, μεταξύ άλλων, στη δημιουργία ενός

⁶² Η Επιτροπή GREVIO είναι ένα ανεξάρτητο όργανο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της υλοποίησης της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη που την έχουν κυρώσει. Περισσότερα για την Επιτροπή GREVIO στο: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

⁶³ Η Έκθεση που υπέβαλε η ΓΓΔΟΠΙΦ στην Επιτροπή GREVIO σχετικά με την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης στην Ελλάδα είναι διαθέσιμη στο: <https://rm.coe.int/inf-2022-4-state-report-greece/1680a60a4e>

⁶⁴ Η Έκθεση με την αξιολόγηση της Επιτροπής GREVIO για την χώρα μας αναμένεται να αναρτηθεί το φθινόπωρο του 2023 στο: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/greece>

⁶⁵ Για περισσότερα βλ. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/the-european-union-deposited-the-instrument-of-approval-of-the-istanbul-convention->

πανευρωπαϊκού νομικού πλαισίου για την προστασία των γυναικών από κάθε μορφή βίας, καθώς και στην πρόληψη, δίωξη και εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.⁶⁶

Πρόταση Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της βίας και της ενδοοικογενειακής βίας

Στα τέλη του 2022 τέθηκε υπό διαπραγμάτευση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρόταση Οδηγίας για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία αφενός διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο να αποτελέσουν στόχο έμφυλης βίας, αφετέρου αντιμετωπίζουν πρόσθετες διακρίσεις και εμπόδια κατά την καταγγελία των εν λόγω αδικημάτων στις αρμόδιες αρχές, τόσο η ΕΣΑμεΑ όσο και το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum - EDF), του οποίου η πρώτη είναι ιδρυτικό μέλος, χαιρέτισαν την πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για εν λόγω πρόταση Οδηγίας.

Στο πλαίσιο της διαβούλευσης της πρότασης Οδηγίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ΕΣΑμεΑ σε συνεργασία με το EDF και το ευρωπαϊκό αναπηρικό κίνημα, τον Ιανουάριο του 2023, απέστειλε επιστολή προς τον Υφυπουργό Δικαιοσύνης, που είναι αρμόδιος για θέματα Διεθνούς Συνεργασίας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, και την Υφυπουργό Δημογραφικής Πολιτικής και την Οικογένειας⁶⁷, ζητώντας την ενεργή συμμετοχή τους στη διαβούλευση για την Οδηγία, με κύριο στόχο τη συμπερίληψη σε αυτήν συγκεκριμένων τροπολογιών για την πλήρη προστασία των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία, όπως: την ποινικοποίηση της αναγκαστικής στέρωσης και την παροχή υποστήριξης στα θύματα,⁶⁸ τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των υπηρεσιών που απευθύνονται στα θύματα, την εκπαίδευση των επαγγελματιών στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, τη διενέργεια μελετών και τη συλλογή δεδομένων για τον εντοπισμό των βαθύτερων αιτιών που οδηγούν στη βία κατά των κοριτσιών και γυναικών με αναπηρία, την παρακολούθηση της προόδου της πρόληψης και καταπολέμησης της (ενδοοικογενειακής) βίας.⁶⁹

Πρόληψη και προστασία από τη βία (ενδοοικογενειακή βία, ρατσιστική βία, κακοποίηση)

Η καταγγελία των περιστατικών βίας -είτε αυτά αφορούν περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας είτε περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης είτε ρατσιστικής βίας- συχνά συνοδεύεται

⁶⁶ Ο.π.

⁶⁷ ΕΣΑμεΑ (2023, 19 Ιανουαρίου). Προτάσεις του αναπηρικού κινήματος αναφορικά με την πρόταση Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την καταπολέμηση της βίας και της ενδοοικογενειακής βίας. Επιστολή προς Υφυπουργό Δικαιοσύνης και Υφυπουργό Δημογραφικής Πολιτικής και Οικογένειας

⁶⁸ Για περισσότερα βλ. <https://www.edf-feph.org/end-forced-sterilisation-in-the-eu/>

⁶⁹ Βλ. επίσης <https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/EDF-Amendment-proposed-directive-on-combating-violence-against-women-Sept-2022.pdf>

από αισθήματα φόβου και ντροπής. Είναι γνωστό ότι πολλές φορές τα θύματα αισθάνονται ότι εάν αποφασίσουν να καταγγείλουν το περιστατικό τότε θα βιώσουν για μια ακόμη φορά την τραυματική εμπειρία που ήδη βίωσαν. Για τον λόγο αυτό, ο φόβος οδηγεί πολλές φορές τα θύματα βίας να επιλέξουν τη σιωπή από το να προβούν σε καταγγελία. Ωστόσο, δεν είναι μόνο ο φόβος που αποθαρρύνει τα θύματα βίας με αναπηρία να καταγγείλουν τέτοια περιστατικά. Η έλλειψη πληροφόρησης για το πως πρέπει να δράσουν σε περίπτωση που είναι θύματα (ή ακόμη και μάρτυρες περιστατικών βίας), η περιορισμένη παροχή υπηρεσιών στήριξης, καθώς και η ανεπαρκής εκπαίδευση των εμπλεκόμενων φορέων στην καταγραφή και διαχείριση των περιστατικών βίας, όπως αστυνομικοί, ιατρικό προσωπικό, ψυχολόγοι κ.ά., συνιστούν πρόσθετους αποθαρρυντικούς παράγοντες στην υποβολή καταγγελίας εκ μέρους των θυμάτων, ιδιαίτερα όταν αυτά είναι και άτομα με αναπηρία, με αποτέλεσμα την υποκαταγραφή αυτών των περιστατικών.

ΕΣΔΙΦ 2021-2025: Πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία

Στον Άξονα Προτεραιότητας 1: Πρόληψη και καταπολέμηση έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας και στον Άξονα Προτεραιότητας 4: Ενσωμάτωση διάστασης φύλου σε τομεακές πολιτικές του Εθνικού Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025,⁷⁰ είχαν συμπεριληφθεί οι εξής δράσεις: **α)** «Δημιουργία πρωτοκόλλων και κανόνων δεοντολογίας για τους/τις επαγγελματίες που φροντίζουν και υποστηρίζουν γυναίκες με αναπηρία με στόχο την πρόληψη της έμφυλης βίας και της κακοποίησης σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ» και **β)** «Προστασία δικαιωμάτων μεταναστριών, γυναικών προσφύγων και αιτουσών ασύλου και κοριτσιών». Στο πλαίσιο υλοποίησης των εν λόγω δράσεων εκπονήθηκαν δυο κείμενα.

Το πρώτο κείμενο αφορούσε τη συγγραφή ενός Οδηγού Ηθικής και Επαγγελματικής Συμπεριφοράς Εργαζομένων σε Δομές Παροχής Κοινωνικής Φροντίδας για Γυναίκες και Κορίτσια με Αναπηρία Θύματα Έμφυλης Βίας.⁷¹ Σκοπός του Οδηγού είναι να «παρέχει κατευθύνσεις ως προς την αντιμετώπιση περιπτώσεων εντοπισμού και αναφοράς περιστατικών έμφυλης βίας σε γυναίκες και κορίτσια με αναπηρία σε δομές παροχής φροντίδας και δομές παροχής κοινωνικής φροντίδας». ⁷² Στόχος του Οδηγού είναι αφενός να ενημερωθούν οι εργαζόμενοι των Δομών Παροχής Κοινωνικής Φροντίδας για τον κίνδυνο έμφυλης βίας που διατρέχουν οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία από το προσωπικό των δομών στις οποίες φιλοξενούνται, αφετέρου να αντιμετωπιστεί και να εξλειφθεί η έμφυλη βία.

⁷⁰ Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2021-2025 είναι διαθέσιμο στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2021/12/%CE%95%CE%A3%CE%94%CE%99%CE%A6-2021-2025.pdf>

⁷¹ Ο Οδηγός είναι διαθέσιμος στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/05/Odhgos-ithikis-kai-epagg.-sumperiforas.pdf>

⁷² Βλ. σσ. 49-50 της 3^{ης} Ετήσιας Έκθεσης για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΔΟΠΙΦ. Διαθέσιμη στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

Το δεύτερο κείμενο αφορούσε τη συγγραφή ενός Εγχειριδίου Οδηγιών σχετικά με τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία προς όλες τις υπηρεσίες που εμπλέκονται στην υποδοχή αιτουσών άσυλο.⁷³ Το εν λόγω Εγχειρίδιο επικεντρώνεται «στις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία που ανήκουν στον προσφυγικό πληθυσμό και είναι επιζήσασες έμφυλης βίας σε μία προσπάθεια να κατανοήσει ο επαγγελματίας την έννοια της αναπηρίας, την ανάγκη διαφορετικής αντιμετώπισης αυτής βάσει του είδους της αναπηρίας αλλά και τις μορφές βίας που πλήττουν δυσανάλογα τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία».⁷⁴ Στόχος του Εγχειριδίου είναι «να αποτελέσει ένα εργαλείο για τους επαγγελματίες που εργάζονται στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, τις Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές Νήσων, τις Δομές Φιλοξενίας/Προσωρινής Υποδοχής, που εργάζονται/ έρχονται σε επαφή με άτομα με αναπηρία».⁷⁵

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Η προσθήκη άξονα προτεραιότητα στο ΕΣΔΨΥ Μείωση του αριθμού ακούσιων νοσηλειών προς εναρμόνιση με τον μέσο όρο στην ΕΕ.
- Η Κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης από την ΕΕ.
- Η πιλοτική λειτουργία του Κομβίου Πανικού (Panic Button)

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Η μη τροποποίηση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ.
- Η μη εφαρμογή του νέου θεσμικού πλαισίου που αφορά στην μεταφορά των ατόμων με ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στο πλαίσιο της ακούσιας νοσηλείας.
- Η μη συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας κατά την καταγραφή των περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας από την Ελληνική Αστυνομία.
- Η έλλειψη ποσοτικών δεδομένων σχετικά με περιστατικά βίας εις/σε βάρος των ατόμων με αναπηρία (περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, κακοποίησης, ρατσιστικής βίας).

⁷³ Το Εγχειρίδιο είναι διαθέσιμο στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2023/05/Egxeiridio-gia-gyn.-kai-koritsia-me-anapiria-asylo.pdf>

⁷⁴ Βλ. σσ. 50 της 3^{ης} Ετήσιας Έκθεσης για τη Βία κατά των Γυναικών της ΓΓΔΟΠΙΦ. Διαθέσιμη στο: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2022/11/3h-ethsia-ekthesi-Via-kata-twn-Gynaikwn-GGDOPIF.pdf>

⁷⁵ Ο.π.

ΦΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων/υποδομών/εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)
- ✓ Πρόσβαση σε πληροφορίες
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών (δρόμοι κ.λπ.)
- ✓ Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις (επιλογή του τρόπου και του χρόνου μετακίνησης κ.ά.)
- ✓ Κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας
- ✓ Πρόσβαση σε βοηθήματα κινητικότητας, συσκευές και υποβοηθητικές τεχνολογίες (assistive technologies) και σε ζωντανή βοήθεια

Ευρωπαϊκό Κέντρο Προσβασιμότητας (AccessibleEU Center)

Τον Ιούλιο του 2023 πραγματοποιήθηκε η έναρξη του Ευρωπαϊκού Κέντρου Προσβασιμότητας που αποτελεί μια από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030.⁷⁶ Ειδικότερα, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Προσβασιμότητας είναι ένα κέντρο πόρων για την προσβασιμότητα που εστιάζει στους τομείς του δομημένου περιβάλλοντος, των μεταφορών, των ψηφιακών περιβαλλόντων, της επικοινωνίας, και γενικότερα των πολιτικών που αφορούν την προσβασιμότητα προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής σε ίση βάση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Προσβασιμότητας είναι έργο τριετούς διάρκειας (2023-2026) που χρηματοδοτείται από την ΕΕ.⁷⁷

ΕΣΑμεΑ
Την έναρξη του
Ευρωπαϊκού Κέντρου
Προσβασιμότητας
χαιρέτησε ο Ι.
Βαρδακαστάνης
περισσότερα

Οι στόχοι του Κέντρου είναι:

- Η υποστήριξη της εφαρμογής της νομοθεσίας της ΕΕ για την προσβασιμότητα.
- Η ανάπτυξη της ικανότητας για προσβασιμότητα στις χώρες της ΕΕ.

⁷⁶ Για περισσότερα βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52021DC0101>

⁷⁷ Για περισσότερα βλ. https://accessible-eu-centre.ec.europa.eu/about-accessibleeu_en

- Η δικτύωση των ενδιαφερόμενων μερών που είναι υπεύθυνα για την εφαρμογή των κανόνων προσβασιμότητας στην ΕΕ.
- Η δημιουργία υπηρεσίας μιας στάσης (one stop shop) για την προσβασιμότητα.
- Η εκπαίδευση άριστων επαγγελματιών στον τομέα της προσβασιμότητας.⁷⁸

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Προσβασιμότητας έχει ήδη προβεί στη(ν):

- Δημιουργία μιας ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης στην οποία περιλαμβάνονται σύνδεσμοι, βάσεις δεδομένων, προδιαγραφές, οδηγοί, μελέτες, καλές πρακτικές και υποστηρικτικό υλικό για την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στο φυσικό, δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον, σε όλους τους τομείς, όπως εκπαίδευση, απασχόληση, κατάρτιση, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, μεταφορές, τουρισμό, υγεία, κ.λπ.
- Δημιουργία μιας κοινότητας για την προσβασιμότητα, διασυνδέοντας εμπειρογνώμονες προσβασιμότητας και αναπηρίας.
- Διενέργεια εκπαιδευτικών δράσεων για την προσβασιμότητα.
- Υποστήριξη της παρακολούθησης των πολιτικών για την προσβασιμότητα στις χώρες της ΕΕ.
- Διοργάνωση ετησίως 88 εκδηλώσεων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.
- Μελέτη ενός θέματος για την προσβασιμότητα στην Ευρώπη ετησίως.⁷⁹

Ισότιμη πρόσβαση στα δημόσια και ιδιωτικά κτήρια και εγκαταστάσεις (συμπεριλαμβανομένων των σχολείων, των κατοικιών, των νοσοκομείων /υποδομών/εγκαταστάσεων παροχής υπηρεσιών υγείας, των χώρων εργασίας και των κατοικιών τους)

Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Μια πρόκληση με την οποία έρχονται αντιμέτωπα καθημερινά τα άτομα με αναπηρία είναι η πρόσβασή τους στα κτήρια του δημοσίου τομέα και των ΟΤΑ (ιδιόκτητα και μισθωμένα). Παραδείγματος χάρη, δεν είναι ακόμη σαφές εάν τα δικαστικά μέγαλα, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, κ.λπ. είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία και σε ποιο βαθμό. Για την αντιμετώπιση αυτής της πρόκλησης, μια εμβληματική δράση που είχε συμπεριληφθεί στο ΕΣΔ ήταν η ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής προσβασιμότητας κτιρίων του δημοσίου και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ).⁸⁰ Ο σκοπός της εν

⁷⁸ Ο.π.

⁷⁹ Ο.π.

⁸⁰ Βλ. υπο-στόχο 1 «Δημιουργούμε ψηφιακή πλατφόρμα για την παρακολούθηση βελτιώσεων προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον οριζόντια, αποφασιστικά και αποτελεσματικά, ξεκινώντας από τα

λόγω δράσης ήταν διττός: α) ο εντοπισμός και η καταγραφή όλων των κτιρίων (ιδιόκτητων και μισθωμένων) που αξιοποιούνται από το δημόσιο και τους ΟΤΑ για τη στέγαση των διαφόρων υπηρεσιών τους και β) η διενέργεια επιτόπιων αυτοψιών για τον έλεγχο της προσβασιμότητάς τους στα άτομα με αναπηρία, ο καθορισμός των αναγκαίων παρεμβάσεων, η εκτίμηση του κόστους υλοποίησης αυτών, η εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων και τέλος η υλοποίησή τους.⁸¹

Η καταγραφή των κτιρίων του δημοσίου τομέα και των ΟΤΑ ολοκληρώθηκε στις 10 Μαΐου 2022.⁸² Ο δεύτερος σκοπός, δηλαδή η διενέργεια επιτόπιων αυτοψιών, αξιολογήσεων κ.λπ., δεν επιτεύχθηκε εντός του 2022 όπως προβλεπόταν στο ΕΣΔ. Ωστόσο, τον Ιανουάριο του 2023 ξεκίνησε η λειτουργία του ηλεκτρονικού Μητρώου Ελεγκτών Προσβασιμότητας⁸³ στο οποίο μπορούσαν να εγγραφούν: α) οι ήδη εγγεγραμμένοι μηχανικοί στο Μητρώο Ελεγκτών Δόμησης και β) οι Μηχανικοί φυσικά πρόσωπα, με δικαίωμα εκπόνησης μελέτης/επίβλεψης κτηριακών έργων.⁸⁴ Οι εγγραφές των ενδιαφερόμενων πραγματοποιήθηκαν από τις 17 Ιανουαρίου έως τις 12 Απριλίου 2023.⁸⁵

Παράλληλα με την εγγραφή των ενδιαφερόμενων στο Μητρώο Ελεγκτών Προσβασιμότητας, το ΤΕΕ διοργάνωσε δυο εκπαιδευτικά σεμινάρια τρίωρης διάρκειας για τους/τις υποψήφιους/ες Ελεγκτές Προσβασιμότητας. Τα σεμινάρια διεξήχθησαν διαδικτυακά στις 28 και 31 Μαρτίου 2023.⁸⁶ Αν κάποιος/α από τους/τις υποψήφιους/ες δεν μπορούσε να παρακολουθήσει κάποιο από τα δυο σεμινάρια την ημέρα διεξαγωγής τους τότε υπήρχε η δυνατότητα ασύγχρονης παρακολούθησης, η οποία όμως έπρεπε να ολοκληρωθεί μέχρι τις 12 Απριλίου 2023.⁸⁷

Σχεδόν ένα μήνα μετά την ολοκλήρωση της εγγραφής των ενδιαφερόμενων στο Μητρώο και τη σχετική εκπαίδευσή τους, ξεκίνησαν οι κληρώσεις των Ελεγκτών Προσβασιμότητας

κτήρια που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες» του Στόχου 20 «Στόχος 20: Προσβασιμότητα στο Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον» του ΕΣΔ. Διαθέσιμο στο: <https://amea.gov.gr/action#3>

⁸¹ Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΧΣ/70755/614 «Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής στοιχείων προσβασιμότητας των κτηρίων όπου στεγάζονται φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014.» (ΦΕΚ Β' 3756/13.08.2021)

⁸² Βλ. <https://web.tee.gr/prosvasimotita-anakoinoseis/paratasi-prothesmias-katagrafis-ktirion-dimosioy-endaferontos-stin-platforma/>

⁸³ Βλ. <https://web.tee.gr/mitroo-elegkton-prosvas-anakoinoseis/17-01-2023-enarxi-eggrafis-sto-mitroo-elegkton/>

⁸⁴ Βλ. ΥΑ ΥΠΕΝ/Δ ΕΣΕΔ Π/121514/1435/2022 «Μητρώο Ελεγκτών Προσβασιμότητας, διαδικασία εγγραφής στο Μητρώο, ορισμός, έλεγχος και αποζημίωση των Ελεγκτών Προσβασιμότητας για τα κτήρια στα οποία στεγάζονται οι φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014 και ρύθμιση λοιπών θεμάτων εφαρμογής του.»

⁸⁵ Βλ. <https://web.tee.gr/mitroo-elegkton-prosvas-anakoinoseis/13-04-2023-oklirosi-eggrafis-sto-mitroo-elegkton/>

⁸⁶ Και τα δύο διαδικτυακά σεμινάρια που διοργάνωσε το ΤΕΕ είναι διαθέσιμα στο κανάλι του ΤΕΕ στο YouTube. Συγκεκριμένα: [Σεμινάριο 28 Μαρτίου 2023](#) | [Σεμινάριο 31 Μαρτίου 2023](#)

⁸⁷ Βλ. <https://web.tee.gr/mitroo-elegkton-prosvas-anakoinoseis/22-03-2023-seminaria-elegkton-prosvasimotitas/>

που θα αναλάμβαναν να διενεργήσουν τον έλεγχο προσβασιμότητας των κτιρίων δημοσίου ενδιαφέροντος που είχαν ήδη καταχωρηθεί στην πλατφόρμα καταγραφής.⁸⁸ Οι Ελεγκτές Προσβασιμότητας που κληρώθηκαν να διενεργήσουν τον έλεγχο ενός ή περισσότερων κτιρίων και αποδέχονταν την πρόταση, κλήθηκαν να συμπληρώσουν ηλεκτρονικά το Πόρισμα Ελεγκτών Προσβασιμότητας, το οποίο εστίαζε στα παρακάτω εννέα πεδία:

1. Θέσεις στάθμευσης
2. Διαδρομή μέχρι την είσοδο του κτιρίου
3. Θύρα εισόδου κτιρίου
4. Οριζόντια κυκλοφορία
5. Κατακόρυφη κυκλοφορία
6. Διαφυγή
7. Προσβάσιμα WC
8. Ειδικά κτήρια
9. Γενικά

Στον ιστότοπο του ΤΕΕ είναι διαθέσιμο ένα αρχείο excel⁸⁹ με χρήσιμες πληροφορίες για κάθε πεδίο ελέγχου που πρέπει να πραγματοποιήσουν οι Ελεγκτές Προσβασιμότητας κατά τον έλεγχο και συμπλήρωση του Πορίσματος καθώς και ένα αρχείο με χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τα βασικά στοιχεία σχεδιασμού προσβάσιμων κτηρίων.⁹⁰

Ισότιμη πρόσβαση στην πληροφόρηση και τις επικοινωνίες (συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας και των ηλεκτρονικών υπηρεσιών)

Από τις αρχές της δεκαετίας του 2020, το ελληνικό κράτος καταβάλλει σημαντική προσπάθεια για τη βελτίωση των ψηφιακών περιβαλλόντων του. Αν και υπάρχει σχετική πρόοδος, χρειάζεται ακόμη να γίνουν πολλά ώστε η χώρα να φτάσει κοντά στον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Σύμφωνα με τον δείκτη DESI για το 2023- ο οποίος παρακολουθεί σε ετήσια βάση την ψηφιακή πρόοδο των χωρών μελών της ΕΕ στους τομείς των ψηφιακών δεξιοτήτων, της ψηφιακής υποδομής, του ψηφιακού μετασχηματισμού των επιχειρήσεων και της ψηφιοποίησης των δημόσιων υπηρεσιών- η χώρα μας χρειάζεται να καταβάλει μεγαλύτερη προσπάθεια προκειμένου να βελτιώσει την «ψηφιακή εικόνα» της σε πολλούς από τους επιμέρους δείκτες του.⁹¹ Ενδεικτικά, έχουμε επιλέξει τρεις δείκτες που σχετίζονται άμεσα με τη χρήση των ψηφιακών περιβαλλόντων, οι οποίοι είναι: η χρήση του διαδικτύου, οι

⁸⁸ Βλ. <https://web.tee.gr/mitroo-elegkton-prosvas-anakoinoseis/16-05-2023-enarxi-kliroseon-elegkton-prosvasimotitas/>

⁸⁹ Το αρχείο excel που περιέχει χρήσιμες πληροφορίες για το Πόρισμα των Ελεγκτών Προσβασιμότητας είναι διαθέσιμο στο: <https://web.tee.gr/wp-content/uploads/ΠΟΡΙΣΜΑ-ΕΛΕΓΚΤΩΝ-ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ-2023-05-19.xlsx>

⁹⁰ Το αρχείο με τα βασικά χαρακτηριστικά σχεδιασμού προσβάσιμων κτιρίων είναι διαθέσιμο στο: <https://web.tee.gr/wp-content/uploads/ΒΑΣΙΚΑ-ΣΤΟΙΧΕΙΑ-ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ-ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΗ.pdf>

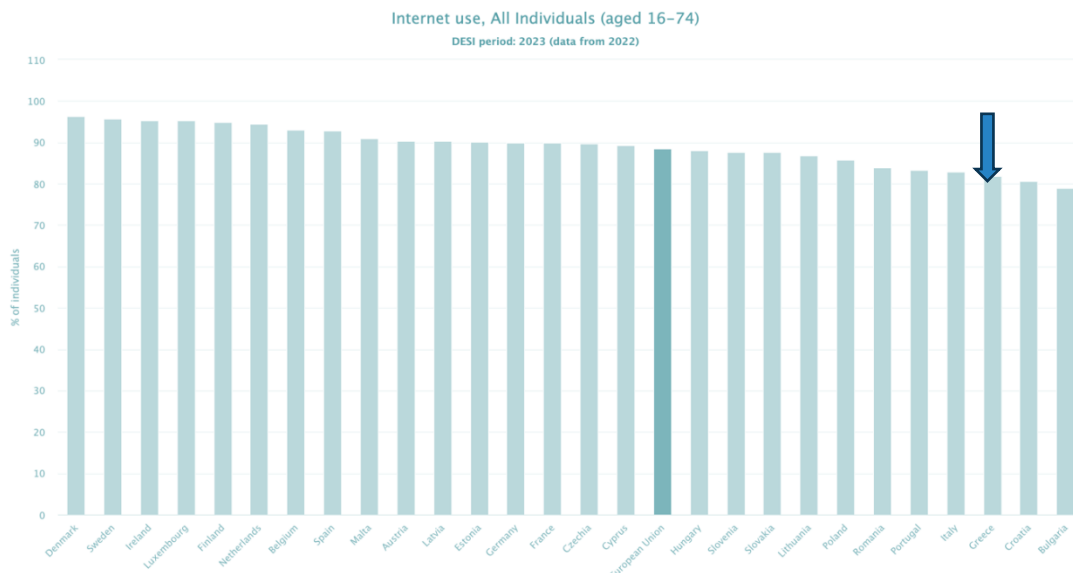
⁹¹ European Commission (2023). 2030 Digital Decade. Report on the state of the digital decade 2023: Annex Greece. Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/98646>

τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, και οι ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες για τους πολίτες. Αν και ο δείκτης DESI δεν επικεντρώνεται σε ζητήματα που αφορούν την προσβασιμότητα των ψηφιακών περιβαλλόντων στα άτομα με αναπηρία, το κριτήριό μας για την επιλογή των τριών προαναφερθέντων δεικτών έγινε με βάση:

- τα ευρήματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC) για τα έτη 2019⁹² και 2020⁹³ σχετικά με τον δείκτη «ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρίας (16+) και σύνδεση στο διαδίκτυο» που επεξεργάστηκε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας. Σύμφωνα με τα ευρήματα για τα έτη 2019 και 2020, σχεδόν ένα στα δύο άτομα με σοβαρή αναπηρία δεν έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο εύρημα που μπορεί εύλογα να συσχετιστεί με τον ψηφιακό αναλφαριθμητισμό ή/και την έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων των ατόμων με αναπηρία,
- τη σημασία που έχει για τα άτομα με αναπηρία, και δη για τα άτομα με κινητική αναπηρία, η διαθεσιμότητα των δημόσιων ψηφιακών υπηρεσιών προκειμένου να παρακάμψουν τα εμπόδια του δομημένου περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με τον DESI για το 2023, σε ότι αφορά τη χρήση του διαδικτύου, η Ελλάδα, για το 2023, κατέχει μια από τις τελευταίες θέσεις (τρίτη από το τέλος) μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ (Ευρώπη: 88,59% | Ελλάδα: 81,89%).

Γράφημα 2. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Χρήση Διαδικτύου

Πηγή: https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts/desi-indicators?indicator=desi_1a1

⁹² Βλ. σ. 45 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου για το 2020, Διαθέσιμη στο:

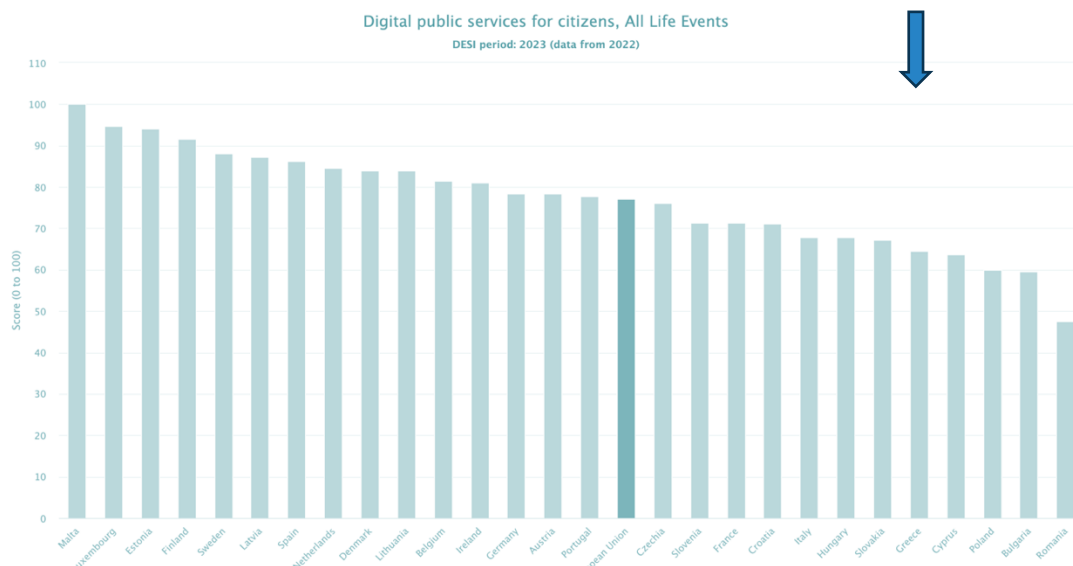
<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

⁹³ Βλ. σ. 47 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

Ομοίως, σε ότι αφορά τη διαθεσιμότητα ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών προς τους πολίτες (με ή χωρίς αναπηρία), η χώρα μας απέχει αρκετά από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ούσα στην πέμπτη θέση από το τέλος (Ευρώπη: 77,03% | Ελλάδα: 64,60%).

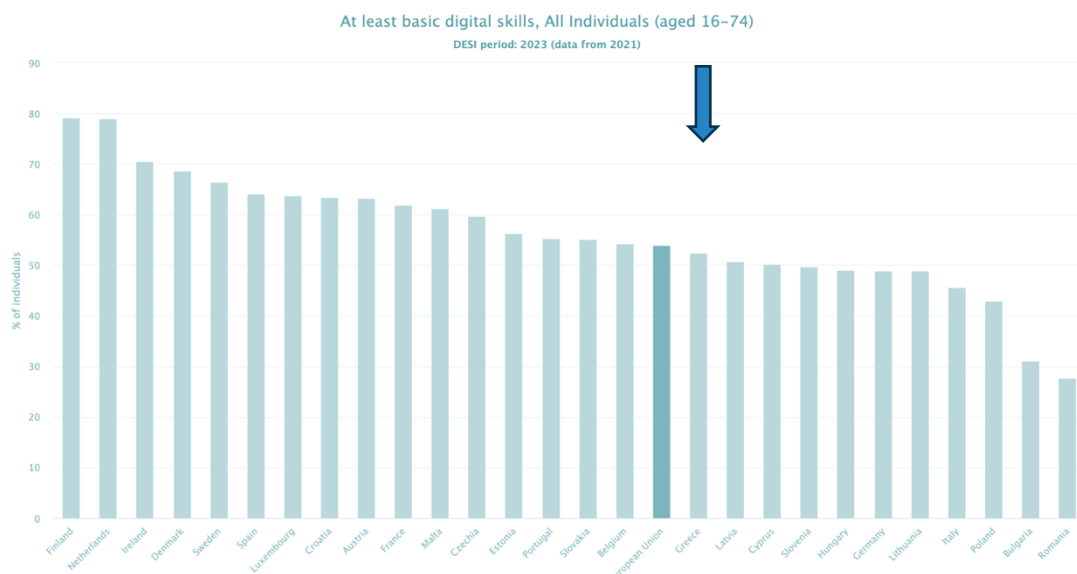
Γράφημα 3. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Ψηφιακές δημόσιες υπηρεσίες προς πολίτες

Πηγή: https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts/desi-indicators?indicator=desi_4a2

Αντίθετα, όσον αφορά τον δείκτη που μετρά τις τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, η Ελλάδα υπολείπεται ελάχιστα από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο (Ευρώπη: 53,92% | Ελλάδα: 52,48%).

Γράφημα 4. Δείκτης Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) 2023 – Τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες

Πηγή: https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts/desi-indicators?indicator=desi_1a2

Προσβασιμότητα ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα

Αρχικά το 2019, με το ν. 4591, και στη συνέχεια το 2020 με τον ν. 4727 (Βλ. κυρίως Κεφάλαιο Η), ενσωματώθηκε στο ελληνικό νομικό πλαίσιο η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2016/2102 για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.⁹⁴ Παρότι η Οδηγία προέβλεπε ότι όλοι οι ιστοτόποι και όλες οι εφαρμογές των οργανισμών του δημοσίου τομέα όφειλαν να είχαν συμμορφωθεί μέχρι τις 23 Σεπτεμβρίου του 2020 και μέχρι τις 23 Ιουνίου 2021 αντίστοιχα, ο στόχος αυτός δεν επιτευχθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο.⁹⁵ Σύμφωνα με τη *Μελέτη για την υποστήριξη της αναθεώρησης της οδηγίας για την προσβασιμότητα στον παγκόσμιο ιστό*, ενώ από το 2016 μέχρι και το 2022 παρουσιάζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές, η μεγαλύτερη βελτίωση παρατηρείται την περίοδο 2019-2022.⁹⁶ Ωστόσο, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί, υπάρχουν ακόμη πολλά άτομα με αναπηρία που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη χρήση των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημόσιου τομέα λόγω του ότι πολλοί εξ' αυτών εξακολουθούν να μην είναι πλήρως προσβάσιμοι.⁹⁷

Στην Ελλάδα, παρότι έχουν περάσει σχεδόν τέσσερα χρόνια από την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/2102,⁹⁸ παρατηρούνται ακόμη σημαντικές καθυστερήσεις στην εφαρμογή της. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ν. 4727/2020, προβλέπεται, εκτός από τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα, η τήρηση Μητρώου Δημοσίων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) (άρθρο 43) και η υποχρέωση των οργανισμών του δημοσίου να αναρτούν στους ιστοτόπους τους δήλωση προσβασιμότητας (άρθρο 42). Δυστυχώς όμως αυτές οι προβλέψεις δεν εφαρμόζονται πλήρως.

Σχετικά με τη λειτουργία του ΜΗΔΙΣΕΦ, μέχρι και το καλοκαίρι του 2023 η ΕΣΑμεΑ δεν είχε λάβει καμία επίσημη ενημέρωση αναφορικά με την έκδοση της Υπουργικής Απόφασης που προβλέπεται στην παρ. 28 του άρθρου 107 του ν. 4727/2020 με την οποία θα έπρεπε να καθοριστούν οι όροι και οι προϋποθέσεις ένταξης στο ΜΗΔΙΣΕΦ, τα όργανα διαχείρισης της ηλεκτρονικής βάσης, οι τεχνικές και λειτουργικές απαιτήσεις και προδιαγραφές του, καθώς και κάθε άλλο τεχνικό θέμα σχετικό με την εφαρμογή του. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχει ενημέρωση για τους φορείς που έχουν ήδη εγγραφεί στο

⁹⁴ Σκοπός της Οδηγίας 2016/2102 ήταν να συμβάλλει στο να γίνουν πιο προσβάσιμοι όλοι οι ιστοτόποι και οι εφαρμογές για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα καθώς και στο να εναρμονιστούν τα διαφορετικά πρότυπα προσβασιμότητας εντός της ΕΕ ώστε να περιοριστούν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι σχεδιαστές υπηρεσιών και προϊόντων ως προς την προσβασιμότητά τους.

⁹⁵ Βλ. *Μελέτη για την υποστήριξη της αναθεώρησης της οδηγίας για την προσβασιμότητα στον παγκόσμιο ιστό* είναι διαθέσιμη στο: <https://ec.europa.eu/newsroom/dae/redirection/document/92155>

⁹⁶ Ο.π.

⁹⁷ Ο.π.

⁹⁸ Η Οδηγία ενσωματώθηκε αρχικά στο ελληνικό νομικό πλαίσιο το 2019 με τον ν. 4591.

Μητρώο, όπως και για τον τρόπο χορήγησης της γνωμοδότησης της ΕΣΑμεΑ επί των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα που εντάσσονται ή διαγράφονται από αυτό.

Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4727/2020 οι οργανισμοί του δημοσίου τομέα έχουν την υποχρέωση να αναρτούν στους ιστοτόπους τους *Δήλωση Προσβασιμότητας* μέσω της οποίας πρέπει να παρέχεται πληροφόρηση, σε προσβάσιμη μορφή, σχετικά με το επίπεδο προσβασιμότητάς τους, και επιπλέον να την επικαιροποιούν ύστερα από κάθε μεταβολή ή τουλάχιστον σε ετήσια βάση. Η *Δήλωση Προσβασιμότητας* δεν αφορά μόνο τους ιστοτόπους των οργανισμών του δημοσίου τομέα αλλά και τις εφαρμογές για φορητές συσκευές, η οποία μάλιστα πρέπει αναρτάται, στην ιστοσελίδα του φορέα που δημιουργήσε την εφαρμογή.

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρία από το 2020 διενεργεί σε ετήσια βάση έλεγχο σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων του Δημοσίου. Έτσι, στον Πίνακα 5 παρουσιάζονται τα ευρήματα του ελέγχου που πραγματοποιήσαμε τον Σεπτέμβριο του 2023. Η διαμόρφωση του δείγματος των ιστοτόπων του Δημοσίου που έχουμε συμπεριλάβει στον έλεγχό μας βασίστηκε στο εξής κριτήριο: «ιστοτόποι που δύνανται να χρησιμοποιηθούν ή να ενδιαφέρουν περισσότερο τα άτομα με αναπηρία». Επιπλέον, το εν λόγω δείγμα ενημερώνεται σε ετήσια βάση με την προσθήκη νέων ιστοτόπων που είτε δεν είχαν συμπεριληφθεί στους προηγούμενους ελέγχους είτε η λειτουργία τους ξεκίνησε ύστερα από την κατάρτιση του πρώτου δείγματος. Ο έλεγχός μας εστιάζει **α)** στο ποσοστό προσβασιμότητάς τους και **β)** στην ανάρτηση και ενημέρωση της *Δήλωσης Προσβασιμότητάς* τους. Για λόγους σύγκρισης, στον Πίνακα 5 που ακολουθεί

περιλαμβάνονται τα ευρήματα τόσο του έτους 2023⁹⁹ όσο και τα ευρήματα των προηγούμενων ελέγχων μας, δηλαδή από το 2020 μέχρι και το 2022.¹⁰⁰

Πίνακας 5: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και ανάρτησης Δήλωσης Προσβασιμότητας σε ιστοτόπους του Δημοσίου που είναι σημαντικοί για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις¹⁰¹

Υπουργείο/ Φορέας	Βαθμολογία σε ποσοστό % ¹⁰²	Προβλήματα	Δήλωση προσβασιμότητας
<u>Υπουργείο Υγείας</u>	80 (2023) ↓ [87 (2022) 89 (2021) 90 (2020)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Ορισμένα στοιχεία έχουν τιμή [tabindex] μεγαλύτερη από 0	ΝΑΙ Στον ιστοτόπο του Υπουργείου Υγείας είναι έχει αναρτηθεί η «<u>Δήλωση προσβασιμότητας</u>» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020, με ημερομηνία κατάρτισης 20/05/2021 αλλά... δεν υπάρχει καμία αναφορά αν υπήρξε αναθεώρηση μετά τις στις 20/05/2021. Ωστόσο, αυτό έρχεται σε αντίθεση με την πρόβλεψη του ν.4727/2020, σύμφωνα με τον οποίο η αναθεώρηση της Δήλωσης

⁹⁹ Σχετικά με τον έλεγχο προσβασιμότητας των ιστοτόπων για το 2023, αυτός διενεργήθηκε στις 15 Σεπτεμβρίου 2023. Λόγω του ότι το Πρόγραμμα «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας» ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2023, η παρούσα έκθεση καλύπτει την περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2023.

¹⁰⁰ Για τον έλεγχο προσβασιμότητας για το 2020 βλ. σσ. 46-48 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου για το 2020, Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Για τον έλεγχο προσβασιμότητας για το 2021 βλ. σσ. 51-55 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

Για τον έλεγχο προσβασιμότητας για το έτος 2022, βλ. σσ. 28-32 της Επιστολής του Παρατηρητηρίου προς το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης στο πλαίσιο της Δράσης «Παροχή υποστήριξης στα επόμενα σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο» Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/73/epistoles-ezeidikeyshs-sto-plaisio-toy-peg>

¹⁰¹ Για τον έλεγχο προσβασιμότητας των ιστοτόπων του Πίνακα χρησιμοποιήσαμε το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 -το ίδιο εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε και στον έλεγχο που πραγματοποιήσαμε τα προηγούμενα (δηλαδή το 2020, 2021 και 2022).

¹⁰² Η τιμή στην παρένθεση είναι το αποτέλεσμα που είχαμε λάβει στον έλεγχο που κάναμε για το έτος 2020. Τα σύμβολα '↓', '↑', και '↔' δηλώνουν τη μεταβολή που παρατηρείται στην προσβασιμότητα των ιστοσελίδων. Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (πρώην Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων)	87 (2023) ↓ [94 (2022), 94 (2021), 95 (2020)]	- Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Ορισμένα στοιχεία έχουν τιμή <code>[tabindex]</code> μεγαλύτερη από 0 - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code> - Το <code>[user-scalable = "όχι"]</code> χρησιμοποιείται στο στοιχείο <code><meta name = "viewport"></code> ή το χαρακτηριστικό <code>[maximum-scale]</code> είναι μικρότερο από 5	Προσβασιμότητας πρέπει να γίνεται τουλάχιστον σε ετήσια βάση. ΟΧΙ Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού	72 (2023) ↑ [66 (2022), 61 (2021), 61 (2020)]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code> - Το <code>[user-scalable = "όχι"]</code> χρησιμοποιείται στο στοιχείο <code><meta name = "viewport"></code> ή το χαρακτηριστικό <code>[maximum-scale]</code> είναι μικρότερο από 5	ΟΧΙ Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης	87 (2023) ↓ [94 (2022), 93 (2021), 93 (2020)]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	ΝΑΙ Στον ιστότοπο της Γενικής Γραμματείας Ψηφιακής Διακυβέρνησης & Απλούστευσης Διαδικασιών έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020, με ημερομηνία κατάρτισης 20/07/2020 αλλά... η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 11/11/2021, δηλαδή δυο χρόνια πριν και όχι σε ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020.
Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ)	83 (2023) ↓ [86 (2022), 93 (2021), 93 (2021)]	- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code>	ΟΧΙ Στην ιστοσελίδα της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων δεν καταφέραμε να

		- Τα στοιχεία [frame] ή [iframe] δεν έχουν τίτλο - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
<u>Δημόσια Υπηρεσία</u> <u>Απασχόλησης</u> <u>(ΔΥΠΑ)</u>	- (2023) ¹⁰³ [96 (2022) ↓ 97 (2021), 76 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στην ιστοσελίδα του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
<u>Ηλεκτρονική</u> <u>Διακυβέρνηση</u> <u>Κοινωνικής</u> <u>Ασφάλισης</u> <u>(ΗΔΙΚΑ)</u>	79 (2023) = [79 (2022), 79 (2021), 82 (2020)]	- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες	OXI Στην ιστοσελίδα της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ) δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
<u>ΕΦΚΑ</u>	73 (2023) ↓ [74 (2022), 75 (2021), 75 (2020)]	- Τα χαρακτηριστικά [aria-*] attributes δεν ταιριάζουν με τους ρόλους τους - Τα χαρακτηριστικά [aria-*] attributes δεν έχουν έγκυρες τιμές - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία και στοιχεία υποστήριξης	OXI Στην ιστοσελίδα του ΕΦΚΑ δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας

¹⁰³ Αν και επιχειρήσαμε αρκετές φορές να ελέγξουμε τον ιστότοπο της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) (<https://www.dypa.gov.gr/>) τον Σεπτέμβριο του 2023 μέσω του εργαλείου Lighthouse, παρ' όλα αυτά ο έλεγχος δεν κατέσκει δυνατός λόγω σφάλματος.

		σεναρίων (<script> and <template>).	
GOV.gr	87 (2023) ↓ [93 (2022), 72 (2021), 89 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία και υποστηρικτικά στοιχεία script (<script> and <template>). - Τα στοιχεία λίστας () δεν εμπεριέχονται στα γονικά στοιχεία , or <menu>.	NAI Στον ιστότοπο του GOV.gr έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020. αλλά... η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 27/12/2021, δηλαδή σχεδόν δυο χρόνια πριν και όχι τουλάχιστον σε ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020.
ΚΕΠΑ	89 (2023) ↓ [94 (2022), 98 (2021), [96 2020]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στην ιστοσελίδα του ΚΕΠΑ δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ)	85 (2023) ↓ [88 (2022), 88 (2021), - (2020) ¹⁰⁴]	- Τα χαρακτηριστικά [aria-*] δεν ταιριάζουν με τους ρόλους τους - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 25/11/2022 Ημερομηνία Ενημέρωσης: 25/11/2022 Σύνδεσμος: https://opeka.gr/dilosi-prosvasimotitas/
amea.gov.gr	100 (2023) = [100 (2022), 100 (2021), - (2020) ¹⁰⁵]	-	NAI Στον ιστότοπο του amea.gov.gr έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020. αλλά...

¹⁰⁴ Δεν είχε ελεγχθεί το 2020.¹⁰⁵ Ο.π.

Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας	97 (2023) ↑ [94 (2022) 77 (2021), - (2020) ^{106]}	- Τα στοιχεία με ορατές ετικέτες κειμένου δεν έχουν ταιριαστά προσβάσιμα ονόματα. - Οι τιμές που έχουν αντιστοιχιστεί στο <code>role=""</code> δεν είναι έγκυροι ρόλοι ARIA.	η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 02/12/2021 , δηλαδή δυο χρόνια πριν και όχι σε τουλάχιστον ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020.
Εθνική Πύλη Αναπηρίας	98 (2023) ↓ [100 (2022)] ¹⁰⁷	- Οι σύνδεσμοι παράλειψης δεν μπορούν να εστιαστούν.	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 16/01/2023 Ημερομηνία Ενημέρωσης: 16/01/2023 Σύνδεσμος: https://civilprotection.gov.gr/dhlosh-prosvasimothtas
womensos.gr	82 (2023) ↓ [84 (2022)] ¹⁰⁸	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία 'button', 'link', και 'menuitem' δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα. - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στην ιστοσελίδα της Εθνικής Πύλης Αναπηρίας δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας OXI Στην ιστοσελίδα της womensos.gr δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας
Ελληνική Αστυνομία	84 (2023) ↓ [87 (2022)] ¹⁰⁹	- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code>	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: -

¹⁰⁶ Ό.π.

¹⁰⁷ Λειτουργήσε για πρώτη φορά το 2022.

¹⁰⁸ Δεν είχε ελεγχθεί το 2021 και το 2020.

¹⁰⁹ Δεν είχε ελεγχθεί το 2021 και το 2020.

<u>Προσωπικός Βοηθός</u>¹¹⁰	83 (2023) -	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά - Τα χαρακτηριστικά [aria-*] δεν ταιριάζουν με τους ρόλους τους - Τα [role] δεν έχουν όλα τα απαιτούμενα [aria-*] χαρακτηριστικά - Οι τιμές που έχουν αντιστοιχιστεί στο role="" δεν είναι έγκυροι ρόλοι ARIA. - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	Ημερομηνία Ενημέρωσης: 08/02/2023 Σύνδεσμος: https://www.astynomia.gr/dilosi-prosvasimotitas/ OXI Στην ιστοσελίδα της <u>Προσωπικός Βοηθός</u> δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη δήλωση προσβασιμότητας

Σύμφωνα με τα ευρήματα που παρουσιάζονται στον παραπάνω Πίνακα, το ποσοστό προσβασιμότητας των ιστοτόπων των υπουργείων και των οργανισμών του δημοσίου που συμπεριελήφθησαν στην παραπάνω μελέτη δεν παρουσίασε αξιόλογες μεταβολές το 2023, αφού στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν μεταβλήθηκε σχεδόν καθόλου. Εξάιρεση αποτελεί ο ιστότοπος του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας που βελτίωσε ακόμη περισσότερο την προσβασιμότητά του σε σχέση με το 2022 (2022: 94% | 2023: 97%). Ο ιστότοπος του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, αν και παρουσίασε μικρή βελτίωση το 2023, εξακολουθεί να λαμβάνει ένα από τα χειρότερα ποσοστά προσβασιμότητας (2020: 61% | 2021: 61% | 2022: 66% | 2023: 72%).

Σε ότι αφορά την ανάρτηση της *Δήλωσης Προσβασιμότητας*, στους περισσότερους ιστοτόπους που περιλαμβάνονταν στο δείγμα δεν ήταν διαθέσιμη. Στους ιστοτόπους δε που ήταν διαθέσιμη, αυτή δεν πληρούσε πλήρως τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 42 του ν.4727/2020. Για παράδειγμα δεν γινόταν αναφορά στην ημερομηνία κατάρτισής της (βλ. τον ιστότοπο του gov.gr) ή η ενημέρωσή της δεν γινόταν τουλάχιστον σε ετήσια βάση, (βλ. π.χ. τους ιστοτόπους amea.gov.gr, του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, του Υπουργείου Υγείας κ.λπ.).

Το 2022, με αφορμή τη δράση του Παρατηρητηρίου «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και

¹¹⁰ Δεν είχε ελεγχθεί το 2022, χρονιά κατά την οποία ξεκίνησε η λειτουργία του.

Περιφερειακό Επίπεδο» πραγματοποιήσαμε έλεγχο για την προσβασιμότητα των ιστοτόπων των 13 Περιφερειών της χώρας.¹¹¹ Σε συνέχεια του ελέγχου που πραγματοποιήσαμε το 2022, επαναλάβουμε τον έλεγχο και το 2023 προκειμένου να παρακολουθήσουμε εάν οι επιστολές που αποστείλαμε στις 13 Περιφέρειες της χώρας είχαν αντίκτυπο τόσο σε σχέση με τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστοτόπων όσο και σε σχέση με την ανάρτηση Δήλωσης Προσβασιμότητας. Στο Πίνακα 6 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα ευρήματά μας.

Πίνακας 6: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και ανάρτηση Δήλωσης Προσβασιμότητας στους ιστοτόπους των 13 Περιφερειών της χώρας

Περιφέρεια	Βαθμολογία σε ποσοστό % ¹¹²	Προβλήματα	Δήλωση Προσβασιμότητας
Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης ¹¹³	82 (2023) ↓ [81 (2022)]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία φόρμας δεν έχουν συσχετισμένες ετικέτες - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Κεντρικής Μακεδονίας ¹¹⁴	82 (2023) ↓ [89 (2022)]	- Τα στοιχεία φόρμας δεν έχουν συσχετισμένες ετικέτες - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	ΝΑΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020. αλλά... η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 22/09/2020, δηλαδή δυο χρόνια πριν και όχι σε τουλάχιστον ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020.

¹¹¹ Για τον έλεγχο προσβασιμότητας των ιστοτόπων των δεκατριών (13) Περιφερειών της χώρας, βλ. σσ. 77-81 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022. Η έκθεση είναι διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritorioanapirias.gr/el/results/publications/90/e8nikh-ek8esh-gia-thn-anaphria-etoys-2022>

¹¹² Η τιμή στην παρένθεση είναι το αποτέλεσμα που είχαμε λάβει στον έλεγχο που κάναμε για το έτος 2022. Τα σύμβολα '=', '↓', και '↑' δηλώνουν τη μεταβολή που παρατηρείται στην προσβασιμότητα των ιστοσελίδων. Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

¹¹³ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστότοπου της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (<https://www.pamth.gov.gr/index.php/el>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹¹⁴ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστότοπου της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας (<https://pkm.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

Δυτικής Μακεδονίας ¹¹⁵	91 (2023) ↓ [95 (2022)]	- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά	ΝΑΙ¹¹⁶ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020. Ημερομηνία Κατάρτισης: Ιανουάριος 2023
Ηπείρου ¹¹⁷	79 (2023) ↑ [76 (2022)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα Τα χαρακτηριστικά [aria-*) δεν ταιριάζουν με τους ρόλους τους	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Ηπείρου δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Θεσσαλίας ¹¹⁸	86 (2023) ↑ [70 (2022)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Θεσσαλίας δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Ιονίων Νήσων ¹¹⁹	86 (2023) ↑ [82 (2022)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων δεν καταφέραμε να

¹¹⁵ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (<https://www.pdm.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹¹⁶ Το 2022 δεν υπήρχε Δήλωση Προσβασιμότητας στον ιστότοπο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.

¹¹⁷ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Ηπείρου (<http://php.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹¹⁸ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Θεσσαλίας (<https://www.thessaly.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹¹⁹ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων (<https://pin.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

		έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα	εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Δυτικής Ελλάδας¹²⁰	72 (2023) ↓ [73 (2022)]	- Τα στοιχεία φόρμας δεν έχουν συσχετισμένες ετικέτες - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία <object> δεν έχουν εναλλακτικό κείμενο - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Στερεάς Ελλάδας¹²¹	82 (2023) [- (2022)]¹²²	- Τα στοιχεία εικόνας δεν έχουν [alt] χαρακτηριστικά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι παράλειψης δεν μπορούν να εστιαστούν.	ΝΑΙ¹²³ Ημερομηνία Κατάρτισης: 17/02/2023 Ημερομηνία Ενημέρωσης: 17/02/2023 Σύνδεσμος: https://pste.gov.gr/voithitikes/dilosi-prosvasimotitas/

¹²⁰ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (<https://www.pde.gov.gr/gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹²¹ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (<https://pste.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹²² Αν και το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ επιχείρησε αρκετές φορές να ελέγξει τον ιστότοπο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας (<https://pste.gov.gr/>) το φθινόπωρο του 2022 μέσω του εργαλείου Lighthouse v9.6.8, παρ' όλα αυτά ο έλεγχος δεν είχε καταστεί δυνατός λόγω σφάλματος.

¹²³ Το 2022 δεν υπήρχε Δήλωση Προσβασιμότητας στον ιστότοπο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας.

Αττικής ¹²⁴	85 (2023) ↓ [89 (2022)]	- Τα στοιχεία εικόνας δεν έχουν [alt] χαρακτηριστικά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία επικεφαλίδας δεν έχουν διαδοχική φθίνουσα σειρά	NAI¹²⁵ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Αττικής έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας» όπως προβλέπεται από το ν. 4727/2020. Ημερομηνία Κατάρτισης: 02/03/2023
Πελοποννήσου ¹²⁶	87 (2023) = [87 (2022)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμο όνομα - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	OXI Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Πελοποννήσου δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Βορείου Αιγαίου ¹²⁷	68 (2023) ↓ [80 (2022)]	- Τα στοιχεία εικόνας δεν έχουν [alt] χαρακτηριστικά - Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα χρώματα φόντου και	NAI Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου έχει αναρτηθεί η «Δήλωση προσβασιμότητας», αλλά... η τελευταία αναθεώρηση της έλαβε χώρα στις 30/11/2020, δηλαδή τρία έτη πριν, και όχι σε τουλάχιστον ετήσια βάση όπως προβλέπει το άρθρο 42 του ν.4727.

¹²⁴ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Αττικής (<https://www.patt.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹²⁵ Το 2022 δεν υπήρχε Δήλωση Προσβασιμότητας στον ιστότοπο της Περιφέρειας Αττικής.

¹²⁶ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Πελοποννήσου (<https://www.ppel.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹²⁷ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου (<https://pvaigaiou.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

		προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά	
Νοτίου Αιγαίου ¹²⁸	68 (2023) ↓ [79 (2022)]	- Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμο όνομα - Τα στοιχεία φόρμας δεν έχουν συσχετισμένες ετικέτες - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Οι σύνδεσμοι παράλειψης δεν μπορούν να εστιαστούν. - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»
Κρήτης ¹²⁹	84 (2023) [- (2022)]¹³⁰	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης	ΟΧΙ Στον ιστότοπο της Περιφέρειας Κρήτης δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη «Δήλωση προσβασιμότητας»

¹²⁸ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (<https://www.pnai.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹²⁹ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστοτόπου της Περιφέρειας Κρήτης (<https://www.crete.gov.gr/>) πραγματοποιήθηκε με το εργαλείο Lighthouse v9.6.8 στις 15 Σεπτεμβρίου 2023.

¹³⁰ Αν και το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ επιχείρησε αρκετές φορές να ελέγξει τον ιστότοπο της Περιφέρειας Κρήτης (<https://www.crete.gov.gr/>) το φθινόπωρο του 2022 μέσω του εργαλείου Lighthouse v9.6.8, παρ' όλα αυτά ο έλεγχος δεν είχε καταστεί δυνατός λόγω σφάλματος.

- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα
- Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά

Σύμφωνα με τον Πίνακα 6,, μόνο ο ιστότοπος της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, αν και παρουσίασε μια μικρή πτώση σε σχέση με το 2022, παραμένει σχεδόν πλήρως προσβάσιμος (2022: 95% | 2023: 92%), σε αντίθεση με τους ιστοτόπους των Περιφερειών Βορείου Αιγαίου (2022: 80% | 2023: 68%), Νοτίου Αιγαίου (2022: 79% | 2023: 68%) και Δυτικής Ελλάδας (2022: 73% | 2023: 72%) που αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα προσβασιμότητας. Ο ιστότοπος της Περιφέρειας Θεσσαλίας, ωστόσο, είναι ο μόνος που παρουσίασε σημαντική βελτίωση εντός του 2023 (2022: 70% | 2023: 86%).

Ως προς τη Δήλωση Προσβασιμότητας, το 2022 ήταν διαθέσιμη μόνο στους ιστοτόπους των Περιφερειών Κεντρικής Μακεδονίας και Βορείου Αιγαίου, αν και μη ενημερωμένη τουλάχιστον σε ετήσια βάση ύστερα από την αρχική της κατάρτιση -όπως προβλέπει το άρθρο 42 του ν. 4027/2020. Ωστόσο, εντός του 2023 οι Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας, Στερεάς Ελλάδας και Αττικής ανάρτησαν στους ιστοτόπους τους Δήλωση Προσβασιμότητας.

Συνοπτικά, βάσει των ευρημάτων που παρουσιάζονται στους Πίνακες 5 και 6, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές καθυστερήσεις αναφορικά με τη βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστοτόπων του δημοσίου τομέα παρά το γεγονός ότι έχουν παρέλθει σχεδόν τέσσερα χρόνια από την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/2102 στην εθνική μας νομοθεσία.¹³¹

Οδηγός Ψηφιακής Προσβασιμότητας: Ιστότοποι και εφαρμογές για φορητές συσκευές οργανισμών Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης

Σε συνέχεια της ενσωμάτωσης της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2016/2102 για την προσβασιμότητα των ιστότοπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα στην ελληνική νομοθεσία,¹³² το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, τον Μάιο του 2023, δημοσίευσε τον Οδηγό Ψηφιακής Προσβασιμότητας: Ιστότοποι και εφαρμογές για φορητές συσκευές οργανισμών Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης. Πριν τη δημοσίευση του

¹³¹ Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2016/2102 ενσωματώθηκε για πρώτη φορά στο ελληνικό νομικό πλαίσιο το 2019 με το ν. 4591/2019.

¹³² Ως προς την ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2016/2102 για την προσβασιμότητα των ιστότοπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα στην ελληνική νομοθεσία, βλ. σσ. 45-46 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Οδηγού, είχε προηγηθεί δημόσια διαβούλευση στον ιστότοπο του OpenGov, στην οποία συμμετείχε και η ΕΣΑμεΑ.¹³³

Στόχος του Οδηγού είναι να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο στα χέρια των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης, βοηθώντας τους να διασφαλίσουν αφενός ότι οι ψηφιακές υπηρεσίες

Οδηγός Ψηφιακής
Προσβασιμότητας:
Ιστότοποι και
εφαρμογές για φορητές
συσκευές οργανισμών
Ελληνικής Δημόσιας
Διοίκησης

περισσότερα

της Δημόσιας Διοίκησης θα είναι διαθέσιμες σε όλους τους χρήστες (με ή χωρίς αναπηρία), αφετέρου ότι θα τηρούνται οι αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε όλα τα έργα Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης. Ο Οδηγός απευθύνεται στα στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης που εμπλέκονται στον σχεδιασμό, ανάπτυξη, ενημέρωση και συντήρηση των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές του δημοσίου τομέα, καθώς και σε όλα τα στελέχη της Δημόσιας Διοίκησης που ενδιαφέρονται για θέματα προσβασιμότητας ψηφιακών υπηρεσιών. Ως προς το περιεχόμενο του Οδηγού, αυτός: *περιλαμβάνει* ορισμούς βασικών εννοιών που

σχετίζονται με την προσβασιμότητα, *περιγράφει*-με βάση το ισχύον πρότυπο EN 301 549 V3.2.1 (2021-03) «Accessibility requirements for ICT products and services»- τις αρχές, τις οδηγίες, και τα κριτήρια επιτυχίας όπως αυτά περιγράφονται στο Web Content Accessibility Guidelines (WCAG), (έκδοση 2.1, επίπεδο AA), *περιλαμβάνει* πληροφορίες για το πως μπορούν: να διεξαχθούν απλουστευμένοι έλεγχοι, να συνδυαστεί η δυνατότητα χρήσης της εμπειρογνωμοσύνης και να συμμετέχουν οι χρήστες στην αξιολόγηση της ψηφιακής προσβασιμότητας, και, τέλος, *παραθέτει* το γενικό πλαίσιο κατάρτισης της Δήλωσης Προσβασιμότητας, οδηγίες συμπλήρωσής της και υπόδειγμα αυτής.

Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 σχετικά με την προσβασιμότητα αγαθών και υπηρεσιών

Τον Νοέμβριο του 2022, η Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Απριλίου 2019 σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών ενσωματώθηκε στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο με το ν. 4994/2022.¹³⁴ Η εν λόγω Οδηγία επικεντρώνεται στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε αγαθά και υπηρεσίες, στοχεύοντας στην τυποποίηση των κανονισμών σχετικά με την προσβασιμότητα των προϊόντων και υπηρεσιών καθώς και στην αποφυγή δημιουργίας νέων εμποδίων ή περιορισμών από τη φάση του σχεδιασμού τους σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Παρότι η Οδηγία ενσωματώθηκε στο εθνικό νομικό πλαίσιο τον Νοέμβριο του 2022, από τότε μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023 δεν είχε υπάρξει καμία άλλη εξέλιξη, όπως η εξειδίκευση του πλαισίου εφαρμογής της. Αξίζει δε να

¹³³ Τα σχόλια/προτάσεις της ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο της διαβούλευσης του Οδηγού είναι διαθέσιμα στο: <https://www.opengov.gr/digitalandbrief/?p=3011>

¹³⁴ Βλ. ΦΕΚ Α 215 - 18.11.2022

επισημανθεί ότι σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όλα τα κράτη -μέλη της ΕΕ πρέπει να εφαρμόσουν τις προβλέψεις της Οδηγίας μέχρι τις 28 Ιουνίου 2025.¹³⁵

Πρόσβαση σε πληροφορίες

Απλοποίηση των διαδικασιών που αφορούν τις συναλλαγές των πολιτών με τις δημόσιες υπηρεσίες

Ορισμένα από τα σημαντικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά τις συναλλαγές τους με τις δημόσιες υπηρεσίες αφορούν στην έλλειψη: **α)** διερμηνέων νοηματικής γλώσσας για τους κωφούς-βαρήκοους, **β)** συνοδών για τυφλούς, μερικώς βλέποντες ή άτομα με περιορισμένη κινητικότητα, **γ)** κειμένων σε προσβάσιμες μορφές, **δ)** κειμένων εύκολων για ανάγνωση «easy-to-read» για άτομα με νοητική αναπηρία. Επιπρόσθετα σημαντικά εμπόδια αποτελούν και τα εξής: οι περιορισμοί στην άμεση επικοινωνία (μέσω τηλεφώνου, γραπτών μηνυμάτων ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) με τις αρμόδιες δημόσιες αρχές, η συνεχής ανάγκη επίσκεψης διαφόρων φορέων που ακόμη δεν διασυνδέονται μεταξύ τους κ.ά. Ήδη από το 2020, σε συνδυασμό και με τη συγκυρία της πανδημίας COVID-19 και των περιορισμών που αυτή επέφερε, ξεκίνησε μια σημαντική προσπάθεια για την απλοποίηση των διαδικασιών που αφορούν τις συναλλαγές όλων των πολιτών με τις δημόσιες υπηρεσίες. Η λειτουργία της διαδικτυακής πύλης του ελληνικού κράτους ([Gov.gr](https://gov.gr)) από το 2020, η αναβάθμιση των υπηρεσιών των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), και η λειτουργία της Εθνικής Πύλης Αναπηρίας από το 2022 έχουν συμβάλει σημαντικά στην ευκολότερη και γρηγορότερη εξυπηρέτηση των πολιτών με αναπηρία ή χρόνια πάθηση από τις δημόσιες υπηρεσίες. Ειδικότερα:

Gov.gr

Η λειτουργία της διαδικτυακής πύλης [Gov.gr](https://gov.gr) από το 2020 μέχρι και σήμερα έχει αναμφισβήτητα παίξει καθοριστικό ρόλο στην απλοποίηση των διαδικασιών εξυπηρέτησης των πολιτών με τις υπηρεσίες του δημοσίου. Μέχρι και τα μέσα του 2023 οι διαθέσιμες ψηφιακές υπηρεσίες που ήταν συγκεντρωμένες στο Gov.gr ήταν περίπου 1700 σε σχέση με τις 1309 που ήταν διαθέσιμες μέχρι και τα τέλη του 2021.¹³⁶ Οι υπηρεσίες αυτές εξακολουθούν να είναι ταξινομημένες σε 11 κατηγορίες, όπως: υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας και πρόνοιας, εργασίας και ασφάλισης κ.λπ. Σε ότι αφορά τις υπηρεσίες που αφορούν τα άτομα με αναπηρία, αυτές είναι συγκεντρωμένες σε ειδική καρτέλα με τίτλο «Άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις», η οποία ωστόσο είναι τοποθετημένη στην κατηγορία «Υγεία και πρόνοια». Η συμπερίληψη της καρτέλας στην κατηγορία «Υγεία και πρόνοια» είναι εσφαλμένη καθώς υπαινίσσεται ότι το σύνολο των ζητημάτων των ατόμων με αναπηρία αντιμετωπίζονται αποκλειστικά και μόνο μέσω του

¹³⁵ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/accessibility-of-products-and-services.html>

¹³⁶ Στα τέλη του 2021, οι συνολικά διαθέσιμες υπηρεσίες στο Gov.gr ήταν 1309. Βλ., επίσης, σ. 57 της *Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021*. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

τομέα της υγείας και πρόνοιας (ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας). Πρόκειται για αναχρονιστική θέση που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη δικαιωματική προσέγγισης της αναπηρίας.

Σε ότι αφορά τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο Gov.gr, υπάρχει μια ανανέωση αυτών σε σχέση με το 2021.¹³⁷ Πλέον δεν είναι διαθέσιμες οι υπηρεσίες που αφορούν το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας όπως και οι βεβαιώσεις χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης κωφалаλίας και ατόμων με βαριά αναπηρία, ενώ από το 2022 έχουν προστεθεί δυο νέες που αφορούν την υπηρεσία του Προσωπικού Βοηθού. Έτσι, οι διαθέσιμες υπηρεσίες διαμορφώνονται ως ακολούθως:

- ♦ Δωρεάν κόμιστρο ΑΤΗ.ΕΝΑ card για άνεργους και άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.
- ♦ Αίτημα γνωμοδότησης προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία/εμποδιζόμενων ατόμων
- ♦ Πολυτροπική ψηφιακή βιβλιοθήκη AMELib (Accessible Multi-modal Electronic Library)
- ♦ Μητρώο Προσωπικών Βοηθών Ατόμων με Αναπηρία
- ♦ Προσωπικός Βοηθός για άτομα με αναπηρία (ωφελούμενοι).

🔗 Εθνική Πύλη Αναπηρίας

Εκτός από το Gov.gr, από το φθινόπωρο του 2022 λειτουργεί η Εθνική Πύλη Αναπηρίας μέσω της οποίας οι πολίτες με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις μπορούν διαδικτυακά να έχουν άμεση πρόσβαση στα προσωπικά τους στοιχεία που τηρούνται στο ψηφιακό μητρώο ατόμων με αναπηρία, να αιτούνται για τη χορήγηση της ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας, να υποβάλλουν αίτηση για την αξιολόγηση και πιστοποίηση της αναπηρίας τους από τα ΚΕΠΑ κ.λπ. Οι υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες στην *Εθνική Πύλη Αναπηρίας* είναι οι ακολούθως:

- ♦ Αξιολόγηση και πιστοποίηση αναπηρίας (ΚΕΠΑ)
- ♦ Κάρτα αναπηρίας
- ♦ Προγενέστερες αιτήσεις σε ΚΕΠΑ
- ♦ Ψηφιακό μητρώο ατόμων με αναπηρία

🔗 ΚΕΠ και myKEPlive.gr

Στο πλαίσιο της απλούστευσης των διοικητικών διαδικασιών και της εξυπηρέτησης των πολιτών, εκτός από τη διαδικτυακή πύλη του κράτους (Gov.gr) στην οποία συγκεντρώνονται όλες οι διαθέσιμες ψηφιακές υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, εξίσου σημαντικός είναι και ο ρόλος των Κέντρων Εξυπηρέτησης Πολιτών (ΚΕΠ), που από συστάσεώς τους σκοπεύουν στη μείωση της γραφειοκρατίας και στην ταχύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών σε ότι αφορά τις συναλλαγές τους με το δημόσιο. Μάλιστα, από το 2020, εκτός από τα φυσικά

¹³⁷ Ο.π. σ. 57

καταστήματα των ΚΕΠ οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να διεκπεραιώνουν τις υποθέσεις τους όπως και να λαμβάνουν πληροφόρηση διαδικτυακά μέσω του ιστοτόπου myKEPlive.gr. Πρόσβαση στον ιστοτόπο του myKEPlive.gr έχουν οι κωφοί/ές-βαρήκοοι/ες μέσω τηλεδιάσκεψης, κατά τη διάρκεια της οποίας παρέχεται η δυνατότητα εξ αποστάσεως διερμηνείας είτε στην ελληνική νοηματική γλώσσα είτε με χειλεανάγνωση διάρκειας 40 λεπτών.

Μέχρι και το Σεπτέμβριο του 2023, από τις 83 υπηρεσίες που ήταν διαθέσιμες στα ΚΕΠ,¹³⁸ τρεις εξ' αυτών απευθύνονταν στα άτομα με αναπηρία. Αυτές αφορούν στη(ν):

- Βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης σε άτομα με βαριά αναπηρία
- Βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης κωφालαλίας,
- Υποβολή αίτησης για αξιολόγηση και πιστοποίηση της αναπηρίας από τα ΚΕΠΑ.

Η βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης σε άτομα με βαριά αναπηρία και η βεβαίωση χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης κωφασίας είναι διαθέσιμη και στο myKEPlive.gr.¹³⁹

Προσβασιμότητα υλικού

Τέλος, ένα ακόμη σημαντικό εμπόδιο που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις αφορά την προσβασιμότητα του υλικού που έχει μεταφορτωθεί στους ιστοτόπους του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα. Πιο συγκεκριμένα, πολλά αρχεία σε μορφή .doc ή .odt, αρχεία .pdf κ.λπ. που έχουν αναρτηθεί στους ιστοτόπους των φορέων του δημόσιου τομέα και είναι διαθέσιμα στο κοινό εξακολουθούν να μην είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

Ισότιμη πρόσβαση στα μέσα και τις υποδομές μεταφορών

Προσβασιμότητα Μέσων Μαζικής Μεταφοράς

Η προσβασιμότητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ) εξακολουθεί να αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για τα άτομα με αναπηρία. Παρότι στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο ισχύουν οι Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν στα δικαιώματα των επιβατών με ή χωρίς αναπηρία,¹⁴⁰ παρ' όλα αυτά δεν εφαρμόζονται πλήρως στη χώρα μας. Απόρροια της ελλιπούς εφαρμογής τους είναι η αρκετά περιορισμένη προσβασιμότητα των τρένων (με

¹³⁸ Για μια τον αναλυτικό κατάλογο των διαθέσιμων υπηρεσιών στα ΚΕΠ βλ. <https://www.kep.gov.gr/υπηρεσίες-προς-πολίτες/>

¹³⁹ Ο.π.

¹⁴⁰ Βλ. Κανονισμό 1107/2006 για τις αεροπορικές μεταφορές (<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/398c5d9c-5c74-44e0-8419-9cb1b326a47b/language-el/format-PDF>), Κανονισμό 1177/2010 για τις θαλάσσιες μεταφορές και τη ναυσιπλοΐα (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010R1177&from=EL>), Κανονισμό 1371/2007 για τις σιδηροδρομικές μεταφορές (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R1371&from=EN>), και Κανονισμό 181/2011 για τις μεταφορές με πούλμαν και λεωφορεία (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R0181&from=EL>).

εξαίρεση το ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ Α.Ε.) και η παντελής απουσία αυτής στα υπεραστικά λεωφορεία (ΚΤΕΛ), ενώ σε ότι αφορά τη διαθεσιμότητα των προσβάσιμων ΤΑΧΙ στη χώρα, ο αριθμός τους δυστυχώς είναι αρκετά περιορισμένος και το αντίτιμο που καλούνται να πληρώσουν οι πολίτες με αναπηρία υπερβολικά υψηλό. Ειδικότερα, όσον αφορά στα τρένα, υπάρχει ένας ιδιαίτερα περιορισμένος αριθμός προσβάσιμων συρμών για τους χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου, οι οποίοι μπορούν να εξυπηρετήσουν μόνο μέχρι δυο χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου ανά δρομολόγιο.¹⁴¹ Στην περίπτωση μη διεξαγωγής του δρομολογίου ενός τρένου και αντικατάστασής του από λεωφορεία του παρόχου, τα οχήματα αυτά δεν είναι προσβάσιμα και ως εκ τούτου δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τους χρήστες αναπηρικού αμαξιδίου.

Μεταφορές και πρόσβαση στην πληροφορία

Εκτός από την ελλιπή προσβασιμότητα των οχημάτων των ΜΜΜ, τα άτομα με αναπηρία -και ειδικότερα τα άτομα με αναπηρία όρασης και ακοής- αντιμετωπίζουν εμπόδια και ως προς την πρόσβασή τους στην πληροφορία που σχετίζεται με τις μεταφορές. Για παράδειγμα, όσον αφορά στην Αθήνα, παρά το γεγονός ότι έχουν γίνει προσπάθειες για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των στάσεων των αστικών λεωφορειών και τρόλεϊ με την εγκατάσταση οπτικής ή ηχητικής αναγγελίας, μέσω της οποίας μπορεί να ενημερωθεί ο/η επιβάτης για την άφιξη ή την αναχώρηση ενός λεωφορείου/τρόλεϊ, η υπηρεσία αυτή δεν είναι διαθέσιμη σε όλες τις στάσεις. Οι προαναφερθείσες υπηρεσίες μπορεί να είναι εν μέρει διαθέσιμες στην πρωτεύουσα, ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο για την ελληνική περιφέρεια.

Επιπλέον, στην Αθήνα, αν και έχουν εγκατασταθεί οθόνες εντός των αστικών λεωφορειών και τρόλεϊ για την παροχή οπτικής ενημέρωσης του επιβατικού κοινού για το δρομολόγιο της συγκεκριμένης γραμμής, π.χ. τρέχουσα και επόμενες στάσεις, η υπηρεσία αυτή δεν είναι πάντα διαθέσιμη ή σε κάποιες περιπτώσεις το περιεχόμενο που παρουσιάζει ενδέχεται να μη συνάδει με το δρομολόγιο της γραμμής ή οι οθόνες να είναι απενεργοποιημένες. Εκτός από την οπτική ενημέρωση, εντός των λεωφορειών και τρόλεϊ έχει εγκατασταθεί υπηρεσία ηχητικής αναγγελίας για την ενημέρωση όλων των επιβατών, και ειδικότερα των επιβατών με αναπηρία όρασης. Παρ' όλα αυτά, όπως και στην περίπτωση της οπτικής ενημέρωσης, η εν λόγω υπηρεσία δεν είναι πάντα διαθέσιμη.

Μεταφορές, καταστάσεις κρίσης και άτομα με αναπηρία

Η προστασία, ασφάλεια και διαφυγή επιβατών με αναπηρία, και γενικότερα των εμποδιζόμενων χρηστών του μεταφορικού τομέα τόσο στα/από τα οχήματα όσο και τους

¹⁴¹ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022). Πρόσβαση στις μεταφορές. Επιστολή του Παρατηρητηρίου προς το Υπουργείο Μεταφορών και Υποδομών στο πλαίσιο της Δράσης «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο» Διαθέσιμη στο: <https://www.paratitirioanapirias.gr/el/results/publications/73/epistoles-ezeidikeyshs-sto-plaisio-toy-peg>

σταθμούς των ΜΜΜ είναι ένας τομέας που δυστυχώς έχει πολλά κενά και ελλείψεις. Για παράδειγμα, μέχρι και σήμερα δεν προβλέπεται η διαθεσιμότητα κατάλληλου εξοπλισμού και τήρησης συγκεκριμένων διαδικασιών απομάκρυνσης ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς όλων των μέσων μεταφοράς σε έκτακτες περιπτώσεις, όπως σε περίπτωση φωτιάς, σεισμού, τρομοκρατικού χτυπήματος κ.λπ. Μάλιστα, στη συντριπτική τους πλειονότητα οι έξοδοι διαφυγής και οι αντίστοιχοι χώροι καταφυγής των σηράγγων της χώρας είναι απροσπέλαστοι στα άτομα με αναπηρία, με αποτέλεσμα τον βέβαιο αποκλεισμό τους ή απώλεια της ζωής τους σε περίπτωση αυτοκινητικών ατυχημάτων.

Επιπρόσθετα, αφενός, η πλειοψηφία του προσωπικό των μεταφορικών φορέων δεν έχει λάβει καμία κατάρτιση σχετικά με τις ανάγκες των επιβατών με αναπηρία, αφετέρου, τα ίδια τα άτομα με αναπηρία δεν έχουν καμία ενημέρωση σχετικά με τις προβλέψεις και διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν σε έκτακτες καταστάσεις ή ακόμη και για το πως πρέπει τα ίδια να αντιδράσουν.

Δικαίωμα ελεύθερης επιλογής στις μετακινήσεις

Θέσεις στάθμευσης

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 241/2005,¹⁴² τα άτομα με αναπηρία που είναι κάτοχοι δελτίου στάθμευσης μπορούν να κάνουν χρήση των ειδικών χώρων στάθμευσης. Ωστόσο, ο αριθμός των διαθέσιμων δημόσιων χώρων στάθμευσης για οχήματα ατόμων με αναπηρία είναι αρκετά περιορισμένος σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Εκτός όμως από τον περιορισμένο αριθμό χώρων στάθμευσης, δυστυχώς πολύ συχνά οι χώροι αυτοί χρησιμοποιούνται παράνομα από άλλους οδηγούς, εμποδίζοντας τη χρήση των χώρων αυτών από τους οδηγούς με αναπηρία.

Για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης των θέσεων στάθμευσης των ατόμων με αναπηρία από άλλους οδηγούς, η Ελληνική Αστυνομία, στο πλαίσιο του ρόλου της για την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών στον τομέα δικαιοδοσίας της, λειτούργησε στο παρελθόν ένα ειδικό επιχειρησιακό πρόγραμμα τροχονομικής αστυνόμευσης με τίτλο «Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στις πόλεις», στο οποίο κατέγραφε, σε μηνιαία βάση, τις παραβάσεις που αφορούσαν σε στάση-στάθμευση σε ράμπα διάβασης ατόμων με αναπηρία, σε ειδικούς χώρους στάθμευσης ατόμων με αναπηρία, και σε χώρους στάθμευσης αποκλειστικά για συγκεκριμένο όχημα ατόμων με αναπηρία.¹⁴³ Δυστυχώς, η δράση αυτή ολοκληρώθηκε το 2020 και δεν συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια.

¹⁴² Το Προεδρικό Διάταγμα 241/2005 ενσωματώνει στο Ελληνικό νομικό πλαίσιο τη Σύσταση του Συμβουλίου της ΕΕ της 4^{ης} Ιουνίου 1998 για την κάρτα στάθμευσης για τα άτομα με αναπηρία, και ορίζει τις κατηγορίες των ατόμων με αναπηρία που έχουν δικαίωμα να αποκτήσουν την Ευρωπαϊκή Κάρτα Στάθμευσης.

¹⁴³ Βλ. *Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2020*, σ. 52. Διαθέσιμη στο: <https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/606/22d/ebe/60622debedec1313031848.pdf>

Η Ελληνική Αστυνομία, στο πλαίσιο ευαισθητοποίησης της κοινωνίας σχετικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ελεύθερη μετακίνηση τον Δεκέμβριο του 2022 πήρε την πρωτοβουλία να δημιουργήσει και να προβάλει ένα video προκειμένου να ευαισθητοποιήσει όλους τους πολίτες σχετικά με τις συνέπειες της παράνομης στάθμευσης (ήτοι τη στάση/στάθμευση σε ράμπα διάβασης ατόμων με αναπηρία, σε ειδικούς χώρους στάθμευσης ατόμων με αναπηρία και σε χώρους αποκλειστικής στάθμευσης οχημάτων ατόμων με αναπηρία) στην ελεύθερη μετακίνηση των ατόμων με αναπηρία.¹⁴⁴

Διόδια

Στο άρθρο 17 «Καθορισμός Δικαιούχων Ενιαίας Κάρτας για διέλευση ατόμων με αναπηρία Τροποποίηση του άρθρου δεύτερου του ν. 4388/2016» του ν.4903/2022, προβλέπεται η δωρεάν διέλευση από τους σταθμούς διοδίων των οχημάτων των ατόμων με αναπηρία, δίχως όμως να απαιτείται, όπως ίσχυε στο παρελθόν, η παρουσία του ίδιου του ατόμου με αναπηρία στο όχημα. Ωστόσο, τα άτομα με αναπηρία ανέμεναν την έκδοση της κάρτας αυτής από τον Μάρτιο του 2022, που ψηφίστηκε η εν λόγω ρύθμιση, μέχρι και το καλοκαίρι του 2023. Η καθυστέρηση οφείλονταν στη μη έκδοση της Υπουργικής Απόφασης που προβλέπονταν στη νομοθεσία, παρά το γεγονός ότι ήδη από τα τέλη του 2022 είχε συμφωνηθεί το περιεχόμενό της.¹⁴⁵

ΕΣΑμεΑ:

Κινητοποίηση 6
Φεβρουαρίου στο Υπ.
Μεταφορών αν δεν
λυθεί το ζήτημα των
διοδίων για τα άτομα
με αναπηρία!

περισσότερα

Η ΕΣΑμεΑ με γραπτή παρέμβασή της στον Υπουργό Μεταφορών επεσήμανε την προθυμία της να προβεί σε κινητοποίηση σε περίπτωση που η έκδοση της κάρτας δεν πραγματοποιούνταν μέχρι τον Μάρτιο του 2023. Ύστερα από συνάντηση που πραγματοποιήθηκε στις 30 Ιανουαρίου 2023 μεταξύ αντιπροσώπων της ΕΣΑμεΑ και εκπροσώπων του Υπουργείου η κινητοποίηση ανεστάλη καθώς σύμφωνα με τα λεγόμενα των εκπροσώπων του Υπουργείου, αφενός η ΥΑ θα εκδίδονταν μέχρι τα τέλη Μαρτίου 2023, αφετέρου πραγματοποιούνταν συναντήσεις με τους παραχωρησιούχους όλων των αυτοκινητοδρόμων σχετικά με τις τεχνικές ρυθμίσεις.¹⁴⁶ Ωστόσο, παρά τις διαβεβαιώσεις των στελεχών του Υπουργείου, η ΥΑ δεν είχε εκδοθεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023,.

¹⁴⁴ Το εν λόγω video αναρτήθηκε στα μέσα κοινωνική δικτύωσης και στο κανάλι της Ελληνικής Αστυνομίας στο YouTube το Δεκέμβριο του 2022 στο πλαίσιο της Παγκόσμιας και Εθνικής Ημέρας Ατόμων με Αναπηρία. Το video είναι διαθέσιμο στο:

https://www.youtube.com/watch?v=OJvc_rPN5iw&ab_channel=ΕλληνικήΑστυνομία-HellenicPolice

¹⁴⁵ Βλ. σσ. 29-30 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022. Διαθέσιμο στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

¹⁴⁶ ΕΣΑμεΑ (2023, 30 Ιανουαρίου). ΕΣΑμεΑ: Αναστολή της κινητοποίησης της 6^{ης} Φλεβάρη στο Υπ. Μεταφορών λόγω θετικών εξελίξεων. Δελτίο Τύπου.

Πρόσβαση σε βοηθητικές τεχνολογίες των ατόμων με αναπηρία

Η ανεξάρτητη και αυτόνομη κινητικότητα των ατόμων με αναπηρία εξακολουθεί να συναντά σημαντικά εμπόδια στην Ελλάδα, ιδίως στην περιφέρεια, τις μικρότερες πόλεις και τις νησιωτικές περιοχές της χώρας, λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον και στο δίκτυο μεταφορών. Στην Ελλάδα, η στήριξη που λαμβάνουν τα άτομα με αναπηρία είναι κυρίως μέσω οικονομικών βοηθημάτων και επιδόματων με βάση την κατηγορία και βαρύτητα της αναπηρίας τους.

Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε τεχνικά βοηθήματα γίνεται μέσω του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) που είναι και η αρμόδια αρχή για την κάλυψη μέρους του κόστους τεχνικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών, καλύπτοντας το 75% του συνολικού κόστους. Για τα άτομα με παραπληγία, τετραπληγία και ακρωτηριασμό που λαμβάνουν το εξωιδρυματικό επίδομα αναπηρίας, ο ΕΟΠΥΥ καλύπτει το σύνολο του κόστους. Ωστόσο, ο κατάλογος με τα τεχνικά/τεχνολογικά βοηθήματα και βοηθητικές συσκευές που καλύπτει ο ΕΟΠΥΥ, τα οποία περιλαμβάνονται στον Ενιαίο Κανονισμό Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ), έχει να ανανεωθεί από το 2012, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι οι τεχνολογίες που καλύπτονται από τον ΕΟΠΥΥ είναι πολύ παλιές σε σχέση με αυτές που είναι πλέον διαθέσιμες το 2023. Προφανώς μπορεί ένα άτομο με αναπηρία να αγοράσει μια βοηθητική τεχνολογία πέρα από αυτές περιλαμβάνονται στον κατάλογο του ΕΟΠΥΥ, ωστόσο στην περίπτωση αυτή δεν δικαιούται αποζημίωσης από τον ΕΟΠΥΥ καθώς δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο. Συνεπώς, η μη ανανέωση του καταλόγου με τα τεχνικά/τεχνολογικά βοηθήματα και τα βοηθητικές συσκευές αφενός περιορίζει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία, αφετέρου συνεπάγεται πρόσθετο κόστος που επιβαρύνει τον/την ασφαλισμένο/η με αναπηρία.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η λειτουργία του Ευρωπαϊκού Κέντρου Προσβασιμότητας (Accessible EU center).

Η λειτουργία του Μητρώου Ελεγκτών Προσβασιμότητας και εγγραφής των ενδιαφερόμενων μηχανικών σε αυτό.

Η έναρξη της αξιολόγησης των κτιρίων που έχουν καταχωρηθεί στην πλατφόρμα του ΤΕΕ από τους Ελεγκτές Προσβασιμότητας.

Η δημοσίευση του Οδηγού Ψηφιακής Προσβασιμότητας: Ιστότοποι και εφαρμογές για φορητές συσκευές των οργανισμών της ελληνικής δημόσιας διοίκησης.

Η κυκλοφορία video από την Ελληνική Αστυνομία σχετικά με τις συνέπειες της παράνομης στάθμευσης στα άτομα με αναπηρία.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η καθυστέρηση στην πλήρη εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2016/2102 (ν. 4727/2020)

Η καθυστέρηση στην εξειδίκευση των μέτρων για την πλήρη εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2019/882 (ν. 4994/2022) που αφορά τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών.

Η μη ανάρτηση των Δηλώσεων προσβασιμότητας στους ιστοτόπους των οργανισμών του δημοσίου τομέα και σε περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει η μη επικαιροποίησή τους κατ' έτος.

Η ελλιπής εφαρμογή των Ευρωπαϊκών Κανονισμών που αφορούν τα δικαιώματα των επιβατών.

Η μη έκδοση της ΥΑ για τη διαμόρφωση του πλαισίου για την έκδοση ενιαίας κάρτας για τη δωρεάν διέλευση των οχημάτων των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς των διόδων.

Η μη ανανέωση του καταλόγου των τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών (ΕΚΠΥ) του ΕΟΠΥΥ.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- ✓ Δυνατότητα επιλογής των συνθηκών διαβίωσης σε ίση βάση με τους άλλους
- ✓ Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης)

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης (ελευθερία στην επιλογή του είδους της υποστήριξης)

Προσωπικός Βοηθός

Στον ν. 4837/2021 προβλεπόταν η πιλοτική και καθολική υλοποίηση της υπηρεσίας «Προσωπικός Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία». Σύμφωνα με τις προβλέψεις του εν λόγω νόμου, η πιλοτική λειτουργία του προγράμματος θα πραγματοποιούνταν σε δυο φάσεις και εντός επιλεγμένων περιοχών της χώρας. Η πρώτη θα ήταν διάρκειας δυο ετών, με έτος έναρξης το 2022, ενώ η δεύτερη φάση θα ήταν διάρκειας ενός έτους, και η υλοποίησή της θα ξεκινούσε εντός του 2023. Ωστόσο, ο αρχικός προγραμματισμός του Υπουργείου δεν επετεύχθη διότι η λειτουργία της πρώτης φάσης ξεκίνησε το πρώτο τρίμηνο του 2023.¹⁴⁷ Επιπλέον, σε ότι αφορά στις περιοχές που θα υλοποιούνταν η πρώτη φάση του Προσωπικού Βοηθού, σύμφωνα με το Υπουργείο, αυτή θα περιοριζόταν στην Περιφέρεια Αττικής. Ωστόσο, η ανακοίνωση του Υπουργείου συνοδεύτηκε από έντονες αντιδράσεις τόσο του αναπηρικού κινήματος, λόγω των προσδοκιών που είχαν δημιουργηθεί στα ίδια τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους σε όλη τη χώρα, όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης.¹⁴⁸ Εξαιτίας αυτών των αντιδράσεων, η υλοποίηση της δεύτερης φάσης, σε αντίθεση με την πρώτη που επικεντρώθηκε στην Περιφέρεια Αττικής, επεκτάθηκε σε όλες τις περιφέρειες της χώρας.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η υλοποίηση της πρώτης φάσης της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2023.¹⁴⁹ Λίγους μήνες νωρίτερα, έλαβαν χώρα οι κατ' οίκον αξιολογήσεις των αιτήσεων των ατόμων με αναπηρία στην Περιφέρεια Αττικής, που είχαν προ-επιλεγεί να συμμετάσχουν στην πρώτη φάση της πιλοτικής

¹⁴⁷ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 10 Απριλίου). Ξεκίνησε η εφαρμογή του Προσωπικού Βοηθού για άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Ανακοίνωση τύπου. Διαθέσιμο στο:

<https://ypergasias.gov.gr/xekinise-i-efarmogi-tou-prosopikou-voithou-gia-atoma-me-anapiria-stin-ellada/>

¹⁴⁸ Σχετικά με τις αντιδράσεις γύρω από τη λειτουργία πρώτης φάσης της πιλοτικής λειτουργίας της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού, βλ. σ. 31-32 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου για το 2022. Διαθέσιμο στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

¹⁴⁹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 13 Μαρτίου). Από σήμερα οι πρώτοι Προσωπικοί Βοηθοί ξεκινούν να εργάζονται δίπλα στους συμπολίτες μας με αναπηρία. Ανακοίνωση τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/apo-simera-oi-prottoi-prosopikoi-voithoi-xekinoun-na-ergazontai-dipla-stous-sybolites-mas-me-anapiria/>

λειτουργίας. Η αξιολόγηση έγινε από ειδικές επιστημονικές επιτροπές, τα μέλη των οποίων είχαν ήδη επιμορφωθεί και λάβει αναλυτικές οδηγίες σχετικά με τον τρόπο αξιολόγησης των υποψηφίων.¹⁵⁰ Στις ειδικές επιστημονικές επιτροπές συμμετείχαν ένας/μία κοινωνικός λειτουργός, ένας/μία ψυχολόγος, ένας/μία φυσικοθεραπευτής και ένας/μία εργοθεραπευτής.¹⁵¹

Ως προς το χρηματικό ποσό που μπορεί να λάβει ο Προσωπικός Βοηθός, αυτό κυμαίνεται από 416 έως 1.633 ευρώ και εξαρτάται από το αποτέλεσμα της αξιολόγησής του/της ωφελούμενου/ης από την Ειδική Επιτροπή Αξιολόγησης. Παραδείγματος χάρη, για τους/τις ωφελούμενους/ες που έχουν κριθεί από την Επιτροπή ότι είναι σε «απόλυτη και διαρκή εξάρτηση» ο Προσωπικός Βοηθός μπορεί να λάβει το χρηματικό ποσό των 1.633 ευρώ το μήνα (που είναι και το μέγιστο χρηματικό πόσο που προβλέπεται), ενώ για αυτοί/ες που έχουν κριθεί «ότι τελούν σε μικρή ανάγκη» θα λάβει το ποσό των 416 ευρώ.¹⁵²

Εκτός από την έναρξη της πρώτης φάσης της πιλοτικής λειτουργίας του «Προσωπικού Βοηθού» τον Μάιο του 2023 ξεκίνησε και η δεύτερη φάση με την υποβολή των αιτήσεων των ενδιαφερόμενων με αναπηρία που διαβιούν στις υπόλοιπες δώδεκα (12) περιφέρειες της χώρας και επιθυμούν να ωφεληθούν από την υπηρεσία. Η υποβολή αιτήσεων ξεκίνησε στα μέσα Μαΐου και διήρκεσε σχεδόν ένα μήνα.¹⁵³ Τον Σεπτέμβριο του 2023 πραγματοποιήθηκε η ηλεκτρονική κλήρωση για την επιλογή των ωφελούμενων. Παρότι ο αρχικός προγραμματισμός προέβλεπε ότι ο αριθμός των ωφελούμενων της δεύτερης φάσης θα ήταν 1.000 ωφελούμενοι/ες, εν τέλει ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε 1.250.¹⁵⁴ Η αξιολόγηση των υποψηφίων από τις ειδικές επιστημονικές επιτροπές αναμένεται να ξεκινήσει προς τα τέλη του 2023.¹⁵⁵

Η δημιουργία της πλατφόρμας prosopikosvoithos.gov.gr αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την υποστήριξη της υπηρεσίας του Προσωπικού Βοηθού.¹⁵⁶ Μέσω της πλατφόρμας, οι αιτούντες/ουσες της Υπηρεσίας μπορούν να:

¹⁵⁰ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 18 Ιανουαρίου). Δ. Μιχαηλίδου: Ξεκινούν οι πρώτες κατ' οίκον αξιολογήσεις για τον Προσωπικό Βοηθό για άτομα με αναπηρία. Ανακοίνωση τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/d-michailidou-xekinoun-oi-protes-kat-oikon-axiologiseis-gia-ton-prosopiko-voitho-gia-atoma-me-anapiria/>

¹⁵¹ Ο.π.

¹⁵² Ο.π.

¹⁵³ Βλ. <https://www.esamea.gr/el/article/proswpikos-boithos-parateinetai-ews-tis-16-ioynioy-h-prothesmia-ypobolhs-aithsewn-symmetoxhs-apo-atoma-me-anapiria-sth-b-fash-toy-programmatos>

¹⁵⁴ Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. (2023, 21 Σεπτεμβρίου). Σοφία Ζαχαράκη: «Ενισχύουμε τον θεσμό του προσωπικού βοηθού επεκτείνοντάς τον σε όλη την Ελλάδα» Ολοκληρώθηκε με επιτυχία η κλήρωση 1.250 ωφελούμενων του προγράμματος «Προσωπικός Βοηθός για Άτομα με Αναπηρία». Διαθέσιμο στο: <https://minsfa.gov.gr/sofia-zacharakis-enischyoume-ton-thesmo-tou-prosopikou-voithou-epekteinontas-ton-se-oli-tin-ellada-oloklirothike-me-epitychia-i-klirosi-1-250-ofeloumenon-tou-programmatos-prosopikos/>

¹⁵⁵ Ο.π.

¹⁵⁶ Ως προς το επίπεδο προσβασιμότητας της πλατφόρμας βλ. Πίνακα 5 της παρούσας Έκθεσης.

- ενημερωθούν για το αποτέλεσμα της απόφασης της Ειδικής Επιτροπής Αξιολόγησης
- ενημερωθούν για την απόφαση του ΟΠΕΚΑ αναφορικά με το χρηματικό πόσο που μπορεί ο/η χρήστης/τριας της υπηρεσίας να χρησιμοποιήσει για την αμοιβή του Προσωπικού Βοηθού,
- αναζητήσουν Προσωπικό Βοηθό, μέσω του Μητρώου Προσωπικών Βοηθών, θέτοντας κριτήρια που επιθυμούν (όπως φύλο, ηλικία, κατάρτιση, κλπ.).
- υποβάλλουν το/τα συμφωνητικό/α τους με τον/τους Προσωπικούς Βοηθούς που έχουν επιλέξει προκειμένου να ξεκινήσει η παροχή της υπηρεσίας και συνακόλουθα η αμοιβή του Προσωπικού Βοηθού.¹⁵⁷

Την ίδια πλατφόρμα μπορούν να χρησιμοποιήσουν και οι ενδιαφερόμενοι/ες που επιθυμούν να εργαστούν ως Προσωπικοί Βοηθοί, υποβάλλοντας ηλεκτρονικά την αίτησή τους. Επιπλέον, στον εν λόγω ιστότοπο μπορούν να βρουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον ρόλο του/της προσωπικού βοηθού, τις προϋποθέσεις συμμετοχής κ.λπ.¹⁵⁸ Ύστερα από τη διαδικασία αξιολόγησης της αίτησης των υποψήφιων Προσωπικών Βοηθών, προβλέπεται/ακολουθεί η παροχή εκπαίδευσης. Η επιτυχής ολοκλήρωση της εκπαίδευσης, η οποία παρέχεται δωρεάν από Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας,¹⁵⁹ αποτελεί προϋπόθεση για την εγγραφή των Προσωπικών Βοηθών στο Μητρώο Προσωπικών Βοηθών/στο σχετικό Μητρώο.

Κέντρα Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ)

Σημαντική εξέλιξη που έλαβε χώρα εντός του 2023 αφορά στη χρηματοδότηση των Κέντρων Δημέρευσης – Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ). Όπως είναι γνωστό, τα ΚΔΗΦ προσφέρουν στα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειες τους ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών, όπως υπηρεσίες αποκατάστασης, αυτόνομης διαβίωσης, κοινωνικοποίησης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικής, ψυχαγωγίας και άθλησης, προκειμένου τα παιδιά και οι ενήλικες με αναπηρία να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής. Παρά τη σημαντική τους συνεισφορά στην πρόληψη της ιδρυματοποίησης και στη συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα, η χρηματοδότησή τους δεν ήταν σταθερή. Τον Μάιο του 2023, με τη δημοσίευση της ΚΥΑ Δ12γ/ΓΠ 49481 «Καθορισμός των προϋποθέσεων και της διαδικασίας χορήγησης αποζημίωσης Κέντρων Δημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας για

¹⁵⁷ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 13 Μαρτίου). Από σήμερα οι πρώτοι Προσωπικοί Βοηθοί ξεκινούν να εργάζονται δίπλα στους συμπολίτες μας με αναπηρία. Ανακοίνωση τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/apo-simera-oi-protoi-prosopikoi-voithoi-xekinoun-na-ergazontai-dipla-stous-sybolites-mas-me-anapiria/>

¹⁵⁸ Για περισσότερα βλ. https://prosopikosvoithos.gov.gr/AngularApp/Common/Πληροφορίες_για_Προσωπικούς_Βοηθούς.pdf

¹⁵⁹ Για τους σκοπούς της εκπαίδευσης των υποψήφιων Προσωπικών Βοηθών έχει κατασκευαστεί ειδική πλατφόρμα εκπαίδευσης των Προσωπικών Βοηθών. Για περισσότερα βλ. <https://www.ktpae.gr/erga/πλατφόρμα-εκπαίδευσης-προσωπικών-βοηθών-για-την-πιλοτική-λειτουργία-της-υπηρεσίας-προσωπικός-βοηθός-για-άτομα-με-αναπηρία/>

την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε άτομα με αναπηρία για το έτος 2023»,¹⁶⁰ τα ΚΔΗΦ οφείλουν να συνάψουν συμβάσεις με τον ΕΟΠΥΥ προκειμένου η λειτουργία τους να χρηματοδοτηθεί αποκλειστικά και μόνο από εθνικούς πόρους.¹⁶¹

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 4538/2018, προβλέπεται η λειτουργία του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων, με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) να έχει τη θεσμική ευθύνη τήρησης αυτού. Στο Μητρώο έχουν εγγραφεί όλοι οι ανήλικοι/ες που έχουν τοποθετηθεί σε 98 Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας¹⁶² ή που πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο ή να υιοθετηθούν. Από το 2021, σε τριμηνιαία βάση, αναρτώνται στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr τριμηνιαία δελτία με στοιχεία από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου αναφορικά με τους ανήλικους που φιλοξενούνται στις Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας.

Πίνακας 7: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων¹⁶³

4 ^ο τρίμηνο 2022 ¹⁶⁴	1 ^ο τρίμηνο 2023 ¹⁶⁵	2 ^ο τρίμηνο 2023 ¹⁶⁶
--	--	--

¹⁶⁰ ΚΥΑ Δ12γ/ΓΠ 49481 «Καθορισμός των προϋποθέσεων και της διαδικασίας χορήγησης αποζημίωσης Κέντρων Δημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε άτομα με αναπηρία για το έτος 2023». ΦΕΚ Β' 3290/18.05.2023.

¹⁶¹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 17 Μαΐου). Δόμνα Μιχαηλίδου: Εξασφάλισαμε την χρηματοδότηση των Κέντρων Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας ατόμων με αναπηρία. Ανακοίνωση Τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/domna-michailidou-exasfalissime-tin-chrimatodotisi-ton-kentron-diimeriv-sis-kai-imerisias-frontidas-atomon-me-anapiria/>

¹⁶² Μέχρι και το 2^ο τρίμηνο του 2023, στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων καταγράφονταν οι ανήλικοι που διαβιούσαν σε 98 Μονάδες Παιδικής Προστασίας από όλη την επικράτεια. Ειδικότερα, από αυτές τις Μονάδες οι 29 είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ), 55 Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ), 3 ΝΠΔΔ εποπτευόμενες από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, και 11 ΝΠΙΔ δομές φιλοξενίας Ασυνοδευτων Ανηλίκων. Πηγή: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/10/Στοιχεία-Παιδι-Β-Τρίμηνο-2023.pdf>

¹⁶³ Τα στοιχεία που έχουμε συμπεριλάβει στον Πίνακα 7 αφορούν από το 4^ο τρίμηνο του 2022 μέχρι και το 2^ο τρίμηνο του 2023, δεδομένου ότι η Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το 2023 καλύπτει την περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος 2023, λόγω της ολοκλήρωσης του προγράμματος. Ως προς τα στοιχεία που αφορούν το 1^ο, 2^ο, και 3^ο τρίμηνο του 2022, βλ. Επιστολή του Παρατηρητηρίου προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων που εστίαζε στα παιδιά με αναπηρία, στο πλαίσιο της Δράσης «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο» Διαθέσιμη στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/73/epistoles-ezeidikeyshs-sto-plaisio-toy-pe9>

¹⁶⁴ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (ΠΣ) www.anynet.gr για το 4^ο τρίμηνο του 2022. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/01/entipo-JANUARY-2023_BB.pdf

¹⁶⁵ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (ΠΣ) www.anynet.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2023. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/05/entipo-MAY-2023_BB.pdf

¹⁶⁶ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (ΠΣ) www.anynet.gr για το 2^ο τρίμηνο του 2023. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/10/Στοιχεία-Παιδι-Β-Τρίμηνο-2023.pdf>

Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας
1393	~137	1377	~137	1351	~163

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 7,, το ποσοστό των καταγεγραμμένων ανήλικων με γνωμάτευση αναπηρίας που διαβιούν στις 98 Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας σε όλη την επικράτεια, μέχρι και το 2^ο τρίμηνο του 2023, ανέρχονταν περίπου στο 10% του συνόλου των ανήλικων που διαβιούν σε αυτά -ποσοστό που έχει παραμείνει σχεδόν αμετάβλητο σε σχέση με το 2021.¹⁶⁷ Ωστόσο, από τα τριμηνιαία δελτία που αναρτώνται στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr δεν μπορούν δυστυχώς να εξαχθούν περαιτέρω στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών με αναπηρία ανά κατηγορία αναπηρίας ή φύλο.¹⁶⁸

Ένα άλλο στοιχείο που εξάγεται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου αφορά στις Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας που φιλοξενούν ανήλικους/ες με αναπηρία. Στον Πίνακα 8 απεικονίζεται ο αριθμός αυτών των φορέων. Ωστόσο, δεν υπάρχουν στοιχεία για το που βρίσκονται οι εν λόγω Μονάδες, π.χ. σε ποια περιφερειακή ενότητα της χώρας.

Πίνακας 8: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων		
Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία		
4 ^ο τρίμηνο 2022	1 ^ο τρίμηνο 2023	2 ^ο τρίμηνο 2023
9 (8 ΝΠΔΔ + 1 ΝΠΙΔ)	9 (8 ΝΠΔΔ + 1 ΝΠΙΔ)	10 (9 ΝΠΔΔ + 1 ΝΠΙΔ)

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Αναδοχή και υιοθεσία

Τα τριμηνιαία δελτία εκτός από την πληροφόρηση που παρέχουν σχετικά με τον αριθμό των ανηλίκων που φιλοξενούνται σε Μονάδες Παιδικής Προστασίας σε όλη την επικράτεια, όπως και αναφορικά με τον αριθμό των φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία, παρέχουν επίσης πληροφόρηση σχετικά με την πορεία των θεσμών της

¹⁶⁷ Βλ. σ. 78 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021. Διαθέσιμο στο:

<https://paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

¹⁶⁸ Σχετικά με την έλλειψη περαιτέρω στοιχείων για τα παιδιά με αναπηρία, βλ. επίσης σσ. 78-79 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

«αναδοχής» και της «υιοθεσίας». Στον Πίνακα που ακολουθεί, Πίνακας 9, παρουσιάζονται τα στοιχεία του 4^{ου} τριμήνου του 2022 και του 1^{ου} και 2^{ου} τριμήνου του 2023. Σύμφωνα με τον Πίνακα 9, στην υπάρχουσα ταξινόμηση δεν παρέχεται πληροφόρηση για το πόσοι/ες από αυτούς/ες τους/τις ανήλικους/ες είναι άτομα με αναπηρία.

Πίνακας 9: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων ¹⁶⁹						
Κατάσταση ΑΣΟΑ ¹⁷⁰	4 ^ο τρίμηνο 2022		1 ^ο τρίμηνο 2023		2 ^ο τρίμηνο 2023	
	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή
Αρχικοποιημένη (χωρίς ΑΣΟΑ)	154		138		131	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Υιοθεσία/Αναδοχή	145	577	144	590	149	571
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Συγγενική Υιοθεσία/Αναδοχή	2	14	2	23	2	27
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Επιστροφή στη Φυσική Οικογένεια	142		153		157	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ δεν αποκαθίσταται σε οικογένεια	177		167		170	

Πηγή: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/10/Στοιχεια-Παιδι-B-Τριμηνο-2023.pdf>

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω Πίνακα, δεν υπάρχει πληροφόρηση για τον εάν μεταξύ των ανηλίκων που βρίσκονται σε κατάσταση αναδοχής και υιοθεσίας βρίσκονται και ανήλικοι με αναπηρία, παρά το γεγονός ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και υιοθεσίας αφορά και σε αυτούς. Η ύπαρξη τέτοιας πληροφόρησης κρίνεται αναγκαία προκειμένου να εκτιμηθεί η συμβολή των θεσμών της αναδοχής και υιοθεσίας στην αποϊδρυματοποίηση των ανηλίκων με αναπηρία.

¹⁶⁹ Με πληροφορίες από τα: Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (ΠΣ) www.anynet.gr για το 4^ο τρίμηνο του 2022, και για το 1^ο και 2^ο τρίμηνο του 2023. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/yiothesia-kai-anadoxi-se-arithmous/>

¹⁷⁰ Το Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης (ΑΣΟΑ) είναι «το σχέδιο που συντάσσεται για κάθε ανήλικο, ο οποίος φιλοξενείται σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, και επομένως εγγράφεται στο Ειδικό Μητρώο Ανηλίκων της Μονάδας που τον φιλοξενεί καθώς και στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Το ΑΣΟΑ περιλαμβάνει αιτιολογημένη πρόταση αποκατάστασης του ανηλίκου με βάση της εξατομικευμένες ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον του». Πηγή: Γλωσσάριο των ενημερωτικών δελτίων (https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2023/01/entipo-JANUARY-2023_BB.pdf)

Επαγγελματική αναδοχή

Στο πλαίσιο λήψης μέτρων για την αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία, ένας θεσμός που εισήχθη στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο το 2018 είναι αυτός της *επαγγελματικής αναδοχής*.¹⁷¹ Σύμφωνα με το άρθρο 16 του ν. 4538/2018, σκοπός της επαγγελματικής αναδοχής είναι η τοποθέτηση παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου σε κατάλληλο οικογενειακό περιβάλλον. Αφορά σε εκείνα τα παιδιά που έχουν αξιολογηθεί από τις επιτροπές αξιολόγησης αναπηρίας με ποσοστό αναπηρίας από 67% και άνω με σωματική αναπηρία ή με ψυχική πάθηση, καθώς και τα παιδιά με νοητική ή/και αναπτυξιακή αναπηρία με ποσοστό αναπηρίας από 50% και άνω. Ωστόσο, από το 2018 μέχρι και τα μέσα του 2022 δεν είχαν ληφθεί μέτρα για την περαιτέρω προώθηση του εν λόγω θεσμού.

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέγονταν από το 2021 στο πλαίσιο της λειτουργίας του συστήματος υιοθεσίας-αναδοχής, παρατηρείται «δυσκολία στην τοποθέτηση των παιδιών με αναπηρία σε οικογένειες».¹⁷² Για το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, οι αυξημένες ανάγκες των παιδιών με αναπηρία αποτέλεσαν -και εξακολουθούν να αποτελούν- σημαντικό εμπόδιο στο να επιλέξουν οι ανάδοχοι ένα παιδί με αναπηρία.¹⁷³ Το αποτέλεσμα των παραπάνω ευρημάτων οδήγησε το Υπουργείο στη διαμόρφωση ενός κατάλληλου θεσμικού και οικονομικού πλαισίου που να στηρίζει τους/τις επαγγελματίες αναδόχους που επιθυμούν να προσφέρουν φροντίδα σε παιδιά με αναπηρία.

Στα τέλη Δεκεμβρίου του 2022, ύστερα από την ψήφιση του ν.4997/2022, το άρθρο 16 του ν. 4538 αναθεωρήθηκε, διευρύνοντας το πλαίσιο εφαρμογής του θεσμού. Πλέον ο θεσμός της επαγγελματικής αναδοχής δεν αφορά μόνο τους ανήλικους με σωματική ή ψυχική αναπηρία, αλλά επεκτείνεται και σε ανήλικους με νοητική ή/και αναπτυξιακή αναπηρία.¹⁷⁴ Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 58 του ν.4997/2022,

Ανήλικος με σωματική ή ψυχική αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης της νοητικής και αναπτυξιακής, ο οποίος είναι εγγεγραμμένος στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων του άρθρου 5, δύναται, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του, να τοποθετείται σε επαγγελματία ανάδοχο, ύστερα από αξιολόγηση της

¹⁷¹ Βλ. άρθρο 16 ν. 4538/2018 «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α΄ 85/16.5.2018)

¹⁷² Βλ. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 23 Φεβρουαρίου). Δόμνα Μιχαηλίδου: Υλοποιούμε το νέο θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής. Ανακοίνωση Τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/domna-michailidou-ylopoioume-to-neo-thesmo-tis-epangelmatikis-anadochis/>

¹⁷³ Ο.π.

¹⁷⁴ Η διεύρυνση του πλαισίου εφαρμογής του θεσμού της επαγγελματικής αναδοχής και σε άλλες κατηγορίες αναπηρίας εκτός από τη σωματική και ψυχική αναπηρία ήταν και μια από τις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Για περισσότερα, βλ. σ. 62 στο Συνήγορος του Πολίτη (2020). Από το ίδρυμα στην κοινότητα: Εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών. Ειδική Έκθεση. Διαθέσιμη στο: <https://old.synigoros.gr/resources/eidikh-ekthesh-prostasia-eyalwtwn-paidiwn.pdf>

καταλληλότητάς του. Οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος ή ο φορέας που έχει την επιμέλεια του ανήλικου καταρτίζει εγγράφως σχετική σύμβαση με τον επαγγελματία ανάδοχο.

Εκτός όμως, από τη διεύρυνση του πλαισίου εφαρμογής του θεσμού της επαγγελματικής αναδοχής, τον Φεβρουάριο του 2023 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ 19333 «Τοποθέτηση ανηλίκων με αναπηρία σε επαγγελματίες αναδόχους και ρύθμιση σχετικών θεμάτων για την εφαρμογή της επαγγελματικής αναδοχής», με την οποία εξειδικεύεται το πλαίσιο λειτουργίας του θεσμού. Μεταξύ των προβλέψεων που έχουν συμπεριληφθεί είναι: η δημιουργία Ειδικού Μητρώου και Επιμέρους Μητρώων Υποψήφιων Επαγγελματιών Αναδόχων (άρθρο 1), οι προϋποθέσεις και η διαδικασία εγγραφής στο Ειδικό Μητρώο Υποψήφιων Επαγγελματιών Αναδόχων (άρθρο 2), τα ειδικά προγράμματα εκπαίδευσης και διαρκούς επιμόρφωσης που πρέπει να παρακολουθήσουν οι υποψήφιοι επαγγελματίες ανάδοχοι (άρθρο 3), η τοποθέτηση του ανήλικου στον/στην επαγγελματία ανάδοχο (άρθρο 4), η αμοιβή του/της επαγγελματία ανάδοχου (άρθρο 8), κ.λπ.

Πριν τη δημοσίευση της ΚΥΑ, το καλοκαίρι του 2022 είχε προηγηθεί διαβούλευση στην οποία συμμετείχε και η ΕΣΑμεΑ σε συνεργασία με την ΠΟΣΓΚΑμεΑ.¹⁷⁵ Τα σχόλια της ΕΣΑμεΑ εστίαζαν σε δύο από τις προϋποθέσεις που οι υποψήφιοι πρέπει να πληρούν προκειμένου να γίνουν επαγγελματίες ανάδοχοι. Ειδικότερα:

- Η πρώτη προϋπόθεση αφορούσε στην κατάσταση της ψυχικής και σωματικής υγείας του/της υποψήφιου/ας επαγγελματία ανάδοχου. Η ΕΣΑμεΑ επεσήμανε ότι ο όρος «σωματική υγεία» χρήζει διευκρίνησης προκειμένου η ύπαρξη αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης να μην εμποδίζει ένα άτομο με αναπηρία όπως ένας/μία χρήστης/στρια αναπηρικού αμαξιδίου, ένας/μία τυφλός/η, ένας/μία κωφός/ή, ένας/μία βαρήκοος/βαρήκοη κ.λπ. ή όπως ένα άτομο με σακχαρώδη διαβήτη, κ.λπ. να αναλάβει τον ρόλο του επαγγελματία ανάδοχου γονέα.¹⁷⁶
- Η δεύτερη προϋπόθεση αφορούσε σε στοιχεία της κατοικίας του υποψήφιου/ας επαγγελματία αναδόχου. Σύμφωνα με την ΕΣΑμεΑ, χρειάζονταν στην εν λόγω προϋπόθεση να συμπεριληφθεί αναφορά στην προσβασιμότητα της κατοικίας του/της επαγγελματία αναδόχου στα άτομα με αναπηρία, ειδικότερα όταν το παιδί προς αναδοχή είναι άτομο με κινητική ή αισθητηριακή αναπηρία. Η πρόταση έγινε αποδεκτή και συμπεριλήφθηκε στο τελικό κείμενο της ΚΥΑ.

Σύμφωνα με την ΚΥΑ, επαγγελματίες ανάδοχοι μπορούν να γίνουν οικογένειες που αποτελούνται από συζύγους ή ζευγάρια με σύμφωνο συμβίωσης, με ή χωρίς παιδιά, ή μεμονωμένα άτομα, άγαμα, ή διαζευγμένα, ή σε χηρεία, με ή χωρίς παιδιά, που μπορεί να είναι συγγενείς εξ αίματος οποιουδήποτε βαθμού με το ανήλικο παιδί (συγγενική

¹⁷⁵ ΕΣΑμεΑ (2022, 5 Ιουλίου). Σχέδιο ΚΥΑ για επαγγελματική αναδοχή: Η απάντηση της ΕΣΑμεΑ. Επιστολή ΕΣΑμεΑ προς την Υφυπουργό Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων

¹⁷⁶ Ο. π.

αναδοχή).¹⁷⁷ Οι ενδιαφερόμενοι/ες που επιθυμούν να γίνουν επαγγελματίες ανάδοχοι μπορούν μέσω της πλατφόρμας www.anynet.gr να υποβάλλουν την αίτησή τους. Ύστερα από την υποβολή της αίτησης και προσκόμισης των απαραίτητων δικαιολογητικών από τους/τις υποψήφιους/ες επαγγελματίες αναδόχους, το επόμενο βήμα είναι η ενδελεχής κοινωνική έρευνα ώστε να διαπιστωθεί αν ο/η υποψήφιος/α είναι κατάλληλος/η για να αναλάβει τον ρόλο του αναδόχου. Εκτός από την καταλληλότητα του/της υποψηφίου/ας που θα τεκμηριωθεί μέσα από την κοινωνική έρευνα που θα πραγματοποιηθεί, οι υποψήφιοι/ες επαγγελματίες ανάδοχοι πρέπει επίσης να παρακολουθήσουν προγράμματα εκπαίδευσης προκειμένου να μπορέσουν να εγγραφούν στο Ειδικό Μητρώο Υποψηφίων Επαγγελματιών Αναδόχων. Τα προγράμματα εκπαίδευσης έχουν διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε οι υποψήφιοι/ες επαγγελματίες ανάδοχοι να αποκτήσουν τις απαραίτητες δεξιότητες για τη φροντίδα των παιδιών με αναπηρία.¹⁷⁸ Τέλος, ο μισθός του/της επαγγελματία αναδόχου, σύμφωνα με την ΚΥΑ, ορίζεται στα 1561,11 €. Αρμόδιος φορέας για την καταβολή του μισθού είναι ο ΟΠΕΚΑ. Επιπλέον, ο/η επαγγελματίας ανάδοχος λαμβάνει οποιαδήποτε άλλη οικονομική υποστήριξη λαμβάνει το παιδί.¹⁷⁹

Σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή του θεσμού της επαγγελματικής αναδοχής παίζει η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας. Ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για τον θεσμό της αναδοχής και υιοθεσίας είχαν πραγματοποιηθεί από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων το 2021.¹⁸⁰ Ωστόσο, μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου του 2023 δεν πραγματοποιήθηκαν ανάλογες ενέργειες για τον θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η έναρξη της πρώτης φάσης της πιλοτικής εφαρμογής της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού».

Η έναρξη της δεύτερης φάσης της πιλοτικής εφαρμογής της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» στις υπόλοιπες δώδεκα περιφέρειες της χώρας και η αύξηση του αριθμού των ωφελούμενων.

Η χρηματοδότηση των Κέντρων Διημέρευσης-Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) από εθνικούς πόρους.

¹⁷⁷ Βλ. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 23 Φεβρουαρίου).

¹⁷⁸ Ο.π.

¹⁷⁹ Για περισσότερα, βλ. άρθρο 8 της ΚΥΑ.

¹⁸⁰ Βλ. σ. 77 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritorioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

Η έναρξη της υλοποίησης του θεσμού της επαγγελματικής αναδοχής για τα παιδιά με αναπηρία.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η έλλειψη δεδομένων αναφορικά με την υιοθεσία και αναδοχή παιδιών με αναπηρία.

Η έλλειψη δεδομένων σχετικά την υλοποίηση του θεσμού της επαγγελματικής αναδοχής.

Η μη διενέργεια εκστρατείας ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινωνίας σχετικά με το θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

- ✓ Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης
- ✓ Πρόσβαση στην υποχρεωτική εκπαίδευση, εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με αναπηρία & Πρόσβαση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα
- ✓ Προσβασιμότητα και καταλληλότητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων
- ✓ Προσβασιμότητα εκπαιδευτικού υλικού, εξοπλισμού και εκπαιδευτικής διαδικασίας
- ✓ Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
- ✓ Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση
- ✓ Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία

Συνεκτική στρατηγική για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και Εθνικό Σχέδιο Δράσης

Τα τελευταία χρόνια έχουν σημειωθεί εξελίξεις στη χώρα μας προς την κατεύθυνση της ενταξιακής εκπαίδευσης. Τη διαχρονική απουσία ενός συνεκτικού στρατηγικού σχεδιασμού ήρθε να καλύψει το 2020 η κατάρτιση του ΕΣΔ, και ειδικότερα στον τομέα της εκπαίδευσης ο Στόχος 12 αυτού. Η διαμόρφωση του Στόχου 12, είχε λάβει υπόψη τις Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σχετικά με την ισότιμη πρόσβαση των παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε μια ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, ωστόσο, διαπιστώθηκαν ελλείμματα στο επίπεδο του σχεδιασμού και της υλοποίησης των προβλεπόμενων ενεργειών. Αφενός η κατάρτιση του Στόχου 12, αντιμετώπισε ένα κενό σε αναλυτικά δεδομένα τεκμηρίωσης, αφού εξέλειπε η όποια ποσοτική αποτύπωση και αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης των παιδιών/μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αφετέρου η εμπλοκή των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία (σύμφωνα με την παρ. 3 του Άρθρου 4 της Σύμβασης) στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση του Στόχου 12 υπήρξε περιορισμένη.¹⁸¹

Αναφορικά με την ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου, ο Υπο-Στόχος 12.2 του ΕΣΔ, αναγνώρισε την ανάγκη εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας σύμφωνα με τη συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση, γεγονός που κρίνεται θετικά. Ωστόσο η Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και για την εισήγηση

¹⁸¹ Βλ. Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

βελτιωτικών αλλαγών, η οποία συγκροτήθηκε εντός του 2021, δεν έχει ακόμα ολοκληρώσει το έργο της.

Βασικό κενό της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης υπήρξε διαχρονικά το περιορισμένο εύρος της σχετικής νομοθεσίας αποκλειστικά στο πεδίο της απασχόλησης/εργασίας, κενό το οποίο παρά τις σχετικές τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου συνεχίζει επί της ουσίας να υφίσταται. Ειδικότερα, το Φεβρουάριο του 2023, με τον ν. 5023/2023¹⁸² επεκτείνεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης και στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, των κοινωνικών παροχών και φορολογικών διευκολύνσεων, της πρόσβασης στη διάθεση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της στέγης, και στο πεδίο της Εκπαίδευσης. Ωστόσο, σε ότι αφορά την εφαρμογή του νόμου, εξακολουθεί να εκκρεμεί η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, όπως προβλέπονταν τόσο στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016 όσο και στο άρθρο 74 του ν. 4488/2017.¹⁸³

Προσβασιμότητα και καταλληλόλητα σχολικών μονάδων, υποδομών και εγκαταστάσεων

Βασικό εμπόδιο που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες με κινητικές και αισθητηριακές αναπηρίες αποτελεί η μειωμένη προσβασιμότητα των σχολικών εγκαταστάσεων και υποδομών. Τα τελευταία χρόνια, μέσω της υλοποίησης συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων (ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ II, «Αντώνης Τρίτσης»), υλοποιήθηκαν σημαντικά έργα για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των σχολικών κτιρίων. Εντούτοις, η αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης ως προς τον βαθμό προσβασιμότητας προϋποθέτει την αναλυτική καταγραφή και διάθεση των στοιχείων αναφορικά με το υφιστάμενο επίπεδο προσβασιμότητας και τη συστηματική παρακολούθηση σχετικών δεικτών. Η συγκρότηση της *Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας* το καλοκαίρι του 2021 και η θέση σε λειτουργία της Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας Καταγραφής Προσβασιμότητας Κτιρίων του Δημόσιου και των ΟΤΑ,¹⁸⁴ αποτελούν σημαντικές πρωτοβουλίες που αναμένεται να συμβάλλουν στην κάλυψη των κενών καταγραφής και παρακολούθησης της προσβασιμότητας των σχολικών υποδομών.

¹⁸² Νόμος 5023/2023 «Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία»

¹⁸³ Βλ. επίσης την ενότητα «Ισότητα Ενώπιον και Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη» της παρούσας Έκθεσης.

¹⁸⁴ Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΧΣ/70755/614 «Ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγραφής στοιχείων προσβασιμότητας των κτηρίων όπου στεγάζονται φορείς της παρ. 1 του άρθρου 14 του ν. 4270/2014.» (ΦΕΚ Β' 3756/13.08.2021)

Ωστόσο, η κατάσταση των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένη σε σημαντικό αριθμό σχολικών κτηρίων τα οποία αντιμετωπίζουν ακόμα και ζητήματα στατικότητας και ασφάλειας των εγκαταστάσεων, ανεπάρκεια χώρων,

ΕΣΑμεΑ
Μεγάλα προβλήματα
στα σχολεία της
Ζακύνθου ζητούν λύση
[περισσότερα](#)

αιθουσών κ.λπ., ζητήματα πλημμελούς καθαριότητας κ.α. Ειδικά στην περίπτωση των ειδικών σχολείων (ΣΜΕΑΕ), αρκετά από τα υφιστάμενα κτήρια και εγκαταστάσεις κρίνονται ως εντελώς ακατάλληλα για εκπαιδευτική χρήση. Αρκετά ειδικά σχολεία στεγάζονται σε ελλείψεις και ακατάλληλους, μη προσβάσιμους χώρους. Αποτέλεσμα αυτών των ελλείψεων δεν είναι μόνο η αδυναμία επιτέλεσης ουσιαστικού εκπαιδευτικού έργου, λόγω του συνωστισμού των μαθητών/τριών και της έλλειψης αναγκαίων υποδομών, αλλά και το γεγονός ότι εγείρονται κίνδυνοι αναφορικά με

την ασφάλεια και την υγεία των μαθητών/τριών. Να σημειωθεί επίσης ότι, τα ακατάλληλα αυτά σχολικά περιβάλλοντα σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στους μαθητές με αυτισμό, όχι μόνο δεν προάγουν την εκπαίδευση τους αλλά και λειτουργούν ιδιαίτερα επιβαρυντικά στην εξέλιξη των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν.

Επιπροσθέτως, το ελλιπές και προβληματικό σύστημα μεταφοράς των μαθητών/τριών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες, έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό πολλών μαθητών από την εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και την επιβαρυνση των οικογενειών/κηδεμόνων τους.

ΕΣΑμεΑ
Χωρίς σχολικό 600
μαθητές με αναπηρία
στη Θεσσαλονίκη;
[περισσότερα](#)

Υποστήριξη των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Η έναρξη της σχολικής χρονιάς το Σεπτέμβριο του 2023 έφερε ξανά στο προσκήνιο το

ΕΣΑμεΑ:
Τεράστιες ελλείψεις σε
εκπαιδευτικούς ΕΑΕ,
Παράλληλης Στήριξης,
σχολικούς νοσηλευτές
κλπ. - Εντονες
διαμαρτυρίες γονέων
μαθητών με αναπηρία
[περισσότερα](#)

ζήτημα των σημαντικών ελλείψεων σε εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, Παράλληλης Στήριξης, Τμημάτων Ένταξης και σε ΕΒΠ, καθώς και σε σχολικούς νοσηλευτές σε πάρα πολλές περιοχές της χώρας. Οι εν λόγω ελλείψεις είναι σαφές ότι δυσχεραίνουν σημαντικά την πρόσβαση αλλά και τη συμμετοχή των μαθητών/τριών με αναπηρία στο υπέρτατο αγαθό της εκπαίδευσης. Οι ελλείψεις ή καθυστερήσεις στις τοποθετήσεις εκπαιδευτικού και λοιπού βοηθητικού προσωπικού, καθώς και σχολικών νοσηλευτών, οδηγούν σε διακρίσεις για τους/τις μαθητές/τριες με αναπηρία, λόγω της ετεροχρονισμένης έναρξης της φοίτησής τους έναντι των συνομήλικών τους ή/και της αδυναμίας κάλυψης του

συνόλου των σχολικών δραστηριοτήτων από το υφιστάμενο προσωπικό.

Σύμφωνα με την πληροφόρηση που λαμβάνει η ΕΣΑμεΑ από τους φορείς -μέλη της, εγείρονται επίσης σοβαροί προβληματισμοί αναφορικά με το εύρος εφαρμογής των εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με αντίστοιχη προσαρμογή του εκπαιδευτικού-διδασκτικού υλικού. Η εξατομικευμένη υποστήριξη με τη μορφή της Παράλληλης Στήριξης (ΠΣ), που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο των ενταξιακών εκπαιδευτικών πολιτικών, δυστυχώς χαρακτηρίζεται από στρεβλώσεις και ανεπάρκειες ως προς την εφαρμογή της.

Στην διερεύνηση που πραγματοποίησε ο Συνήγορος του Πολίτη και με βάση τις αναφορές πολιτών που δέχθηκε κατά το 2022, διαπιστώθηκε μη υλοποίηση ή μερική/ανεπαρκής υλοποίηση εγκεκριμένων αιτημάτων παράλληλης στήριξης. Το ίδιο πρόβλημα ανέκυψε αναφορικά με την εξειδικευμένη υποστήριξη μαθητών/τριών με αναπηρία ή σοβαρά προβλήματα υγείας από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό ή Σχολικό Νοσηλεύτη, καθώς και από τα στοιχεία του Συνηγόρου επιβεβαιώνεται και η αναστολή ή καθυστέρηση λειτουργίας Τμημάτων Ένταξης, από την έναρξη του σχολικού έτους, λόγω μη στελέχωσης.¹⁸⁵

Στο σχετικό πόρισμα που είχε αποστείλει ο ΣτΠ προς την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, επισημαίνοντας τα προβλήματα που δυσχεραίνουν την εκπαιδευτική συμπερίληψη και κοινωνική ένταξη των παιδιών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σημειώνει ότι:

σε κάποιες περιπτώσεις, η υποστήριξη είναι τόσο ανεπαρκής που σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανταποκρίνεται στους σκοπούς του θεσμού της παράλληλης στήριξης. Γενικότερα, προβλήματα όσον αφορά την ανεπαρκή παροχή του μέτρου διαπιστώνονται σε ποικίλες περιπτώσεις, όπου το ωράριο του εκπαιδευτικού μοιράζεται συνήθως μεταξύ 2 ή 3 μαθητών που φοιτούν σε διαφορετικές τάξεις μιας σχολικής μονάδας,¹⁸⁶

ενώ αναφέρει ότι:

μόνο 39,89% των εγκεκριμένων αιτημάτων ικανοποιήθηκαν πλήρως, δηλ. με παροχή παράλληλης στήριξης πλήρους ωραρίου ή για το σύνολο των προτεινόμενων από το αρμόδιο ΚΕΔΑΣΥ ωρών ανά εβδομάδα.¹⁸⁷

Η κατάσταση της πλημμελούς υποστήριξης των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εντοπίζεται περισσότερο προβληματική στη δευτεροβάθμια

¹⁸⁵ Συνήγορος του Πολίτη. (2023). Δικαιώματα των Ατόμων με αναπηρίες, Ειδική Έκθεση 2022. σελ. 50

¹⁸⁶ Συνήγορος του Πολίτη. (2022). Πόρισμα (Νόμος 3094/03 «Συνήγορος του Πολίτη και άλλες διατάξεις, Άρθρο 3 παρ. 5). Θέμα: Προσκόμματα στην εκπαιδευτική ένταξη μαθητριών και μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

¹⁸⁷ Ο.π.

εκπαίδευση. Σύμφωνα με τα διαχρονικά ευρήματα του παρατηρητηρίου θεμάτων αναπηρίας, ως γενικό συμπέρασμα προκύπτει ότι ο αριθμός των μαθητών/τριων που λαμβάνει εξειδικευμένη υποστήριξη (εκτός της υποστήριξης από τον εκπαιδευτικό της τάξης) περιορίζεται σημαντικά κατά το πέρασμα από την πρωτοβάθμια στην κατώτερη δευτεροβάθμια και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.¹⁸⁸

Τέλος, προβλήματα εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν και οι υποστηρικτικές δομές της εκπαίδευσης και ειδικότερα τα ΚΕΔΑΣΥ. Ελλείψεις σε προσωπικό, ακατάλληλα και μη προσβάσιμα κτήρια, ελλείψεις σε υλικοτεχνική υποδομή, αποτελούν κάποια από τα ζητήματα που καθιστούν δυσχερή την έγκαιρη αξιολόγηση και στήριξη των μαθητών.

Πρώιμη και Εκπαιδευτική Παρέμβαση

Η πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης και προσχολικής αγωγής για παιδιά με αναπηρία ήταν μέχρι και το 2022 αρκετά περιορισμένη. Μάλιστα, σε ότι αφορά τις διαθέσιμες υπηρεσίες, μέχρι και σχετικά πρόσφατα παρέχονταν στο σύνολό τους από ιδιωτικούς φορείς. Δεδομένης της απουσίας προγραμμάτων πρώιμης παρέμβασης, στο ΕΣΔ προβλεπόταν δράση για τη δημιουργία και εφαρμογή σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για την Πρώιμη Παρέμβαση, με επισπεύδων φορέα το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, και συνεργαζόμενο φορέα το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Υπουργείο Υγείας.

Στο πλαίσιο υλοποίησης της εν λόγω δράσης, το 2021 θεσπίστηκε το πρόγραμμα «Κυψέλη», το οποίο περιλαμβάνει προβλέψεις με στόχο την αναμόρφωση της λειτουργίας των βρεφονηπιακών σταθμών και την εισαγωγή μηχανισμού πρώιμης ανίχνευσης νοητικών δυσκολιών με σκοπό τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση. Με το άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 4837/2021¹⁸⁹ θεσμοθετείται η τακτική παρακολούθηση και αξιολόγηση, μέσω ειδικών εργαλείων, των βρεφών και των νηπίων των βρεφονηπιακών σταθμών σε νοητικό, μαθησιακό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο. Η παρακολούθηση και αξιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνει χώρα τουλάχιστον σε ετήσια βάση.

Πιλοτικό Πρόγραμμα Πρώιμης Παιδικής Παρέμβασης

Ένα χρόνο αργότερα, στα τέλη του 2022, θεσπίζεται το Πιλοτικό Πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 51 του ν. 4997/2022,

¹⁸⁸ Βλ. Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το 2021. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratitirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

¹⁸⁹ ν. 4837/2021 "Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις".

«Στο πλαίσιο υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, θεσπίζεται πιλοτικό πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά ηλικίας μηδέν (ο) έως έξι (6) ετών με αναπηρία ή αναπτυξιακή καθυστέρηση ή διαταραχή ή με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισής αυτών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιδίως, διαταραχές αυτιστικού φάσματος (Δ.Α.Φ.), σύνδρομο Down, νοητική αναπηρία, προβλήματα ακοής ή όρασης, διαταραχές λόγου ή ομιλίας και κινητικές δυσκολίες, καθώς και τις οικογένειές τους, για τη διασφάλιση και ενίσχυση της ανάπτυξης του παιδιού και την υποστήριξη της οικογένειας, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης του παιδιού και της οικογένειας και την αποφυγή της περιθωριοποίησής τους.»

Οι υπηρεσίες Πρώιμης Παρέμβασης, στο πλαίσιο της πιλοτικής φάσης, «συνιστούν πλέγμα εξατομικευμένων υπηρεσιών που παρέχονται με βάση την οικογενειοκεντρική προσέγγιση και παρέμβαση» με σκοπό «την πρόληψη ή την ελαχιστοποίηση των περιορισμών» εκείνων των παιδιών που εμφανίζουν ή μπορεί να εμφανίσουν αναπτυξιακή αναπηρία, αφετέρου στην προώθηση των δυνατοτήτων των εν λόγω παιδιών καθώς και της γενικής οικογενειακής ευημερίας (άρθρο 51, παρ. 2). Ωφελούμενοι του πιλοτικού προγράμματος είναι παιδιά ηλικίας μηδέν (ο) έως έξι (6) ετών, με διαπιστωμένη αναπηρία ή αναπτυξιακή καθυστέρηση ή διαταραχή ή με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισής αυτών (άρθρο 51, παρ. 3). Οι υπηρεσίες προς τα παιδιά και τις οικογένειές τους καθορίζονται από διεπιστημονική ομάδα με βάση τις ανάγκες του παιδιού και της οικογένειας, κατά προτεραιότητα στο φυσικό περιβάλλον του παιδιού, εστιάζοντας στις καθημερινές δραστηριότητές του τόσο στο σπίτι και στην κοινότητα, με την ενεργό συμμετοχή και διαρκή υποστήριξη και συμβουλευτική καθοδήγηση της οικογένειας (άρθρο 51, παρ. 4). Οι υπηρεσίες του πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης περιλαμβάνουν κυρίως τα εξής: α) συμβουλευτική υποστήριξη, β) ενδυνάμωση και καθοδήγηση της οικογένειας, γ) σύνταξη εξατομικευμένου σχεδίου παρέμβασης για το παιδί και την οικογένεια, στο οποίο περιλαμβάνονται υπηρεσίες όπως ειδικές θεραπείες, εκπαίδευση σε υποστηρικτική τεχνολογία, στη νοηματική γλώσσα και στην κινητικότητα, συμβουλευτική υποστήριξη στην οικοδόμηση προσβάσιμου περιβάλλοντος στο σπίτι και διασύνδεση με άλλες υποστηρικτικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες που παρέχονται στο παιδί (άρθρο 51, παρ. 5). Για τα παιδιά ηλικίας τεσσάρων (4) μέχρι έξι (6) ετών, το πιλοτικό πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης εφαρμόζεται παράλληλα και διασυνδέεται με το πρόγραμμα πρώιμης εκπαιδευτικής και υποστηρικτικής παρέμβασης που παρέχεται σε μαθητές και στις οικογένειές τους (παρ. 6).¹⁹⁰ Το Πιλοτικό Πρόγραμμα, η χρηματοδότηση του οποίου προέρχεται από το Ταμείο Ανάκαμψης,¹⁹¹ ξεκίνησε το 2023 σε επιλεγμένες γεωγραφικές περιοχές της χώρας και αναμένεται να ολοκληρωθεί στα τέλη του 2025.¹⁹²

¹⁹⁰ Για περισσότερα βλ. παρ. 1 του άρθρου 229 του ν. 4823/2021 και τον ν. 3699/2008 (Α' 199

¹⁹¹ Για περισσότερα βλ. <https://greece20.gov.gr/?projects=proimi-paidiki-parembasi-pilotiko-programma>

¹⁹² Ο.π.

Σχέδιο Δράσης για την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση

Κατά τη διάρκεια του 2023, εκτός από την έναρξη της πιλοτικής φάσης για την πρώιμη παιδική παρέμβαση, συγκροτήθηκε στο Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (Απρίλιος 2023) Ομάδα Εργασίας που είχε ως αρμοδιότητα την εισήγηση Σχεδίου Δράσης αναφορικά με την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση, στην οποία συμμετέχει και εκπρόσωπος της ΕΣΑμεΑ.¹⁹³ Ειδικότερα, οι αρμοδιότητες της Ομάδας Εργασίας είναι: **α)** η εισήγηση του πλαισίου, της στοχοθεσίας, των βασικών αξόνων του Σχεδίου Δράσης, των επιμέρους επιχειρησιακών στόχων, των δεικτών επίτευξης και των χρονοδιαγραμμάτων, **β)** η σύνταξη και η υποβολή εκθέσεων για σχετικά ζητήματα, και **γ)** η παροχή συστάσεων για βελτιωτικές τροποποιήσεις και προσαρμογές, όπου αυτές απαιτούνται.¹⁹⁴

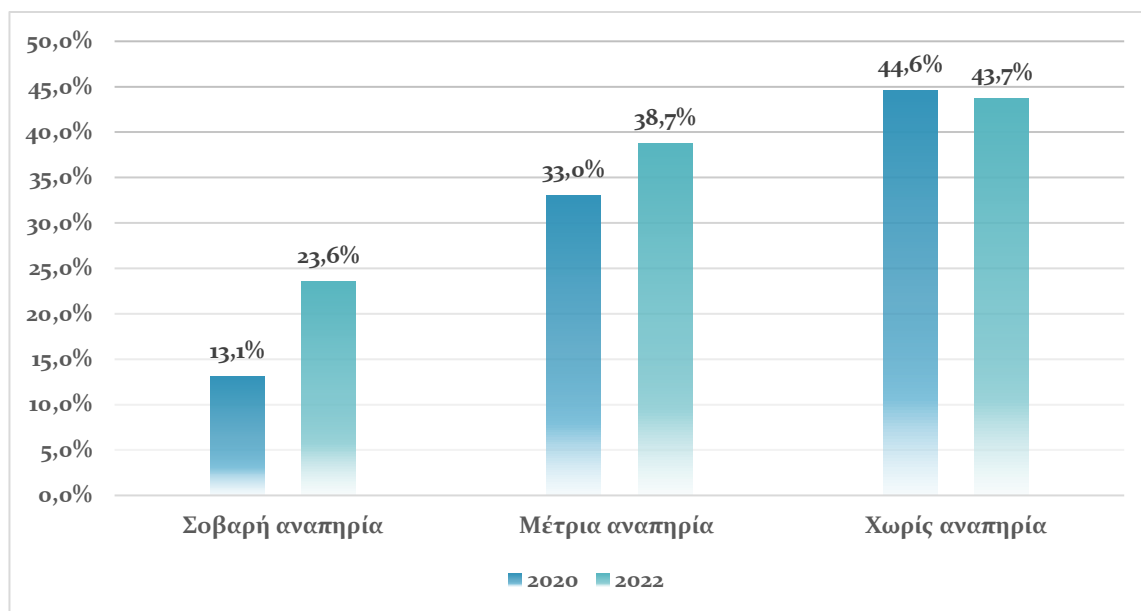
Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση**Τριτοβάθμια Εκπαίδευση**

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC 2020), ο δείκτης «Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση» σημείωσε θετική μεταβολή μεταξύ των ετών 2022 και 2020. Ειδικότερα το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία (30-34 ετών) που έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές ανήλθε σε 23,6% το 2022, καταγράφοντας σημαντική αύξηση της τάξεως των 10 μονάδων σε διάστημα 2 ετών.

Αντίστοιχα, το χάσμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης -δηλαδή η διαφορά του ποσοστού αποφοίτων τριτοβάθμιας με σοβαρή αναπηρία σε σχέση με το ποσοστό αποφοίτων χωρίς αναπηρία- μειώθηκε από 31,5 μονάδες σε 20 μονάδες.

¹⁹³ Υπουργική Απόφαση 45683/Δ3 «Σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την εισήγηση Σχεδίου Δράσης αναφορικά με την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση». ΦΕΚ Β' 2684/21.04.2023.

¹⁹⁴ Ο.π.

Γράφημα 5: Ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών, που έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και κατάσταση αναπηρίας (Έτη αναφοράς: 2020 & 2022)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων όσον αφορά τον αριθμό των εισαγομένων υποψηφίων με σοβαρές παθήσεις (α. 36 ν. 4452/2017) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, το Ακαδ. Έτος 2023-24 έλαβαν μέρος στη διαδικασία εισαγωγής με την ανωτέρω ειδική κατηγορία, 2.235 υποψήφιοι, από τους οποίους εισήχθησαν οι 1.980. Τα τελευταία χρόνια καταγράφεται σημαντικά τάση αύξησης τόσο των υποψηφίων, όσο και των επιτυχόντων εισαχθέντων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με σοβαρές παθήσεις. Συγκριτικά με το ακαδημαϊκό έτος 2017-18, διαπιστώνεται αύξηση των υποψηφίων κατά 51% και αύξηση των εισαχθέντων φοιτητών με σοβαρές παθήσεις κατά 43%.

Πίνακας 10: Υποψήφιοι πανελλαδικών εξετάσεων με σοβαρές παθήσεις (άρθρο 36 του ν. 4452/2017)

Υποψήφιοι πανελλαδικών εξετάσεων με σοβαρές παθήσεις (α. 36 ν. 4452/2017)	Ακαδ. έτος 2017-2018 ¹⁹⁵	Ακαδ. έτος 2020-2021 ¹⁹⁶	Ακαδ. έτος 2023-2024 ¹⁹⁷
Έλαβαν μέρος	1.476	1.644	2.235
Εισήχθησαν	1.385	1.522	1.980

Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

¹⁹⁵ Βλ. <https://www.minedu.gov.gr/sovares-pathiseis-m/anakoinwseis-ell-ex/30575-03-10-17-apotritovathmia-ekpaidefsi-ton-ypopsifion-me-sovares-pathiseis-3>

¹⁹⁶ Βλ. <https://www.minedu.gov.gr/news/46703-13-10-20-apotelesmata-eisagogis-kai-diadikasia-eggrafon-stin-tritovathmia-ekpaidefsi-ton-ypopsifion-me-sovares-pathiseis>

¹⁹⁷ Βλ. <https://www.minedu.gov.gr/sovares-pathiseis-m/anakoinwseis-ell-ex/56085-27-07-23-a-7>

Αναφορικά με τις διαδικασίες και τις θετικές προβλέψεις για την εισαγωγή μαθητών με σοβαρές αναπηρίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η ΕΣΑμεΑ εξέφρασε διαμαρτυρία για το μικρό χρονικό περιθώριο που δίνεται στους μαθητές με σοβαρές παθήσεις για τη συμπλήρωση του μηχανογραφικού δελτίου. Ειδικότερα, με επιστολή που απέστειλε στο υπουργείο Παιδείας και με αφορμή την υπ' αρ. πρωτ.: Φ.153/54877/Α5/17.05.2023 εγκύκλιο με θέμα: «Υποβολή ηλεκτρονικού Μηχανογραφικού Δελτίου για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση υποψηφίων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις, σε ποσοστό 5% επιπλέον των θέσεων εισακτέων, έτους 2023», επισήμανε το μικρό χρονικό περιθώριο που είχε δοθεί για τη συμπλήρωση μηχανογραφικού από τους μαθητές με σοβαρές παθήσεις, από 18.05 έως 25.05, με τις 4 μέρες του εν λόγω διαστήματος να είναι μη εργάσιμες λόγω εκλογών, με αποτέλεσμα αν ένας μαθητής χρειαζόταν βοήθεια ή υποστήριξη από το Σχολείο του για την ορθή συμπλήρωση του μηχανογραφικού δελτίου του, στην ουσία να έχει μόνο τρεις ημέρες στη διάθεσή του. Ως αποτέλεσμα, δόθηκε από το Υπουργείο παιδείας και Θρησκευμάτων παράταση με καταληκτική ημερομηνία της ταχυδρομικής σήμανσης την 30^η Μαΐου 2023.

Πάρα τις συστηματικές προσπάθειες που καταβάλουν τα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα για την διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, ιδίως μέσω της αξιοποίησης των κονδυλίων του ΕΣΠΑ, οι φοιτητές με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα φυσικής προσβασιμότητας και προσβασιμότητας υπηρεσιών, διαδικασιών και εκπαιδευτικού υλικού.

Σύμφωνα και με την έκθεση της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας «Η συμπεριληπτική δυναμική των ελληνικών πανεπιστημίων» (Μάρτιος 2023),¹⁹⁸ παρότι έχει σημειωθεί πρόοδος στα τριτοβάθμια ιδρύματα της χώρας ως προς τα ζητήματα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, εντούτοις, παρατηρείται:

- Μερική συμμόρφωση των ιδρυμάτων στις νομικές απαιτήσεις φυσικής προσβασιμότητας που όμως σε αρκετές περιπτώσεις δεν εξασφαλίζουν ούτε την κατακόρυφη κίνηση εντός των εγκαταστάσεων στα ιδρύματα που διαθέτουν παλαιό κτηριακό εξοπλισμό.
- Έλλειψη προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον που περιβάλλει τα ακαδημαϊκά ιδρύματα (προσβάσιμες διαδρομές από και προς τις εγκαταστάσεις των ιδρυμάτων)
- Έλλειψη σε πολλά ιδρύματα, προσβάσιμων μέσω μεταφοράς για φοιτητές με αναπηρία.
- Έλλειψη εξειδικευμένων μελετών και πλήρους χαρτογράφησης των αναγκών φυσικής και ψηφιακής προσβασιμότητας και προσβασιμότητας υπηρεσιών, διαδικασιών και εκπαιδευτικού υλικού.

¹⁹⁸ Βλ. <https://amea.gov.gr/accessibility/education/6>

- Έλλειψη σε πολλά ιδρύματα ολοκληρωμένων μελετών προσβασιμότητας και πυρασφάλειας καθώς και ενιαίου εγκεκριμένου σχεδίου φυσικής προσβασιμότητας και καθορισμένων διαδικασιών διαφυγής ατόμων με αναπηρία σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.
- Έλλειψη αναλυτικών στατιστικών δεδομένων ανά τμήμα, φύλο, και είδος αναπηρίας των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, των υφιστάμενων παρεμβάσεων προσβασιμότητας κ.α.
- Προβλήματα με την εφαρμογή του ν. 4672/2020 (ΦΕΚ 48/Α/04-03-2020), όπου αναφέρεται ότι «...σχετικά με ορισμένες επιτρεπόμενες χρήσεις ορισμένων προστατευόμενων έργων και άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων προς όφελος των τυφλών, των αμβλυώπων και των ατόμων με άλλα προβλήματα ανάγνωσης εντύπων ...», και ειδικότερα αναφορικά με διδακτικό υλικό που προέρχεται από εκδοτικούς οίκους οι οποίοι αρνούνται τη διάθεση των βιβλίων σε πηγαία μορφή.

Η Αρχή επίσης επισημαίνει την ανησυχία της, αναφορικά με τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των παρεμβάσεων φυσικής και ψηφιακής προσβασιμότητας που πραγματοποιούνται στα ΑΕΙ της χώρας, λόγω της εξάρτησης τους από πόρους του ΕΣΠΑ. Ωστόσο, ως θετική εξέλιξη καταγράφεται η ψηφιακή καταγραφή των υποδομών των ιδρυμάτων στην ειδική πλατφόρμα καταγραφής στοιχείων των κτηρίων δημόσιου ενδιαφέροντος του ΤΕΕ, ώστε να αξιολογηθεί αναλυτικά η προσβασιμότητα τους.

Τέλος, ειδικές κατηγορίες ατόμων με αναπηρία εξακολουθούν επίσης να αντιμετωπίζουν διακρίσεις αναφορικά με την πρόσβαση τους στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Πάγια αιτήματα του αναπηρικού κινήματος και της ΕΣΑμεΑ που δεν έχουν βρει ακόμα ανταπόκριση από την πολιτεία, αποτελούν η συμπερίληψη της κατηγορίας του αυτισμού υψηλής λειτουργικότητας (σύνδρομο Asperger) και των ατόμων με σύνδρομο Down στις κατηγορίες των αποφοίτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγονται χωρίς εξετάσεις σε Σχολές Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθ' υπέρβαση του αριθμού των εισακτέων, αλλά και η απαλλαγή των κωφών και βαρήκων από το κριτήριο γνώσης ξένης γλώσσας στα μεταπτυχιακά προγράμματα.

Υποστήριξη των εκπαιδευτικών με αναπηρία

Τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι (αναπληρωτές και μόνιμοι) εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές, έχει επισημαίνει επανειλημμένα η ΕΣΑμεΑ προς το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Η σταδιακή κατάργηση όλων των ευεργετικών διατάξεων που είχαν προβλεφθεί, στο πλαίσιο των εύλογων προσαρμογών στην εργασία, για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι εν λόγω κατηγορίες εκπαιδευτικών στις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές, οι οποίες τους προστάτευαν ώστε να μην τοποθετούνται σε απομακρυσμένα και δυσπρόσιτα μέρη, διευκολύνοντάς τους στην άσκηση των καθηκόντων τους στην εκπαίδευση, σε συνδυασμό, με την πανσπερμία νομοθετικών διατάξεων που ισχύουν σήμερα, έχουν επιφέρει τεράστια προβλήματα και δυσκολίες στην επαγγελματική τους σταδιοδρομία, αλλά και στην οικογενειακή τους ζωή και καθημερινότητα και έχει τους έχει οδηγήσει σε απόγνωση.

Η ΕΣΑμεΑ, έχει γίνει αποδέκτης διαμαρτυριών από νεοδιορισθέντες εκπαιδευτικούς με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, καθώς και από εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, οι οποίοι, σύμφωνα με το άρθρο 62 του ν. 4589/2019, είναι υποχρεωμένοι να παραμείνουν στον τόπο διορισμού τους για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο (2) σχολικών ετών πριν ζητήσουν μετάθεση. Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4722/20, οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί που ανήκουν στις ειδικές κατηγορίες μετάθεσης, και εφόσον διαθέτουν πιστοποιητικό αναπηρίας από τα ΚΕΠΑ, δύνανται να αποσπώνται, πλην όμως τα έτη της απόσπασης δεν υπολογίζονται στα απαιτούμενα δύο (2) έτη με τα οποία κατοχυρώνουν δικαίωμα μετάθεσης.

Η προαναφερόμενη ρύθμιση έχει δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα στους νεοδιοριζόμενους εκπαιδευτικούς με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και στους εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριές αναπηρίες, διότι δεν εξασφαλίζει πως, επί παραδείγματι, θα κάνει τις τακτικές μεταγίσεις του ένας/μια εκπαιδευτικός με θαλασσαιμία εάν τοποθετηθεί σε απομακρυσμένο μέρος, μακριά από την εξειδικευμένη μονάδα που τον/την παρακολουθεί ή χωρίς να ενδιαφερθεί πως θα υπηρετήσουν εκπαιδευτικοί με χρόνια πάθηση μακριά από την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη ή για τις δυσμενείς επιπτώσεις που προκύπτουν στη ζωή παιδιών με βαριές αναπηρίες που θα απομακρυνθούν από το οικείο περιβάλλον τους και τις δομές που παρακολουθούν εξειδικευμένα προγράμματα αποκατάστασης ή/και διημέρευσης-ημερήσιας φροντίδας εξαιτίας της τοποθέτησης των εκπαιδευτικών γονέων ή κηδεμόνων τους σε άλλες απομακρυσμένες περιοχές κ.ο.κ.

ΕΣΑμεΑ:
Συνεχίζεται ο
Γολγοθάς των
νεοδιοριζόμενων
εκπαιδευτικών με
αναπηρία και των
εκπαιδευτικών γονέων
τέκνων με αναπηρία
[περισσότερα](#)

Επιπλέον, με την παρ. 5 του άρθρου 62 του ν. 4589/2019, οι γονείς-εκπαιδευτικοί μπορούν να πάρουν μόνο απόσπαση και όχι μετάθεση -όπως προβλέπει το ΠΔ 50/1996, αγνοώντας προφανώς ότι τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα τέκνα τους, όντας

άτομα με αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις δεν διαρκούν μόνο για ένα έτος.

Ενώ και με την ΥΑ 104627/ΓΔ5/10-08-2020, που αφορά στις τοποθετήσεις των αναπληρωτών, για τους εκπαιδευτικούς που είναι γονείς ή έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, δεν λαμβάνεται υπόψη καθόλου η αναπηρία του προστατευόμενου τέκνου-ατόμου με βαριά αναπηρία ή και χρόνια πάθηση.

Συνεπώς, το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο αφήνει απροστάτευτους τους εκπαιδευτικούς με αναπηρία καθώς και τους εκπαιδευτικούς που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, ενώ η πολιτεία αγνοεί διαχρονικά και συστηματικά τα σχετικά αιτήματα της εκπαιδευτικής κοινότητας και του αναπηρικού κινήματος.

Επιπροσθέτως, αναφορικά με τις παθήσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή των συζύγων τους που επιτρέπουν την κατά προτεραιότητα μετάθεση ή τοποθέτηση ή εξαίρεση από τον χαρακτηρισμό τους ως υπεράριθμων, σύμφωνα με τα άρθρα 13 § 1 περ. γ' και 14 § 11 του ΠΔ 50/1996, κρίνεται ότι η λίστα των αναφερόμενων παθήσεων, όντας περιορισμένη, αποκλείει άλλες παθήσεις -εξ ίσου σοβαρές- με αποτέλεσμα να προκύπτει άνιση μεταχείριση, όπως επισημαίνεται και από τον ΣτΠ. Μάλιστα, ο ΣτΠ υπέβαλε προς το Υπουργείο Παιδείας πρόταση για διεύρυνση του καταλόγου των εν λόγω παθήσεων, χωρίς μέχρι και σήμερα δεν έχει υπάρξει κάποια σχετική νομοθετική πρωτοβουλία.¹⁹⁹

Αναφορικά με τα μέλη ΔΕΠ και τους λοιπούς εργαζόμενους με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις στα τριτοβάθμια ιδρύματα της χώρας, επισημαίνεται ότι η υποστήριξη τους είναι μη συστηματική και κυρίως επαφίεται στην «ευαισθησία» κάθε τμήματος και στην προσφορά βοήθειας από τους συναδέλφους.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η αύξηση του ποσοστού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που έχουν ολοκληρώσει πανεπιστημιακές σπουδές.

Η υλοποίηση έργων για την ενίσχυση της προσβασιμότητας των σχολικών κτιρίων μέσω του προγράμματος Φιλόδημος II.

Η πρόοδος που έχει συντελεστεί ως προς την προσβασιμότητα του εκπαιδευτικού υλικού στο πλαίσιο των συγχρηματοδοτούμενων έργων.

¹⁹⁹ Βλ. σ. 29 στο Συνήγορος του Πολίτη (2023). Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. *Ειδική Έκθεση για το 2022*. Διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros-solidarity.gr/solidarity/assets/uploads/2024/01/2022-ekthesi-amea.pdf>

Η πρόοδος στα τριτοβάθμια ιδρύματα αναφορικά με την πρόσβαση των φοιτητών με αναπηρία.

Η έναρξη του πιλοτικού Προγράμματος Πρώιμης Παιδικής Παρέμβασης

Η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την εισήγηση Σχεδίου Δράσης αναφορικά με την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η εκκρεμότητα της έκδοσης του Προεδρικού Διατάγματος για την επέκταση της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης, όπως προβλέπονταν τόσο στο άρθρο 24 του ν. 4443/2016 όσο και στο άρθρο 74 του ν. 4488/2017.

Το ζήτημα των σημαντικών ελλείψεων σε εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, Παράλληλης Στήριξης, Τμημάτων Ένταξης και σε ΕΒΠ, καθώς και σε σχολικούς νοσηλευτές σε πάρα πολλές περιοχές της χώρας.

Η μη υλοποίηση ή μερική/ανεπαρκής υλοποίηση εγκεκριμένων αιτημάτων παράλληλης στήριξης.

Η κατάσταση της πλημμελούς υποστήριξης των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η κακή κατάσταση των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων στις ΣΜΕΑΕ.

Το ελλιπές σύστημα μεταφοράς των μαθητών με αναπηρία στις σχολικές μονάδες.

Τα σημαντικά προβλήματα φυσικής προσβασιμότητας και προσβασιμότητας υπηρεσιών, διαδικασιών και εκπαιδευτικού υλικού που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με αναπηρία.

Η έλλειψη σύνδεσης υφιστάμενων δομών, σχολείων και σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, και η μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις.

Τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές.

ΥΓΕΙΑ

- ✓ Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη)
- ✓ Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενων/θεραπευόμενων

Ισότιμη πρόσβαση σε ποιοτική, δωρεάν ή προσιτή υγειονομική περίθαλψη (γενική και εξειδικευμένη)

Πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις σε φάρμακα υψηλού κόστους

ΕΣΑμεΑ
Τα Φάρμακα Υψηλού
Κόστους θα
παραμείνουν στα
φαρμακεία του
ΕΟΠΥΥ
περισσότερα

Ένα ζήτημα που αναδείχθηκε την άνοιξη του 2023 αφορούσε στην πρόσβαση όλων των πολιτών -με ή χωρίς αναπηρία- σε φάρμακα υψηλού κόστους. Ειδικότερα, σε δηλώσεις του ο Πρόεδρος του Πανελλήνιου Συλλόγου Φαρμακοποιών υποστήριξε ότι τα φάρμακα υψηλού κόστους θα πρέπει να διακινούνται μόνο από τα ιδιωτικά φαρμακεία και όχι, ως είθισται, από τα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ γιατί έχουν «τεράστια κόστη λειτουργίας», παρέχουν κακές υπηρεσίες προς τους πολίτες «με καθυστερήσεις, ταλαιπωρία, αλλά και παραβίαση των

πρωτοκόλλων ασφαλούς παράδοσης των φαρμάκων».²⁰⁰

Η ΕΣΑμεΑ, από κοινού με τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Νεφροπαθών (ΠΣΝ) και την Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών (ΠΟΝ), εξέφρασαν, μέσω δελτίων τύπου,²⁰¹ την αντίθεσή τους στις δηλώσεις του Προέδρου του ΠΣΝ. Μάλιστα, η ΠΣΝ στο Δελτίο Τύπου της έκανε μνεία στην υπ' αριθ. 514/2012 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), στην οποία αναφέρεται ότι:

Η χορήγηση φαρμάκων από τα φαρμακεία του οργανισμού, εξασφαλίζει τη δυνατότητα συνεχούς καλύψεως των ασφαλισμένων, ιδίως σε φάρμακα υψηλού κόστους και ειδικών θεραπειών, όπως φάρμακα για καρκινοπαθείς, για ασθενείς με ρευματοειδή αρθρίτιδα, με σκλήρυνση κατά πλάκας με ηπατίτιδα, μεταμοσχευμένους συμπαγών οργάνων κλπ., η στέρηση των οποίων, ιδίως σε περιπτώσεις διακοπής της πιστώσεως προς τους

²⁰⁰ ΕΣΑμεΑ (2023, 28 Απριλίου). [ΕΣΑμεΑ: Τα φάρμακα υψηλού κόστους θα παραμείνουν στα φαρμακεία του ΕΟΠΥΥ](#). Δελτίο Τύπου.

²⁰¹ Ο.π.

ασφαλισμένους από τα ιδιωτικά φαρμακεία, θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή των ασθενών.²⁰²

Όπως επισημαίνει η ΕΣΑμεΑ, μπορεί πράγματι κατά το παρελθόν να υπήρξαν καθυστερήσεις στην ομαλή πρόσβαση των ασφαλισμένων σε φάρμακα υψηλού κόστους, ωστόσο με παρεμβάσεις του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος, τέτοιες καθυστερήσεις πλέον δεν υφίστανται.²⁰³

Προσβασιμότητα δομών και υπηρεσιών υγείας

Ένα σημαντικό εμπόδιο που στερεί από τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις το δικαίωμα στην ισότιμη πρόσβαση στην υγεία, αποτελεί η μη προσβασιμότητα των δομών και υπηρεσιών υγείας. Παραδείγματος χάρη, μεταξύ των εμποδίων με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία -είτε επισκέπτονται τις δομές υγείας ως ασθενείς είτε ως συνοδοί είτε ως επισκέπτες- είναι η μη προσβασιμότητα των νοσοκομειακών δωματίων και των χώρων υγιεινής. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχουν σημάνσεις σε γραφή Braille για τους τυφλούς/ες ή τους/τις μερικώς βλέποντες, όπως επίσης δεν υπάρχει πρόβλεψη για σχέδιο εκκένωσης των νοσοκομειακών εγκαταστάσεων με προτεραιότητα στα άτομα με αναπηρία σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Αν και σε κάποιες δομές υγείας υπάρχουν ράμπες, η χρήση τους αφορά κυρίως τα φορεία και τη μετακίνηση ασθενών από το νοσηλευτικό προσωπικό. Επίσης, σε ότι αφορά τους ανελκυστήρες, σπάνια υπάρχει πρόβλεψη για ηχητική ανακοίνωση του ορόφου, καθώς και κουμπιά σε γραφή Braille. Το ίδιο ισχύει και στις ιατρικές τεχνολογίες και τις απεικονιστικές ιατρικές τεχνολογίες, οι οποίες επίσης δεν έχουν προσαρμοστεί στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία.

Η έλλειψη προσβασιμότητας των δομών και υπηρεσιών υγείας ήταν ένα ζήτημα που είχε απασχολήσει την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, όπου στις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις προς τη χώρα μας αφενός εξέφρασε την ανησυχία της για την ανεπαρκή πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και τον ιατρικό εξοπλισμό, αφετέρου συνέστησε στη χώρα μας να καταστήσει τις εγκαταστάσεις υγείας, τον εξοπλισμό και τα εργαλεία προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία. Πάρα τούτα, όπως είχε επίσης επισημανθεί στην Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου για το 2021, αντίστοιχη/ες δράση/εις δεν είχε/αν συμπεριληφθεί στο ΕΣΔ, η υλοποίηση του οποίου ολοκληρώνεται στα τέλη του 2023.

Παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση πορείας υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* για το έτος 2021 η καταγραφή των κτιριακών υποδομών των Πρωτοβάθμιων Μονάδων Υγείας έχει ολοκληρωθεί,²⁰⁴ δεν

²⁰² Βλ. <https://www.esamea.gr/storage/app/uploads/public/644/bbb/dcc/644bbbdccce158280616366.pdf>

²⁰³ ΕΣΑμεΑ (2023, 28 Απριλίου). Δελτίο Τύπου

²⁰⁴ Βλ. σελ. 48 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

υπάρχει καμία ενημέρωση σχετικά με την καταγραφή των κτιριακών υποδομών των Δευτεροβάθμιων και Τριτοβάθμιων Μονάδων Υγείας. Αξίζει να αναφερθεί ότι ενώ προβλέπεται η αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών των Πρωτοβάθμιων Μονάδων Υγείας με πόρους από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility – RRF),²⁰⁵ δεν είναι σαφές κατά πόσο θα περιλαμβάνει και παρεμβάσεις προσβασιμότητας προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.

Απουσία εκπροσώπησης ατόμων με αναπηρία στο διοικητικό συμβούλιο του ΕΟΠΥΥ

Τον Μάιο του 2022 ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο ο. ν. 4931/2022 «Γιατρος για όλους, ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση στις υπηρεσίες του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας και στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας και άλλες επείγουσες διατάξεις», με μια από τις διατάξεις του να αφορά τη σύνθεση του νέου διοικητικού συμβουλίου του ΕΟΠΥΥ. Σύμφωνα με τον ν. 4931, δεν προβλέπεται η συμμετοχή εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών στο νέο διοικητικό συμβούλιο. Μάλιστα, το περιεχόμενο της εν λόγω διάταξης προκάλεσε την έντονη αντίδραση της ΕΣΑμεΑ, η οποία γνωστοποίησε τη θέση της κατά τη δημόσια διαβούλευση που έλαβε χώρα για το εν λόγω σχέδιο νόμου.²⁰⁶

ΕΣΑμεΑ:
Ο Υπ. Υγείας Αθ.
Πλεύρης ολοκλήρωσε
με το νέο ΔΣ του
ΕΟΠΥΥ την
αποσύνδεσή του από
τους κοινωνικούς
φορείς
περισσότερα

Σε συνέχεια της ψήφισης του ν. 4931/2022, τον Μάρτιο του 2023, ανακοινώθηκε από τον Υπουργό Υγείας η σύσταση του διοικητικού συμβουλίου του ΕΟΠΥΥ, στην οποία δεν είχε συμπεριληφθεί η ΕΣΑμεΑ ως η πλέον αντιπροσωπευτική τριτοβάθμια οργάνωση εκπροσώπησης των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους. Η ΕΣΑμεΑ επεσήμανε τόσο κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης όσο και ύστερα από τη δημοσιοποίηση της σύνθεσης του νέου διοικητικού συμβουλίου του ΕΟΠΥΥ, ότι η εν λόγω διάταξη και ο αποκλεισμός της ΕΣΑμεΑ από το ΔΣ του ΕΟΠΥΥ έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη Σύμβαση, και πιο συγκεκριμένα με την παρ. 3 του άρθρου 4, στην οποία προβλέπεται ότι η ενεργή εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν τα άτομα με αναπηρία, όπως είναι και οι αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου του ΕΟΠΥΥ.²⁰⁷ Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης,

²⁰⁵ Ό.π.

²⁰⁶ Βλ. σσ. 34-35 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το έτος 2022. Διαθέσιμη στο:

<https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

²⁰⁷ Ό.π. και ΕΣΑμεΑ (2023, 23 Μαρτίου). ΕΣΑμεΑ: Ο Υπ. Υγείας Αθ. Πλεύρης ολοκλήρωσε με το νέο ΔΣ του ΕΟΠΥΥ την αποσύνδεση του από τους κοινωνικούς φορείς. Δελτίο Τύπου. Διαθέσιμο στο:

<https://www.esamea.gr/el/article/o-yp-ygeias-ath-pleyrhs-oloklhrwse-me-to-neo-ds-toy-eopyy-thn-aposyndesh-toy-apo-toys-koinwnikoys-foreis>

Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών, για να εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα συμβουλευόνται συνεχώς και θα εμπλέκουν ενεργά τα άτομα με αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών με αναπηρίες, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεών τους.

Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία 2021-2030

Τον Φεβρουάριο του 2023 τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση από το Υπουργείο Υγείας το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία (ΕΣΔΨΥ) 2021-2030, στην οποία συμμετείχε και η ΕΣΑμεΑ. Με τα σχόλιά της η ΕΣΑμεΑ επεσήμανε ότι το Σχέδιο Δράσης:

- βασίζεται εξ ολοκλήρου στην ιατρική οπτική αντιμετώπισης των ζητημάτων που αφορούν την ψυχική υγεία, και όχι στη δικαιωματική οπτική.
- δεν παρουσιάζει συνέργειες με άλλα Σχέδια Δράσης, όπως το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, στο οποίο περιλαμβάνεται δράση για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου για την ακούσια νοσηλεία,
- δεν περιλαμβάνει χρονοπρογραμματισμό των δράσεων, καθώς και προτεραιοποίηση αυτών, αλλά ούτε και πηγές χρηματοδότησης ανά δράση,
- θα έπρεπε να περιλαμβάνει σύστημα (δείκτες) και μηχανισμό παρακολούθησης και αξιολόγησης της εφαρμογής των δράσεων που περιλαμβάνονται σε αυτό.²⁰⁸

Ύστερα από την ολοκλήρωση της διαβούλευσης, την άνοιξη του 2023, το ΕΣΔΨΥ 2021-2030 υιοθετήθηκε από το ελληνικό κράτος.²⁰⁹ Σε ότι αφορά τη διάρθρωση του ΕΣΔΨΥ, αυτό αποτελείται από δέκα (10) άξονες, οι οποίοι είναι οι εξής:

- **Άξονας 1:** Ολοκλήρωση της κατάργησης της ιδρυματικής περίθαλψης, κατάργηση των Τμημάτων Χρονίων Ασθενών στα εναπομείναντα Ψυχιατρικά Νοσοκομεία του ΕΣΥ, με παράλληλη ανάπτυξη υπηρεσιών για άτομα με νόσο Αλτσχάιμερ και συναφείς διαταραχές καθώς και ανάπτυξη της Ψυχογηριατρικής.
- **Άξονας 2:** Περαιτέρω ανάπτυξη και ολοκλήρωση του κοινοτικού δικτύου Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, δίνοντας έμφαση στην πρόληψη με ταυτόχρονη ενσωμάτωση των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας στην ΠΦΥ, με αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών τεχνολογιών.
- **Άξονας 3:** Ολοκλήρωση του δικτύου Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας για παιδιά και εφήβους, με έμφαση στην πρόληψη, συμπεριλαμβάνοντας ειδική πρόβλεψη για άτομα με Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές.

²⁰⁸ Τα σχόλια της ΕΣΑμεΑ επί του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ψυχική Υγεία 2021-2030 κατά τη διάρκεια της δημόσιας διαβούλευσης είναι διαθέσιμα στο:

<http://www.opengov.gr/yyka/?p=3940&cpage=2#comments>

²⁰⁹ Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία 2021-2030, όπως διαμορφώθηκε μετά τη δημόσια διαβούλευση, είναι διαθέσιμο στο:

http://www.opengov.gr/yyka/wp-content/uploads/downloads/2023/04/NMHAP-LAST-VERSION_24.04.2023.pdf

- **Άξονας 4:** Μεταρρύθμιση των ιατροδικαστικών ψυχιατρικών υπηρεσιών από ιδρυματικές σε κοινοτικές υπηρεσίες και Ανάπτυξη Μονάδων Ψυχιατρικής Εντατικής Θεραπείας.
- **Άξονας 5:** Ολοκλήρωση και ενίσχυση του πανελλαδικού δικτύου των Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ).
- **Άξονας 6:** Καθολική εφαρμογή της τομεοποίησης σε όλη την επικράτεια, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους πυλώνες παροχής Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας (Δημόσιο και Ιδιωτικό Τομέα, ΑμΚΕ), διασφάλιση της ποιότητας και της ασφάλειας των Ληπτών Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και προώθηση της έρευνας και κατάρτισης στην ψυχική υγεία.
- **Άξονας 7:** Μείωση του αριθμού των ακούσιων νοσηλείων στο μέσο όρο της ΕΕ.
- **Άξονας 8:** Ενίσχυση της ένταξης ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας στην αγορά εργασίας και ανάπτυξη προγραμμάτων για την προστασία της ψυχικής υγείας των εργαζομένων.
- **Άξονας 9:** Προστασία των δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών και καταπολέμηση του κοινωνικού στίγματος, με ταυτόχρονη ενδυνάμωση της φωνής των ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους.
- **Άξονας 10:** Ενδυνάμωση των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας στον σχεδιασμό της αντιμετώπισης εκτάκτων γεγονότων, όπως η πανδημία ή φυσικές καταστροφές.

Σεβασμός των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ως νοσηλευόμενων/θεραπευόμενων

Σύμφωνα με τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας (ν. 3418/2005 ΦΕΚ Α 287/28-11-2005), οι γιατροί και το νοσηλευτικό οφείλουν να αντιμετωπίζουν όλους τους ασθενείς με σεβασμό και εμπιστοσύνη, ανεξάρτητα από τη φυλή, το φύλο, την αναπηρία, την εθνικότητα, την ηλικία, κ.λπ. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία που έχουν υποστεί διάκριση τόσο από ιδιώτες γιατρούς όσο και από δημόσιες υπηρεσίες και δομές υγείας. Πολλά άτομα με αναπηρία αναφέρουν πως δεν αντιμετωπίζονται με τον πρέποντα σεβασμό από τους ιατρούς τόσο όταν τους επισκέπτονται στα ιατρεία τους όσο και κατά την αξιολόγηση της αναπηρίας τους από τις υγειονομικές επιτροπές των ΚΕΠΑ,.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η υιοθέτηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ψυχική Υγεία.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

	Η μη συμμετοχή της Ε.Σ.Α.μεΑ. στο ΔΣ του ΕΟΠΥΥ.
	Η μη λήψη μέτρων για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των νοσοκομειακών κτιρίων και του ιατρο-τεχνολογικού εξοπλισμού.
	Η υιοθέτηση στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ψυχική Υγεία της ιατρικής και όχι της δικαιωματικής οπτικής.

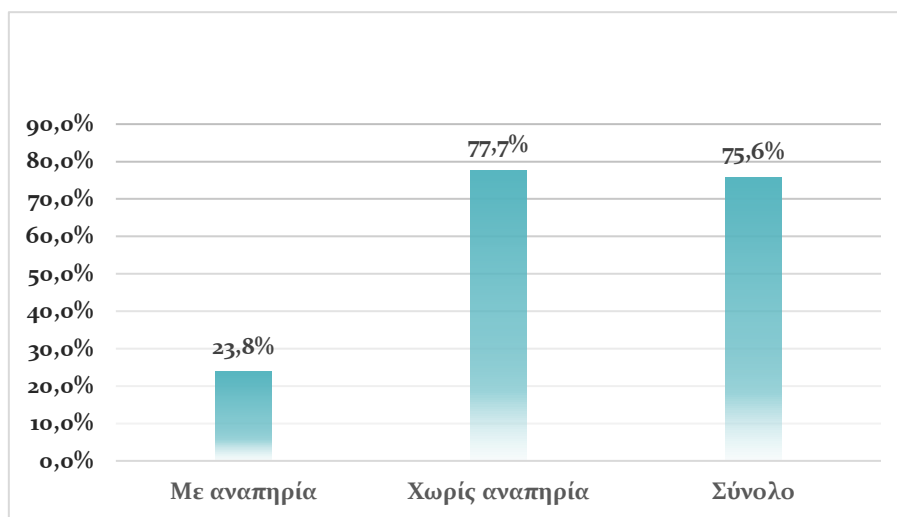
ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

- ✓ Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία
- ✓ Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες απασχόλησης και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση
- ✓ Εύλογες προσαρμογές στην εργασία

Ισότιμη πρόσβαση στην εργασία

Τα άτομα με αναπηρία στη χώρα μας εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σοβαρές προκλήσεις και εμπόδια στο πεδίο της εργασίας. Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022,²¹⁰ ο δείκτης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στο εργατικό δυναμικό, (δηλαδή το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που ανήκουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας, είτε ως απασχολούμενοι είτε ως άνεργοι) στις κατεχοχήν παραγωγικές ηλικίες 20-64 ετών, βρέθηκε να είναι στο ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό του 23,8%, έναντι ποσοστού 77,7% του πληθυσμού χωρίς αναπηρία. Πρέπει δε να επισημανθεί ότι για τα άτομα με αναπηρία ο εν λόγω δείκτης αποκτά πρόσθετη σημασία καθώς μεγάλο μέρος αυτού του πληθυσμού δεν εντάσσεται στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό.

Γράφημα 6: Δείκτης συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό (οικονομικά ενεργός πληθυσμός) στα άτομα ηλικίας 20-64 και κατάσταση αναπηρίας

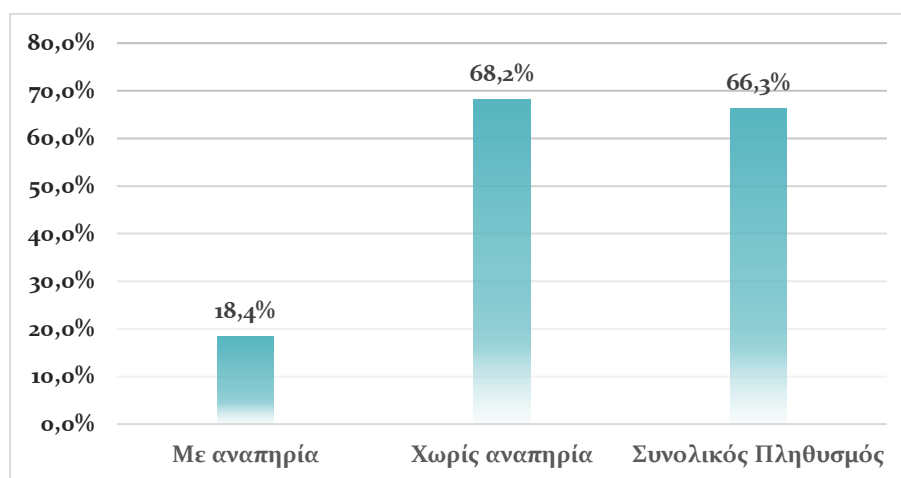

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

²¹⁰ Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023). 14^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης: Άτομα με Αναπηρία και το Δικαίωμα στην Εργασία. Διαθέσιμο στο: <https://paratirithrionanapirias.gr/el/results/publications/93/140-deltio-toy-parathrhthrioy-ths-esmea-stoixeia-sok-gia-thn-apasxolhsh-twn-atomwn-me-anaphria-ektos-ergatikoy-dynamikoy-h-syntriptikh-pleionothta>

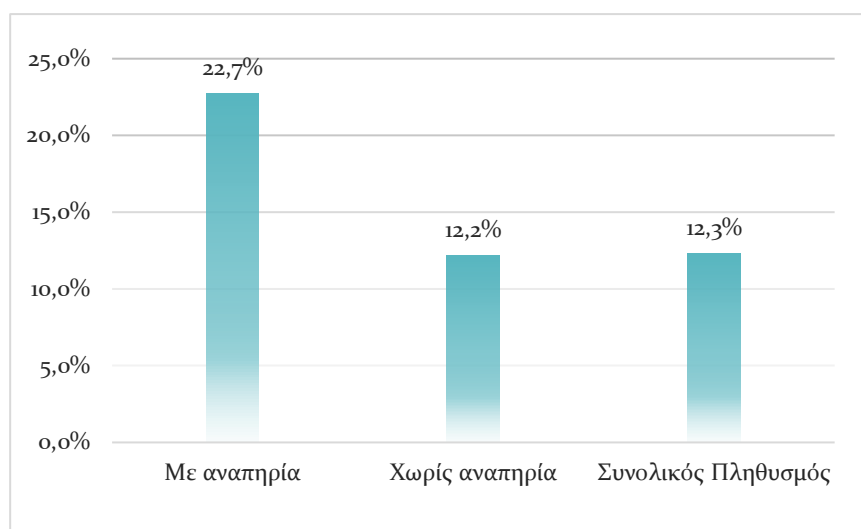
Ο δείκτης απασχόλησης, ως προς το ποσοστό των απασχολούμενων ατόμων στο σύνολο του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, είναι επίσης αντιπροσωπευτικός ως προς το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για πρόσβαση στην εργασία και την απασχόληση. Αναλυτικότερα, το ποσοστό των απασχολούμενων ατόμων με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 20-64 ετών επί του συνόλου των ατόμων με σοβαρή αναπηρία στην ίδια ηλικιακή ομάδα ανέρχεται μόλις στο 18,4%, ενώ το ποσοστό των απασχολούμενων χωρίς αναπηρία ηλικία 20-64 επί του συνόλου των ατόμων χωρίς αναπηρία ανέρχεται στο 68,2%, με το χάσμα απασχόλησης μεταξύ των ατόμων με και χωρίς αναπηρία να αγγίζει τις 50 μονάδες.

Γράφημα 7: Απασχόληση και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022
Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Ο δείκτης ανεργίας είναι επίσης αντιπροσωπευτικός ως προς το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για πρόσβαση στην εργασία και την απασχόληση. Αναλυτικότερα το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία ηλικίας 20-64 ετών που προσδιορίζονται τυπικά ως άνεργοι ανέρχεται στο 22,7%, δηλαδή 10 μονάδες υψηλότερα από το ποσοστό ανεργίας του πληθυσμού χωρίς αναπηρία. Επιπρόσθετα, στο σύνολο των ανέργων με αναπηρία, το 65% αντιμετωπίζουν μακροχρόνια ανεργία, δηλαδή ανεργία που διαρκεί 12 ή και περισσότερο. Αξίζει να επισημανθεί ότι ο δείκτης διάρκειας της ανεργίας είναι ιδιαίτερα σημαντικός διότι φανερώνει τον συστημικό χαρακτήρα του εργασιακού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία,

Γράφημα 8: Ανεργία και κατάσταση αναπηρίας στην ηλικιακή ομάδα 20-64 ετών

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022

Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Όπως ήδη αναφέρθηκε προηγουμένως αναφορικά με τη σημασία του δείκτη συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, τα καταγεγραμμένα ποσοστά ανεργίας στα άτομα με αναπηρία δεν αποτελούν έγκυρους δείκτες για την αποτύπωση της κατάστασης απασχόλησής τους. Πιο συγκεκριμένα, επειδή ο πληθυσμός των ατόμων με αναπηρία βιώνει εκτεταμένο αποκλεισμό και σοβαρούς φραγμούς στο πεδίο της απασχόλησης, η πλειονότητα των ατόμων με αναπηρία ακόμα και όταν δεν εργάζονται, λόγω απογοήτευσης, δεν αναζητούν ενεργά εργασία “discouraged job seekers”. Αυτή η ιδιόζουσα συνθήκη μη καταγεγραμμένης ανεργίας αποτελεί απόρροια της άδικης νομοθετικής διάταξης που υπαγορεύει τη διακοπή των αναπηρικών επιδομάτων όταν το άτομο με αναπηρία εργάζεται. Απόρροια των παραπάνω είναι η σχετικά χαμηλή καταγραφή της ανεργίας, η οποία δεν απεικονίζει τον πραγματικό αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από το πεδίο της απασχόλησης.

Κλάδος απασχόλησης και αναπηρία

Για τα άτομα με αναπηρία που εργάζονται, έχει ενδιαφέρον να παρουσιαστεί ο κλάδος στον οποίο απασχολούνται. Έτσι στον Πίνακα 11 που ακολουθεί παρουσιάζεται ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας κύριας απασχόλησης (1ψηφίο ΣΤΑΚΟΔ-08) εργαζομένων ηλικιακής ομάδας 20—64 ετών με και χωρίς αναπηρία.

Πίνακας 11: Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας κύριας απασχόλησης (1ψηφίο ΣΤΑΚΟΔ-08) εργαζομένων 20-64 ετών με και χωρίς αναπηρία

	Εργαζόμενοι με αναπηρία	Εργαζόμενοι χωρίς αναπηρία	Συνολικός Πληθυσμός
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	16,3%	11,5%	11,5%

Ορυχεία και λατομεία	0,0%	0,3%	0,3%
Μεταποίηση	5,7%	9,9%	9,9%
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,4%	0,9%	0,9%
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	2,9%	1,0%	1,0%
Κατασκευές	8,4%	3,4%	3,5%
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	16,0%	16,8%	16,8%
μεταφορά και αποθήκευση	3,8%	4,8%	4,8%
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	9,6%	8,6%	8,6%
Ενημέρωση και επικοινωνία	0,0%	2,7%	2,6%
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,0%	1,8%	1,8%
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,0%	0,3%	0,3%
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	2,7%	6,3%	6,3%
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	7,2%	2,3%	2,4%
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	9,2%	9,1%	9,1%
Εκπαίδευση	4,6%	8,8%	8,7%
Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	9,8%	7,1%	7,2%
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	1,1%	1,2%	1,2%
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	1,4%	2,2%	2,2%
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών, μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παραγωγή αγαθών	1,0%	0,8%	0,8%

Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και Φορέων	0,0%	0,1%	0,1%
---	------	------	------

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022

Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 11, τα άτομα με αναπηρία εμφανίζουν μεγαλύτερη συμμετοχή στους κλάδους της «Γεωργίας, δασοκομίας, αλιείας», στις «Κατασκευές» και στις «Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες» σε σύγκριση με τα άτομα χωρίς αναπηρία. Αντίθετα, στον κλάδο των «Επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων», όπως και σε αυτόν της «Εκπαίδευσης», η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία είναι συγκριτικά μικρότερη σε σύγκριση με αυτή των ατόμων χωρίς αναπηρία.

Άτομα με αναπηρία και εύρεση εργασίας

Σε ότι αφορά τη μέθοδο εύρεσης εργασίας που ακολουθούν τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να βρουν εργασία, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΕΔ, η πλειονότητα των εργαζομένων με αναπηρία, και σε σημαντικά υψηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με τους εργαζόμενους χωρίς αναπηρία, αναφέρουν ότι βρήκαν την εργασία τους μέσω φίλων, συγγενών ή γνωστών. Πιο συγκεκριμένα, το 57% των ατόμων με αναπηρία αναφέρει ότι βρήκε εργασία μέσω φίλων, συγγενών ή γνωστών, έναντι του 38% των ατόμων χωρίς αναπηρία που αναφέρει ότι βασίστηκε στο κοινωνικό του δίκτυο.

Ωστόσο, το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που βρήκε εργασία μέσω του ΟΑΕΔ (νυν ΔΥΠΑ), όπως και αυτό που απευθύνθηκε σε εργοδότες, είναι ιδιαίτερα χαμηλό. Το ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που αναφέρει την απάντηση σε αγγελία ως επιτυχή τρόπο εύρεσης εργασίας είναι σχεδόν μηδενικό.

Πίνακας 12: Επιτυχής μέθοδος εύρεσης της τρέχουσας εργασίας και κατάσταση αναπηρίας (Εργαζόμενοι 20-64 ετών)

	Με αναπηρία	Χωρίς αναπηρία	Συνολικός πληθυσμός
Μέσω του ΟΑΕΔ	9,9%	17,8%	17,7%
Μέσω φίλων συγγενών ή γνωστών	56,3%	37,5%	37,7%
Απάντησε σε αγγελίες (έντυπες ή στο ιντερνέτ)...	0,0%	2,0%	1,9%
Μέσω ιδιωτικού γραφείου ευρέσεως εργασίας...	0,0%	0,2%	0,2%

Μέσω εκπαιδευτικού ιδρύματος, προγράμματος μαθητείας ή προηγούμενης εργασιακής εμπειρίας	0,0%	2,1%	2,1%
Απευθύνθηκε άμεσα σε εργοδότες	9,8%	13,5%	13,4%
Ο εργοδότης ή μια εταιρεία προσέγκυσης στελεχών του απευθύνθηκε άμεσα	0,0%	1,6%	1,6%
Συμμετείχε σε διαγωνισμό του δημοσίου	2,7%	6,8%	6,8%
Άλλη μέθοδος	21,4%	15,4%	15,5%
Δεν γνωρίζω/Δεν απαντώ	0,0%	3,1%	3,1%

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το 2022

Επεξεργασία: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Τα παραπάνω ευρήματα επιβεβαιώνουν τον σοβαρό αποκλεισμό των ατόμων με αναπηρία από το πεδίο της εργασίας, με το δικαίωμά τους για πρόσβαση στην εργασία να επαφίεται στις ευκαιρίες και δυνατότητες που προσφέρονται μέσω του προσωπικού κοινωνικού τους κύκλου.²¹¹

7^η Έκθεση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία. Το δικαίωμα στην εργασία: Η κατάσταση απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ

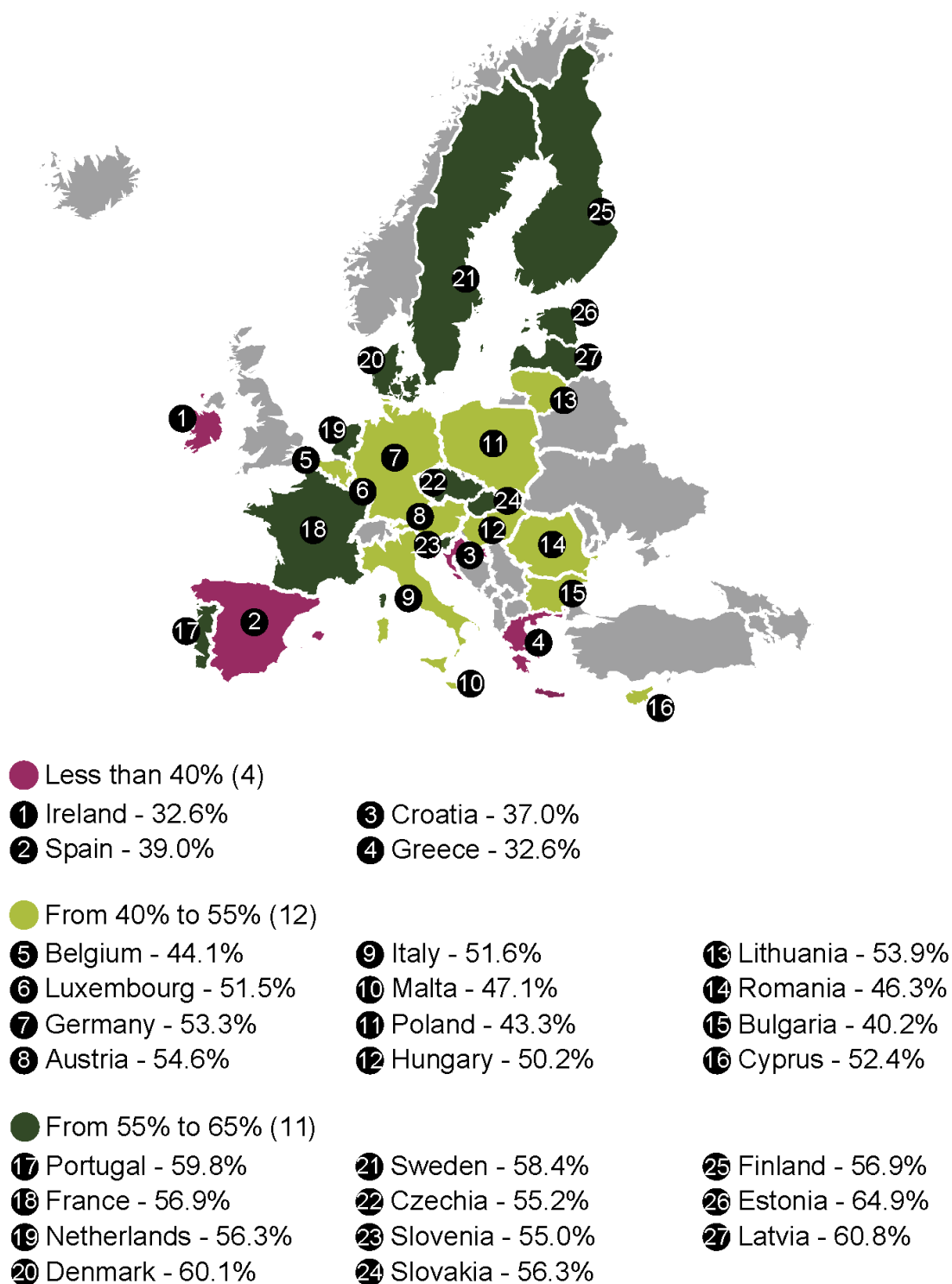
7^η Έκθεση για τα
Ανθρώπινα Δικαιώματα
του EDF
Το δικαίωμα στην
εργασία: Η κατάσταση
απασχόλησης των
ατόμων με αναπηρία
στην ΕΕ

Τον Απρίλιο του 2023, το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία δημοσίευσε την 7^η έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα η οποία εστίαζε στο δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ. Σύμφωνα με την έκθεση, οι ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια και περιορισμούς ως προς τη πρόσβασή τους στην εργασία και απασχόληση.²¹² Στην Εικόνα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ. Η Ελλάδα, σύμφωνα με τα ευρήματα της Έκθεσης του EDF μαζί με την Ιρλανδία, την Κροατία και την Ισπανία είναι οι χώρες με το μικρότερο ποσοστό απασχόλησης ατόμων με αναπηρία.

²¹¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το δικαίωμα στην εργασία των ατόμων με αναπηρία βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023). 14^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας. Διαθέσιμο στο: <https://paratirithioanapirias.gr/el/results/publications/93/140-deltio-toy-parathrhthrioy-ths-esmea-stoixeia-sok-gia-thn-apasxolhsh-twn-atomwn-me-anaphria-ektos-ergatikoy-dynamikoy-h-syntriptikh-pleionothta>

²¹² European Disability Forum (2023). 7th Human Rights Report. The Right to Work. The employment situation of persons with disabilities in Europe. Διαθέσιμη στο: https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf

Εικόνα 1. Ποσοστό απασχόλησης ατόμων με αναπηρία μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ

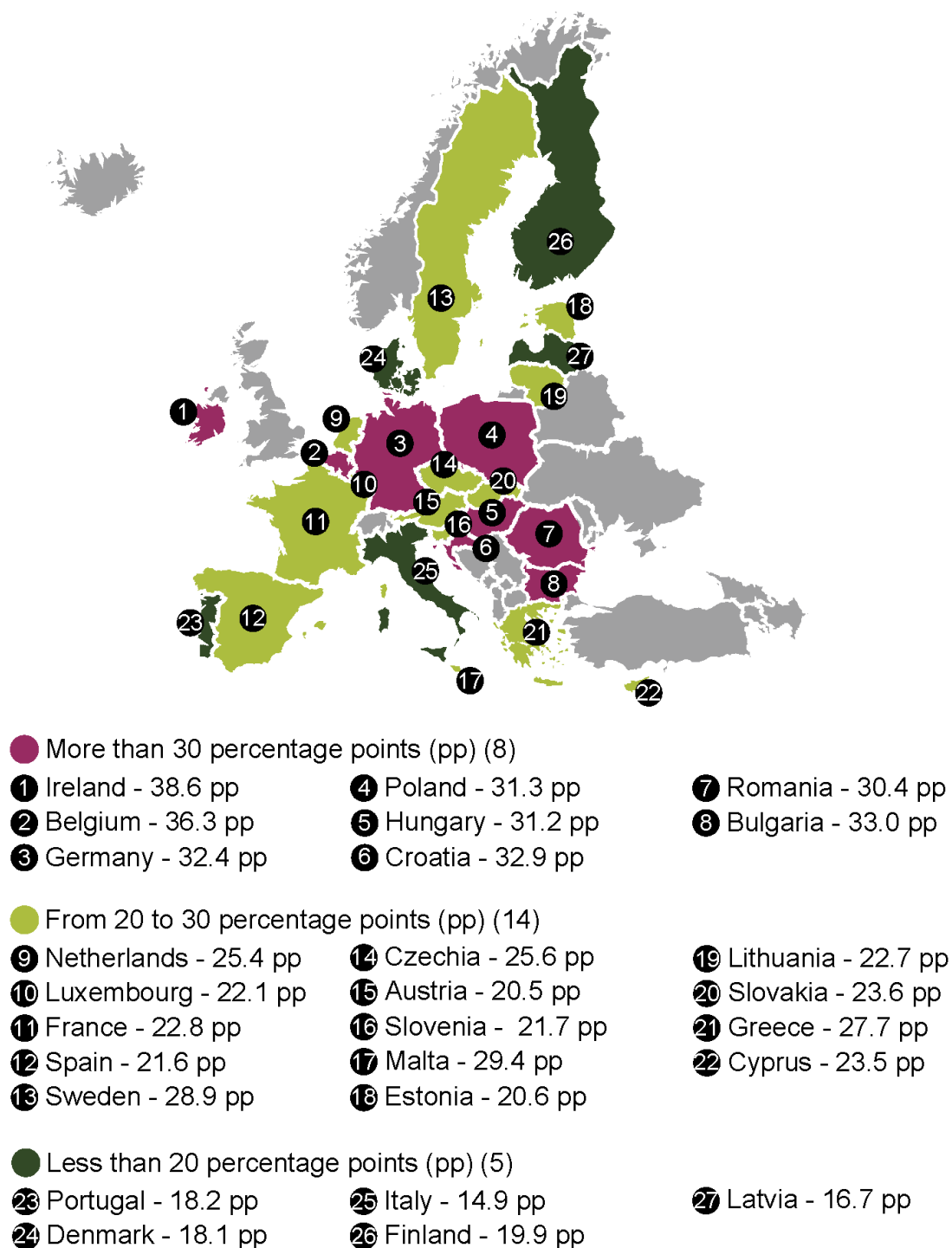

Πηγή:

https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf, σ. 31

Ως προς το χάσμα απασχόλησης, σύμφωνα με την Εικόνα 2, στην Ελλάδα είναι της τάξεων του 27,7% (βλ. Εικόνα 2).

Εικόνα 2. Χάσμα απασχόλησης μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ

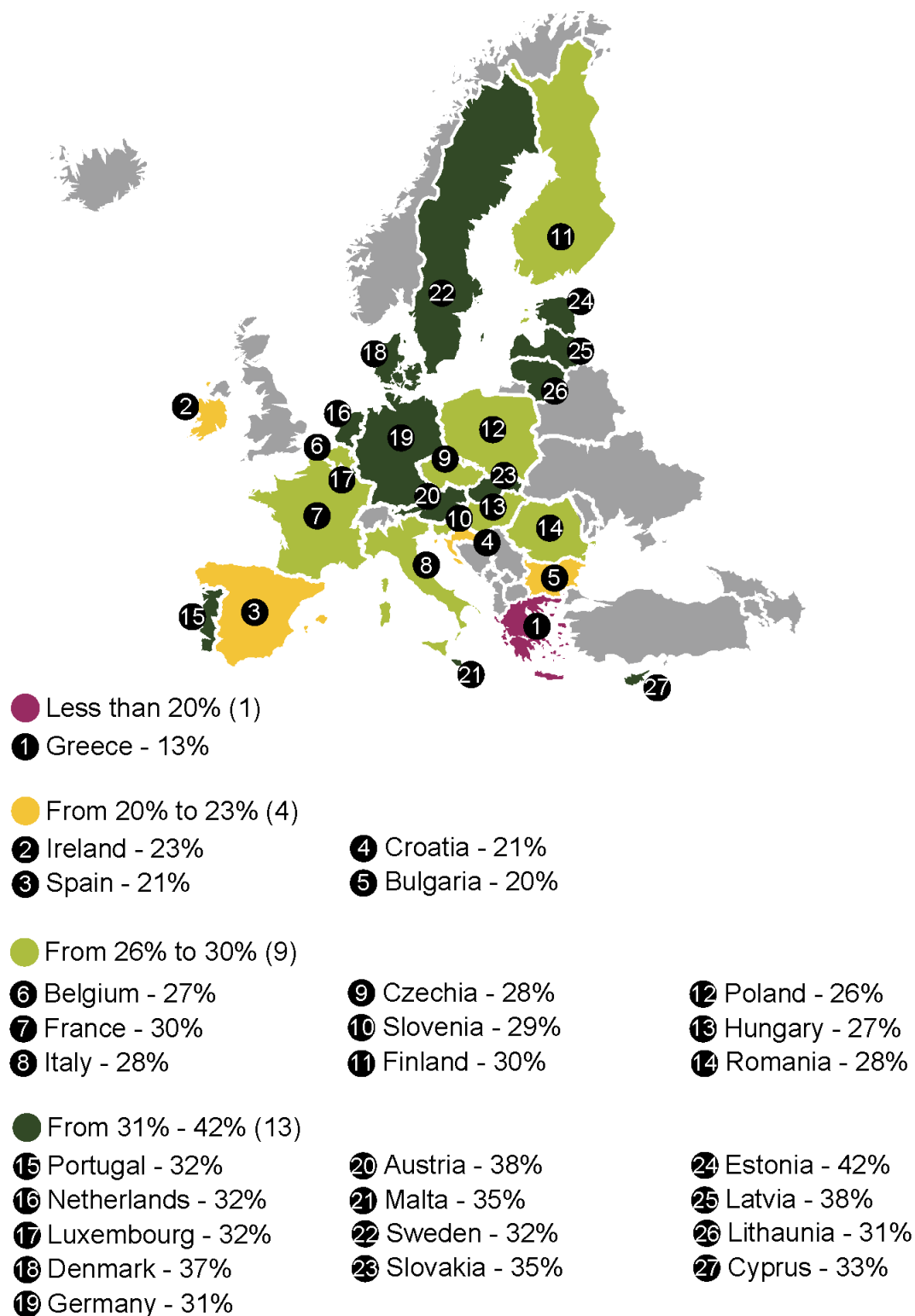

Πηγή:

https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf, σ. 33

Στις Εικόνες 3 και 4 που ακολουθούν παρουσιάζεται το ποσοστό πλήρους απασχόλησης των ανδρών (Εικόνα 3) και γυναικών με αναπηρία (Εικόνα 4) στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ.

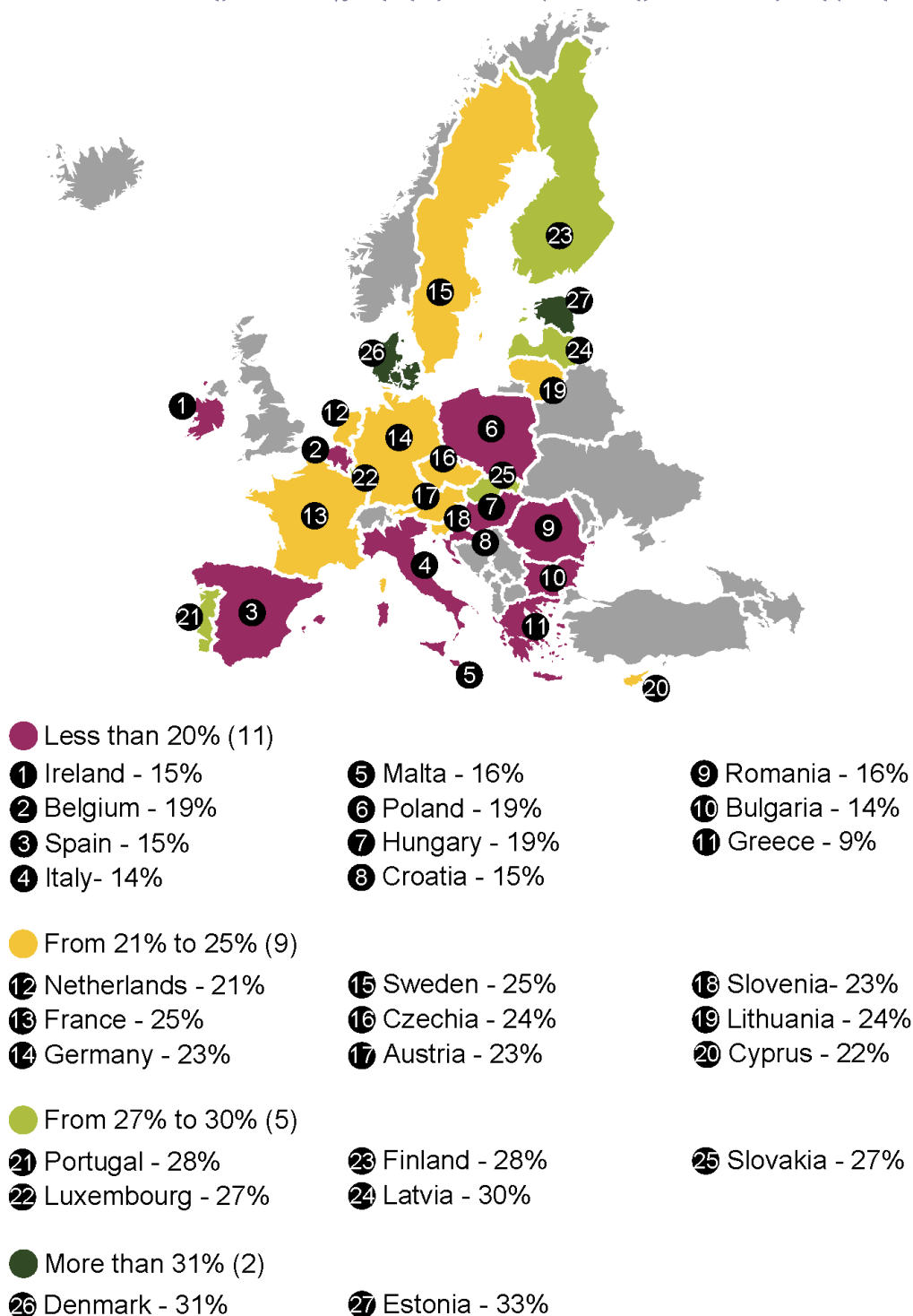
Εικόνα 3. Ποσοστό πλήρους απασχόλησης αντρών με αναπηρία στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ

Πηγή:

https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf, σ. 36

Εικόνα 4. Ποσοστό πλήρους απασχόλησης γυναικών με αναπηρία στα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ

Πηγή:

https://www.edf-feph.org/content/uploads/2023/05/hr7_2023_press-accessible.pdf, σ. 37

Σύμφωνα με τις Εικόνες 3 και 4, το ποσοστό πλήρους απασχόλησης των γυναικών και ανδρών στην Ελλάδα είναι το χαμηλότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην εργασία και απασχόληση

Παρά τις προβλέψεις του ν.4443/2016, ο οποίος αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην εργασία και απασχόληση, τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις. Σύμφωνα με την Ειδική Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη (ΣτΠ)²¹³ για το έτος 2021, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης εξακολουθούν να αποτελούν τον δεύτερο επικρατέστερο λόγο διακρίσεων, με τις διακρίσεις λόγω φύλου να κατέχουν την πρώτη θέση.²¹⁴ Πιο συγκεκριμένα, από τις 1.054 αναφορές που έλαβε ο ΣτΠ για το έτος 2021 -με το 80% αυτών να είναι εντός της αρμοδιότητάς του- η μία στις τέσσερις αναφορές (25%) αφορούσε σε διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, παρουσιάζοντας αύξηση κατά τις 3% σε σχέση με τις αναφορές που είχε δεχτεί το 2020 (22%).²¹⁵

Υποστηριζόμενη εργασία για τα άτομα με αναπηρία

Στις αρχές του 2023 πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση της Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) για τη θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία. Στόχος των εργασιών της ΟΔΕ ήταν η σύνταξη των διατάξεων για την υποστηριζόμενη απασχόληση ρυθμίζοντας. Όπως αναφέρεται στην απόφαση σύστασης και συγκρότησης της ΟΔΕ, στην εισήγηση αυτής πρέπει να ρυθμίζονται τα ακόλουθα: **α)** η ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην ανοικτή αγορά εργασίας προκειμένου να μπορούν βρουν και να διατηρήσουν μια έμμισθη απασχόληση, **β)** η περιγραφή και οριοθέτηση του ρόλου του προπονητή εργασίας (job coach), ο/η οποίος/α θα αναλάβει την εκπαίδευση και συμβουλευτική υποστήριξη του/της εργαζόμενου/ης με αναπηρία καθώς και του/της εργοδότη/τριας όταν αυτό είναι αναγκαίο, και **γ)** η δημιουργία μητρώου για τους πιστοποιημένους προπονητές εργασίας.²¹⁶ Ενώ η ΟΔΕ ξεκίνησε τις εργασίες στις αρχές του 2023, αυτές δεν συνεχίστηκαν μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου. Οι εθνικές εκλογές που πραγματοποιήθηκαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2023 σε συνδυασμό με την αλλαγή στην αρχιτεκτονική του Υπουργείου είχαν ως αποτέλεσμα να διακοπούν οι εργασίες της ΟΔΕ. Συνεπώς μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου δεν υπήρξε εξέλιξη ως προς τη θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία.

²¹³ Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδια αρχή για την παρακολούθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης

²¹⁴ Βλ. σ. 17 της Ειδικής Έκθεσης του ΣτΠ για την Ίση Μεταχείριση για το 2021. Διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/427671>

²¹⁵ Ό. π. και Ειδική Έκθεση του ΣτΠ για την Ίση Μεταχείριση για το 2020. Διαθέσιμη στο: <https://old.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirhsh-2020.pdf>

²¹⁶ Υπουργείο Εργασίας (2023, 12 Ιανουαρίου). Γ. Σταμάτης: Η υποστηριζόμενη εργασία για τα άτομα με αναπηρία γίνεται πράξη στη χώρα μας. Ανακοίνωση Τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/g-stamatis-i-ypostirizomeni-ergasia-gia-atoma-me-anapiria-ginetai-praxi-sti-chora-mas/>

Αποτελεσματική πρόσβαση στα γενικά, τεχνικά προγράμματα και προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού, τις υπηρεσίες απασχόλησης και την επαγγελματική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση

Επιμόρφωση Εργασιακών Συμβούλων σε ζητήματα Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων από τη ΔΥΠΑ

Ως ιδιαίτερη θετική εκτιμάται η προσπάθεια που καταβάλλει η ΔΥΠΑ προκειμένου να επιμορφώσει τους Εργασιακούς Συμβούλους σε ζητήματα Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων. Στο πλαίσιο αυτό εκπρόσωπος της Ε.Σ.Α.μεΑ. συμμετείχε ως εισηγητής στα παρακάτω επιμορφωτικά προγράμματα:

- α) «Εκπαίδευση των Εργασιακών Συμβούλων Αναζητούντων Εργασία σε θέματα ανέργων ΕΚΟ -Β΄ Κύκλος», και
- β) «Εκπαίδευση Εργασιακών Συμβούλων Εργοδοτών για την Ευαισθητοποίηση-Ενεργοποίηση Εργοδοτών-Επιχειρήσεων ώστε να προσλαμβάνουν άτομα ΕΚΟ» που η ΔΥΠΑ διεξήγαγε με τη μέθοδο της σύγχρονης εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης στις 31.03.2023 και στις 23.06.2023 αντίστοιχα.

Εύλογες προσαρμογές στην εργασία

Εξατομικευμένη στήριξη και πρόβλεψη μέτρων σε εργαζόμενους με αναπηρία στον δημόσιο τομέα

Σημαντική εξέλιξη για τους εργαζόμενους στον δημόσιο τομέα με κινητική αναπηρία καθώς και με αναπηρία όρασης ή ακοής ήταν η ψήφιση του άρθρου 17 του ν. 5027/2023.²¹⁷ Στο άρθρο 17 προβλέπεται ότι τα ως άνω άτομα με αναπηρία που είναι είτε μόνιμοι υπάλληλοι είτε υπάλληλοι με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου της Γενικής Κυβέρνησης δικαιούνται κατά τη διάρκεια των υπηρεσιακών τους αποστολών είτε εντός της χώρας είτε εκτός αυτής συνοδείας από εξειδικευμένο προσωπικό βοηθό. Ο τρόπος κάλυψης της δαπάνης του προσωπικού βοηθού όπως και κάθε άλλο αναγκαίο θέμα για την καταβολή της θα καθοριστεί από κοινή υπουργική απόφαση που θα εκδοθεί από τα Υπουργεία Εσωτερικών και Οικονομικών.

²¹⁷ Ν. 5027/2023 «Σύστημα Καινοτομίας στον δημόσιο τομέα Ρυθμίσεις Γενικής Γραμματείας Ανθρωπίνου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα Ρυθμίσεις για τη λειτουργία των Ο.Τ.Α. α' και β' βαθμού και των αποκεντρωμένων διοικήσεων και για την ευζωία των ζώων συντροφιάς Λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις του Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις.» ΦΕΚ Α' 48/03.03.2023.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Τα σεμινάρια επιμόρφωσης των Εργασιακών Συμβούλων σε ζητήματα Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων από τη ΔΥΠΑ
- Η πρόβλεψη για εξατομικευμένη στήριξη και πρόβλεψη μέτρων σε εργαζόμενους στον δημόσιο τομέα.
- Η έναρξη των εργασιών της Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) για τη θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

- Το μεγάλο ποσοστό των ατόμων με αναπηρία που δεν μετέχουν στο εργατικό δυναμικό της χώρας (Οικονομικά ανενεργοί).
- Το υψηλό χάσμα απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία, το οποίο ανέρχεται σε 50 μονάδες.
- Το πολύ χαμηλό ποσοστό απασχόλησης ατόμων με αναπηρία σε επίπεδο ΕΕ.
- Τα πολύ χαμηλά ποσοστά πλήρους απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία σε επίπεδο ΕΕ.
- Η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.
- Η διακοπή των εργασιών της Ομάδας Διοίκησης Έργου (ΟΔΕ) για τη θεσμοθέτηση της υποστηριζόμενης εργασίας για τα άτομα με αναπηρία

ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

- ✓ Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης
- ✓ Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία
- ✓ Πρόσβαση σε κατάλληλες και προσιτές υπηρεσίες, συσκευές και σε κάθε άλλη βοήθεια για σχετικές με την αναπηρία ανάγκες
- ✓ Πρόσβαση σε οικονομικές ενισχύσεις για την κάλυψη του πρόσθετου κόστους της αναπηρίας
- ✓ Πρόσβαση σε προγράμματα κοινωνικής προστασίας και σε προγράμματα μείωσης της φτώχειας
- ✓ Πρόσβαση σε συνταξιοδοτικά επιδόματα και προγράμματα

Πρόσβαση σε ανεκτό επίπεδο διαβίωσης και κατάλληλες συνθήκες στέγασης, σίτισης και ένδυσης

Τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και οι οικογένειές τους βίωσαν αντικειμενικά με τον πιο σκληρό τρόπο την οικονομική κρίση. Οι οριζόντιες περικοπές που σημειώθηκαν στους μισθούς και τις συντάξεις ως αποτέλεσμα των μνημονίων, ήταν ιδιαίτερα επώδυνες για τα άτομα με αναπηρία ή/ και χρόνιες παθήσεις, λόγω και του πρόσθετου κόστους διαβίωσης που αντιμετωπίζουν. Η υγειονομική συνθήκη της πανδημίας, η ακρίβεια και οι ενεργειακές ανατιμήσεις, επέτειναν σοβαρά το οικονομικό και κοινωνικό αδιέξοδο των χιλιάδων πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός²¹⁸

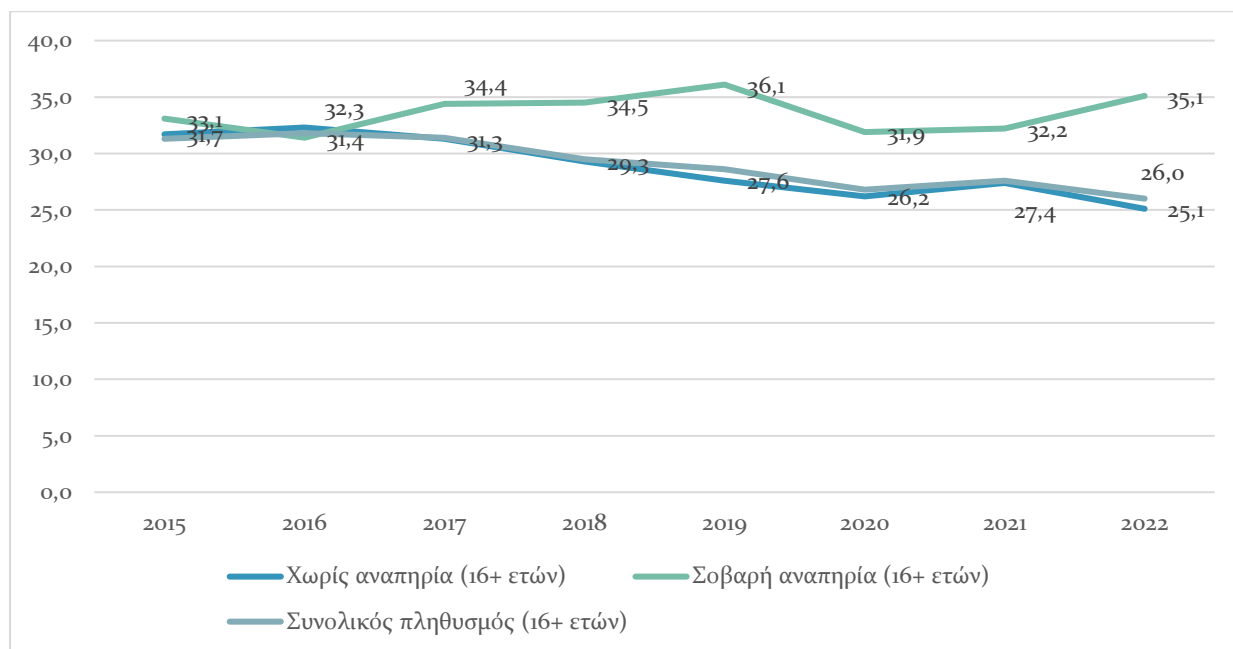
Τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Τόσο σε επίπεδο εισοδήματος όσο και σε επίπεδο υλικών συνθηκών διαβίωσης, τα άτομα με αναπηρία και οι οικογένειές τους αναδεικνύονται διαχρονικά οι «φτωχότεροι μεταξύ των φτωχών».

Το 2022, σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό βρίσκεται το 35,1% των ατόμων ηλικίας 16 ετών και άνω με σοβαρή αναπηρία, σύμφωνα με τον δείκτη των Στόχων

²¹⁸ Βλ. επίσης, Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023). 13^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης. Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός στα άτομα με αναπηρία. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/613/9ca/6466139ca8812733284377.docx>

Europe 2030 (πρόσφατη αναθεώρηση), έναντι του 25,1 των ατόμων χωρίς αναπηρία της ίδιας ηλικίας.

Γράφημα 9: Ποσοστό πληθυσμού (16+) σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και κατάσταση αναπηρίας²¹⁹

Πηγή: Eurostat database, EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions)

Επεξεργασία δεδομένων: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Συγκρίνοντας τα ποσοστά φτώχειας και αποκλεισμού στον πληθυσμό με αναπηρία και στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία κατά το διάστημα αναφοράς (2015-2021), διαπιστώνουμε ότι:

- Παρότι καταγράφεται τάση αποκλιμάκωσης του φαινομένου στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία, αυτή η τάση δεν ακολουθείται στον πληθυσμό των ατόμων με αναπηρία.
- Μεταξύ των ετών 2015 και 2022, καταγράφονται αθροιστικά οι εξής μεταβολές: το ποσοστό των φτωχών και αποκλεισμένων ατόμων με αναπηρία αυξήθηκε κατά

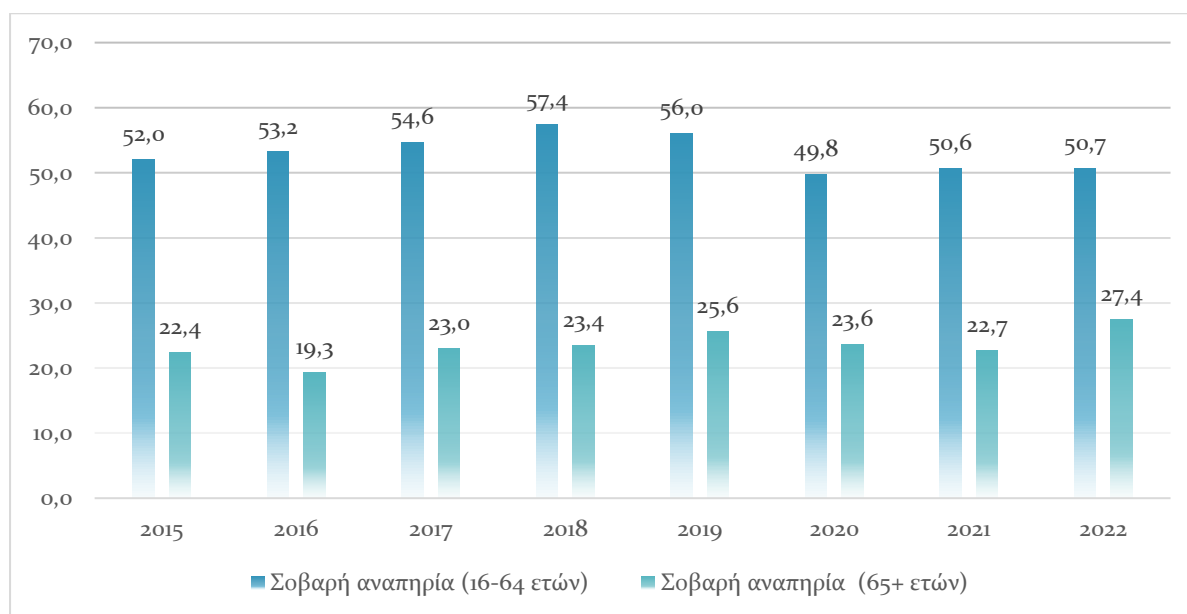
²¹⁹ Το 2021 ο δείκτης «πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό» αναθεωρήθηκε από την Eurostat, στο πλαίσιο της νέας Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Europe 2030». Πιο συγκεκριμένα, αναθεωρήθηκε ο τρόπος υπολογισμού της συνιστώσας του δείκτη «Ποσοστό ατόμων με σοβαρές υλικές στερήσεις», ενώ μετονομάστηκε σε «Ποσοστό ατόμων με σοβαρές υλικές και κοινωνικές στερήσεις». Επίσης τροποποιήθηκε η μεθοδολογία υπολογισμού της συνιστώσας του δείκτη «Ποσοστό ατόμων που διαβιούν σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας». Αξίζει να σημειωθεί ότι, η αναθεωρημένη μέθοδος υπολογισμού του δείκτη μειώνει σημαντικά τις ποσοτικές εκτιμήσεις του φαινομένου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον προηγούμενο τρόπο υπολογισμού (Europe 2020), το 2022 το ποσοστό του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό ήταν 29,1%, ενώ σύμφωνα με τη νέα μέθοδο υπολογισμού εκτιμάται σε 26,3% (Europe 2030) (για περισσότερα βλ. <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA10/2021>). Λόγω της πρόσφατης αυτής αναθεώρησης, τα δεδομένα που παρουσιάζονται εδώ δεν έχουν ευθεία συγκρισιμότητα με στοιχεία προηγούμενων δημοσιεύσεων του Παρατηρητηρίου.

2 μονάδες, ενώ το ποσοστό των φτωχών και αποκλεισμένων πολιτών χωρίς αναπηρία, κατά το ίδιο διάστημα μειώθηκε κατά 6,6 μονάδες.

Ωστόσο, όπως έχει δειχθεί στο 1^ο και στο 8^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης του Παρατηρητήριου, η πραγματική έκταση του προβλήματος της φτώχειας και του αποκλεισμού, αποκαλύπτεται περισσότερο λαμβάνοντας υπόψη τον παράγοντα της ηλικίας, και ειδικότερα εστιάζοντας στις παραγωγικές ηλικίες.²²⁰

Στο Γράφημα 10 αποτυπώνονται τα ποσοστά πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό για τα έτη 2015-2022, χωρισμένα στις ηλικιακές ομάδες «16-64 ετών» και «65 ετών και άνω».

Γράφημα 10: Ποσοστό πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και ομάδα ηλικίας

Πηγή: Eurostat database, EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions)

Επεξεργασία δεδομένων: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Το 2022, σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό διαβιούν το 50,7% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία ηλικίας 16-64 ετών, και το 27,4% ηλικίας άνω των 65. Αναλύοντας τα δεδομένα ανά ηλικιακή ομάδα καταδεικνύεται ότι ο κίνδυνος της φτώχειας και του

²²⁰ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2018). 1^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης. Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στα άτομα με αναπηρία. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fa/151/ea5/5fa151ea5ede1315833593.docx>, Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2020). 8^ο Δελτίο Στατιστικής Πληροφόρησης, Φτώχεια και αναπηρία ζεύγος αχώριστο. Διαθέσιμο στο: <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5fe/32b/916/5fe32b916ee9d089304484.docx>.

κοινωνικού αποκλεισμού είναι ιδιαίτερα αυξημένος στα άτομα με σοβαρή αναπηρία παραγωγικών ηλικιών, με την τιμή του δείκτη να κυμαίνεται σε διπλάσιο επίπεδο από την αντίστοιχη στον πληθυσμό 65 και άνω.

Ωστόσο, η συνολική μεταβολή του δείκτη από το 2015 είναι ισχνή στις παραγωγικές ηλικίες και ανέρχεται σε 1,3 ποσοστιαίες μονάδες. Παρότι μετά το 2018, έτος που ο δείκτης φτάνει στην υψηλότερη τιμή του κατά το διάστημα αναφοράς, διαπιστώνεται μια ελαφριά αποκλιμάκωση των ποσοστών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, μεταξύ των ετών 2020-2022 καταγράφεται εκ νέου οριακή αύξηση του ποσοστού των φτωχών και αποκλεισμένων πολιτών παραγωγικής ηλικίας με σοβαρή αναπηρία. Γενικά, η διαχρονική εξέλιξη του δείκτη φανερώνει την επιμονή του φαινομένου της φτώχειας στα άτομα με αναπηρία που βρίσκονται στο ηλικιακό φάσμα 16-64 ετών.

Ωστόσο, σημαντικό εύρημα αποτελεί και η αυξητική τάση του ποσοστού ατόμων με σοβαρή αναπηρία και ηλικία 65+ που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο φτώχειας ή τον κοινωνικό αποκλεισμό. Παρότι αυτή η ηλικιακή ομάδα έδειξε μεγαλύτερη αντοχή ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης, οι συνεχόμενες περικοπές στις συντάξεις, οι φορολογικές επιβαρύνσεις, οι επιπτώσεις την πανδημικής κρίσης κατά την οποία δεν λήφθηκε κανένα μέτρο οικονομικής ενίσχυσης των ατόμων με αναπηρία, αλλά και η ενεργειακή και πληθωριστική κρίση των τελευταίων χρόνων, είχαν σαν αποτέλεσμα την περαιτέρω φτωχοποίηση των συνταξιούχων και δη των συνταξιούχων με αναπηρία. Το 2022 το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία 65 ετών και άνω σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό ανήλθε σε 27,4% από 22,7% το 2020.

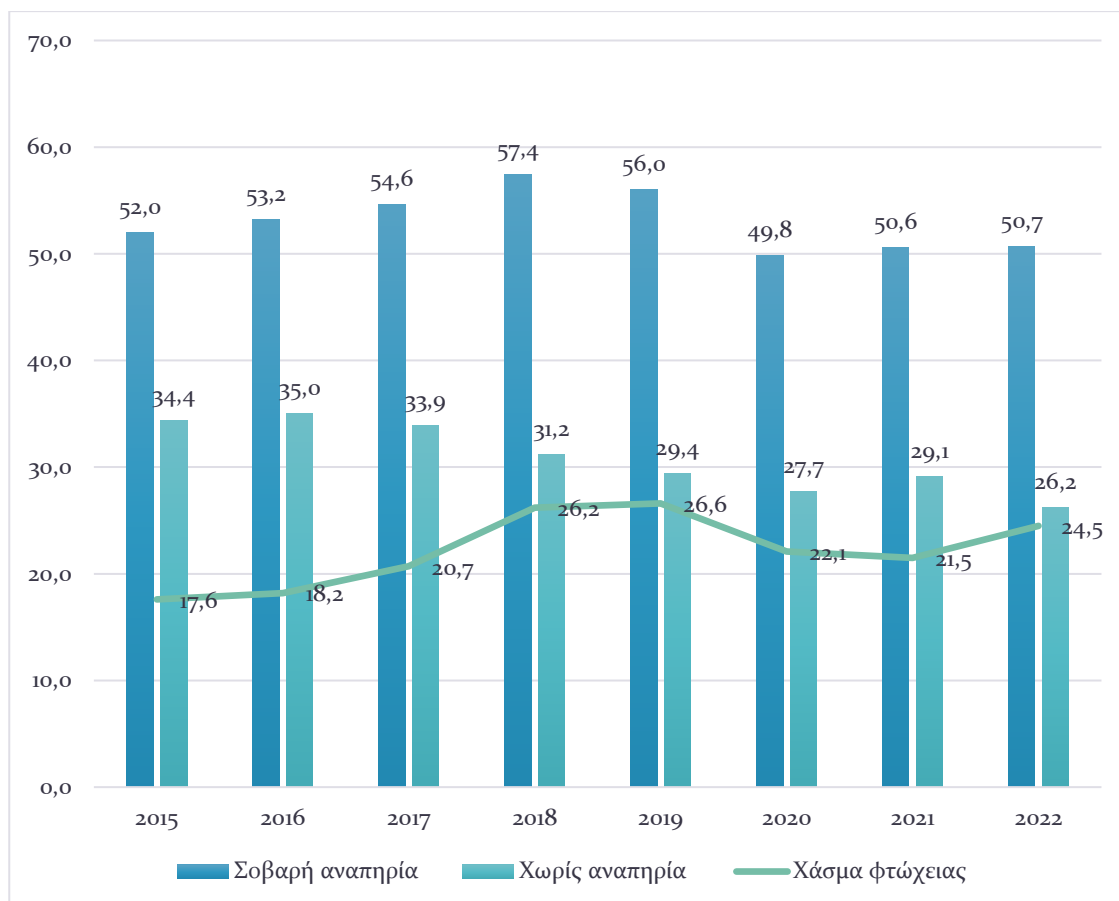
Συγκρίνοντας τα ποσοστά φτώχειας και αποκλεισμού στον πληθυσμό με αναπηρία και στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία στην ηλικιακή ομάδα 16-64 ετών, διαπιστώνεται ότι το χάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού των πολιτών με σοβαρή αναπηρία παραγωγικής ηλικίας σε σύγκριση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία (δηλαδή η διαφορά του ποσοστού του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό και του αντίστοιχου ποσοστού στον πληθυσμό χωρίς αναπηρία), είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό και υπολογίζεται μεσοσταθμικά για το διάστημα 2015-2022 στις 22 μονάδες.

Όπως και στην περίπτωση του πληθυσμού 16 ετών και άνω, καταγράφεται και εδώ η γενική τάση μείωσης της φτώχειας και του αποκλεισμού στα άτομα χωρίς αναπηρία, εξέλιξη που δεν συνάδει με την διαχρονική εικόνα του δείκτη στον πληθυσμό με αναπηρία.

Συνολικά κατά το διάστημα αναφοράς διαπιστώνεται διεύρυνση των ανισοτήτων εις βάρος των ατόμων με σοβαρή αναπηρία, με το χάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού να έχει αυξηθεί σημαντικά. Ειδικότερα, το 2015 ο δείκτης υπολογίζεται σε 17,6 μονάδες και το 2022 ανέρχεται σε 24,5 μονάδες. Εξαιρώντας την μείωση του ποσοστού φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία μεταξύ των ετών 2019-

2020 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος τα έτη 2018-2019), την τελευταία τριετία ο δείκτης εξακολουθεί να καταγράφει ανοδική πορεία.

Γράφημα 11: Ποσοστό πληθυσμού (16-64 ετών) σε κίνδυνο φτώχειας ή σε κοινωνικό αποκλεισμό (Europe 2030) και κατάσταση αναπηρίας και χάσμα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ατόμων με σοβαρή αναπηρία

Πηγή: Eurostat database, EU-SILC (Statistics on Income and Living Conditions)

Επεξεργασία δεδομένων: Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας

Υποχρέωση της πολιτείας να προστατεύει και να βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία

Ορφανική σύνταξη

Η διακοπή του προνοιακού επιδόματος των τέκνων με βαριά αναπηρία, όταν τους χορηγηθεί η σύνταξη των θανόντων γονέων τους που δικαιούνται ήταν ένα ζήτημα που απασχολούσε τις οικογένειες παιδιών με αναπηρία. Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που ήταν σε ισχύ μέχρι και τις αρχές του 2023, το επίδομα διακοπτόταν στα ανασφάλιστα ή έμμεσα ασφαλισμένα τέκνα με αναπηρία (νοητική αναπηρία, αυτισμό, σύνδρομο Down κ.λπ.), στα οποία χορηγείται το επίδομα βαριάς αναπηρίας, σε περίπτωση που λάμβαναν οικονομική ενίσχυση από το Δημόσιο για τον ίδιο λόγο (σ.σ. για το ίδιο είδος αναπηρίας) ή από οποιαδήποτε άλλη πηγή (ασφαλιστικό οργανισμό-ταμείο κλπ.), μεγαλύτερη ή ίση

της κατώτερης αναπηρικής (βασικής) σύνταξης του ΟΓΑ, η οποία ανέρχεται στα 360 ευρώ μηνιαίως. Δηλαδή, στην περίπτωση που η σύνταξη του γονέα ήταν μεγαλύτερη των 360 ευρώ, π.χ. 360,5 ευρώ, τότε το παιδί με σοβαρή αναπηρία δεν μπορούσε πλέον να λαμβάνει το προνοιακό επίδομα αλλά μόνο τη σύνταξη του γονέα.

Η ΕΣΑμεΑ, με επιστολές της προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων καθώς και σε συνάντηση που είχε με την Υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων το 2022²²¹ τόνιζε ότι η διακοπή του εν λόγω επιδόματος έρχεται σε μια στιγμή που οι ανάγκες του ατόμου με σοβαρή αναπηρία αυξάνονται σημαντικά ύστερα και από την απώλεια του γονέα του και πόσω μάλλον εκείνων των ατόμων, που λόγω της έλλειψης κρατικών υποστηρικτικών δομών και προγραμμάτων στήριξης, στερούνται άλλων τρόπων βιοπορισμού ή/και εισοδημάτων. Για τον λόγο αυτό ζητούσε την πλήρη αποσύνδεση του προνοιακού επιδόματός που χορηγεί ο ΟΠΕΚΑ από την αναπηρική σύνταξη του γονέα που απεβίωσε. Το εν λόγω ζήτημα τέθηκε από την ΕΣΑμεΑ και κατά τη διάρκεια της συνάντησης που είχε με τον Πρωθυπουργό τον Νοέμβριο του 2022.²²²

ΕΣΑμεΑ:

Ο αγώνας για την αποσύνδεση της ορφανικής σύνταξης από το επίδομα της ΒΝΥ δικαιώνεται

[περισσότερα](#)

Ύστερα από ένα χρόνο διαρκούς πίεσης, τον Απρίλιο του 2023, υπογράφηκε από η ΚΥΑ με την οποία αποσυνδέονται τα επιδόματα των ατόμων με βαριά νοητική αναπηρία από τις ορφανικές γονεϊκές συντάξεις.

Συνάντηση
Βαρδακαστάνη –
Σταϊκούρα για αυξήσεις
στα αναπηρικά
επιδόματα και άλλα
οικονομικά θέματα

[περισσότερα](#)

Αυξήσεις επιδομάτων ΟΠΕΚΑ

Οι πολλαπλές κρίσεις που έχουν ξεσπάσει τα τελευταία χρόνια και οι ανυπολόγιστες συνέπειες που έχουν στον οικονομικό προϋπολογισμό των νοικοκυριών, πόσω μάλλον των πιο ευάλωτων ομάδων, οδήγησαν την ΕΣΑμεΑ να ζητήσει την αύξηση των επιδομάτων που λαμβάνουν τα άτομα με αναπηρία τα οποία παρέμεναν στάσιμα παραπάνω από μια δεκαετία.²²³ Ήδη από τον Νοέμβριο του 2022, η

²²¹ Βλ. σ. 138 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2021, διαθέσιμη στο:

<https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

και σ. 38 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022, διαθέσιμη στο:

<https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

²²² ΕΣΑμεΑ (2022, 4 Νοεμβρίου). [Ατζέντα θεμάτων της Ε.Σ.Α.μεΑ. ενόψει της συνάντησης με τον Πρωθυπουργό της χώρας, στις 9 Νοεμβρίου 2022](#). Δελτίο Τύπου.

²²³ Σχετικά με τις αυξήσεις στα αναπηρικά επιδόματα και τις αναπηρικές συντάξεις βλ. ΕΣΑμεΑ (2022, Ιανουάριος 4). [ΕΣΑμεΑ: Αναπηρικές συντάξεις – Η κυβέρνηση αποφάσισε να κάνει φτωχότερους τους ήδη ευάλωτους από την αναπηρία συνταξιούχους](#) (Δελτίο Τύπου), ΕΣΑμεΑ (2022, Απρίλιος 27). [ΕΣΑμεΑ: Αγανάκτηση για τα αναπηρικά επιδόματα-παραμένουν χαμηλά και στάσιμα](#) (Δελτίο Τύπου), ΕΣΑμεΑ (2022, Μάρτιος 30). [ΕΣΑμεΑ: Αυξήσεις εδώ και τώρα στα αναπηρικά επιδόματα!](#) (Δελτίο Τύπου), ΕΣΑμεΑ (2022, Απρίλιος 6). [ΕΣΑμεΑ: Ο Ι. Βαρδακαστάνης ζήτησε αυξήσεις επιδομάτων από το βήμα της Βουλής](#) (Δελτίο Τύπου).

ΕΣΑμεΑ στο υπόμνημα που κατέθεσε στον Πρωθυπουργό ενόψει της προγραμματισμένης συνάντησης των δυο μερών έθεσε το θέμα της αύξησης τόσο των επιδομάτων όσο και των αναπηρικών συντάξεων προκειμένου να αντιμετωπιστεί το συνεχώς αυξανόμενο κόστος διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία.²²⁴ Ο Πρωθυπουργός, ύστερα από τη συνάντηση που είχε με την ΕΣΑμεΑ, δεσμεύτηκε να εξετάσει την επιδοματική πολιτική καθώς και τα συνταξιοδοτικά και ασφαλιστικά θέματα σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.²²⁵ Λίγους μήνες αργότερα, στις 4 Απριλίου 2023, ο Πρωθυπουργός ανακοίνωσε την αύξηση των επιδομάτων που χορηγεί ο ΟΠΕΚΑ κατά 8%.²²⁶

Θετική εξέλιξη η
αύξηση στα
επιδόματα του
ΟΠΕΚΑ
περισσότερα

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η αποσύνδεση των επιδομάτων των ατόμων με βαριά νοητική αναπηρία από τις ορφανικές γονεϊκές συντάξεις

Η αύξηση των επιδομάτων που χορηγεί ο ΟΠΕΚΑ στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η αύξηση του ποσοστού των φτωχών και αποκλεισμένων ατόμων με αναπηρία σε σύγκριση με τα άτομα χωρίς αναπηρία την περίοδο (2015-2022).

Το υψηλό χάσμα φτώχειας και αποκλεισμού των πολιτών με σοβαρή αναπηρία παραγωγικής ηλικίας σε σύγκριση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία.

Η μη αύξηση των αναπηρικών συντάξεων

²²⁴ Βλ. σ. 19 της Ετήσιας Έκθεσης Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022, διαθέσιμη στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

²²⁵ Ο.π. σ. 20

²²⁶ Βλ. <https://www.ot.gr/2023/04/04/oikonomia/mitsotakis-ayksisi-8-sta-anapirika-epidomata/>

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

- ✓ Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας
- ✓ Δικαίωμα του εκλέγεσθαι σε όλα τα δημόσια αξιώματα, και υποστήριξη στην άσκηση των καθηκόντων
- ✓ Ενεργή και ισότιμη συμμετοχή στις δημόσιες υποθέσεις και τη δημόσια ζωή

Καθολικό δικαίωμα ψήφου σε ίση βάση και χωρίς καμία διάκριση λόγω αναπηρίας

Το δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή όλων των Ελλήνων και Ελληνίδων πολιτών -με ή χωρίς αναπηρία- διασφαλίζεται και προστατεύεται μέσω αρκετών εθνικών νομικών εργαλείων, αλλά και διεθνών²²⁷ που έχουν κυρωθεί από το ελληνικό κράτος. Ωστόσο, οι πολίτες με νοητική ή/και ψυχοκοινωνική αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα,²²⁸ στερούνται του δικαιώματος στο εκλέγειν και εκλέγεσθαι.²²⁹ Σύμφωνα με την 6^η Έκθεση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (EDF), που μελετά το δικαίωμα των ευρωπαίων πολιτών με αναπηρία στο εκλέγειν και εκλέγεσθαι στο πλαίσιο των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ελλάδα είναι ένα από τα 7 κράτη-μέλη που στερούν από τους πολίτες τους που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης το δικαίωμα ψήφου. Τα υπόλοιπα 6 κράτη-μέλη είναι τα εξής: Λουξεμβούργο, Ρουμανία, Κύπρος, Εσθονία, Βουλγαρία και Πολωνία.²³⁰

²²⁷ Όπως η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου των ΗΕ (Άρθρο 21), το Διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Άρθρο 25), η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (Άρθρο 29) η Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Άρθρο 8), η Σύμβαση των ΗΕ για την Εξάλειψη κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (Άρθρο 5), η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Άρθρο 12), ο αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (Άρθρο 15).

²²⁸ Βλ. Προεδρικό Διάταγμα 456/1984 (ΦΕΚ Α' 164/24.10.1984) Αστικός Κώδικας

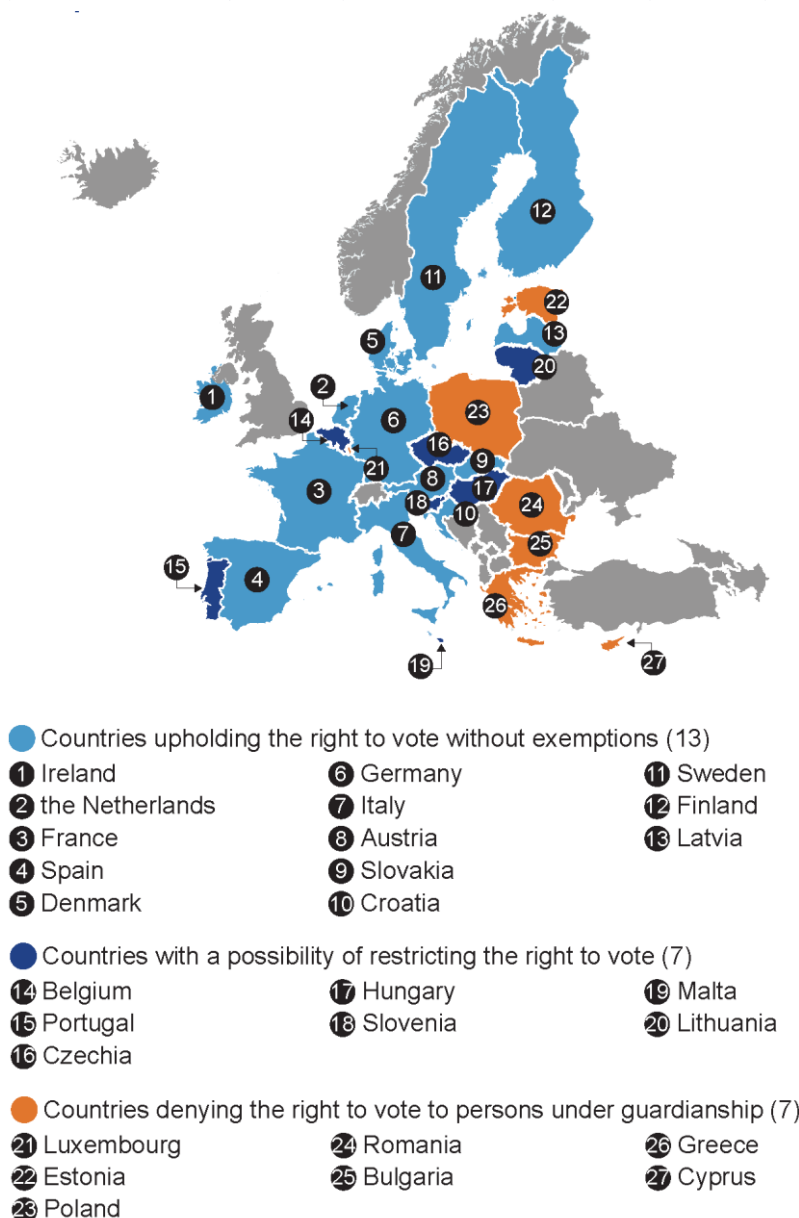
²²⁹ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ (2019). «Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή;...Όχι για όλους...». Εμπόδια για τα άτομα με αναπηρία-Προκλήσεις για τη Δημοκρατία. Κείμενο Πολιτικής. Διαθέσιμο στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/el/results/publications/51/keimena-politikhs-dikaioma-stin-politiki-symmetoxi>

²³⁰ EDF (2022). Human Rights Report On Political Participation Of Persons With Disabilities. European Human Rights Report – Issue 6, Διαθέσιμο στο:

https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf

Εικόνα 5: Δικαστική συμπαράσταση και το δικαίωμα του εκλέγειν στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ

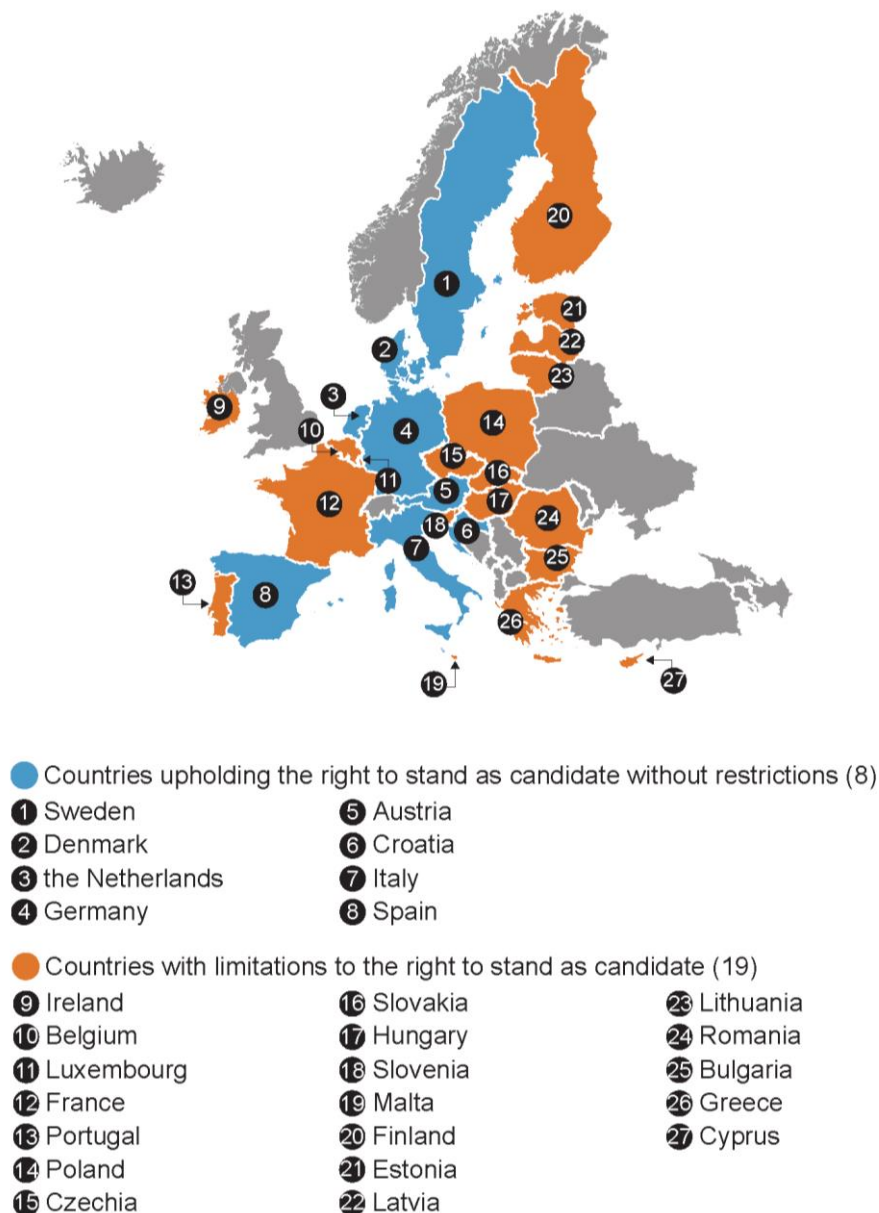
Πηγή: <https://www.edf->

[feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf](https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf), σ. 41

Επιπρόσθετα, αναφορικά με το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στο εκλέγεσθαι, μόνο οχτώ κράτη-μέλη της ΕΕ επιτρέπουν στους πολίτες τους με αναπηρία να συμμετέχουν, χωρίς κάποιον περιορισμό, στις εκλογές ως υποψήφιοι. Σύμφωνα με την Εικόνα 6, η Ελλάδα, και σε αυτή την περίπτωση, θέτει περιορισμούς στα άτομα με αναπηρία ως προς την άσκηση του δικαιώματός τους να είναι υποψήφιοι στις εκλογές. Έτσι η Ελλάδα

περιλαμβάνεται στην ομάδα των 19 από τα 27 κράτη-μέλη της ΕΕ που θέτουν περιορισμούς στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία ως υποψηφίων στις εκλογές.²³¹

Εικόνα 6: Δικαστική συμπαράσταση και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ

Πηγή: <https://www.edf->

[feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf](https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf), σ. 43

Η στέρηση του δικαιώματος στη πολιτική συμμετοχή των πολιτών με αναπηρία στην Ελλάδα ήταν ένα σημείο που επεσήμανε η Επιτροπή των ΗΕ στις Τελικές Παρατηρήσεις και

²³¹ Ο.π.

Συστάσεις της προς τη Χώρα μας. Πιο συγκεκριμένα, η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της:

«[γ]ια το ότι τα άτομα με νοητικές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες που τελούν υπό δικαστική συμπαράσταση στερούνται του δικαιώματός τους να ψηφίζουν»,²³²

και συνέστησε στη χώρα μας να:

«[α]ναμορφώσει το σχετικό εκλογικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων των νόμων, κανονιστικών διατάξεων και υποστηρικτικών μηχανισμών, προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά και πλήρως στην πολιτική και δημόσια ζωή, και να εξασκούν το δικαίωμά τους να ψηφίζουν.»²³³

Στον Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ προβλεπόταν η υλοποίηση δράσης για την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.²³⁴ Πιο συγκεκριμένα, προβλεπόταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας για την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης. Η εν λόγω Ομάδα παρότι συστάθηκε το 2021, ξεκίνησε τις εργασίες το δεύτερο εξάμηνο του 2022. Οι εργασίες της συνεχίστηκαν μέχρι και το πρώτο τετράμηνο του 2023, εστιάζοντας κυρίως στον εντοπισμό καλών πρακτικών από χώρες που είχαν ήδη προβεί στην αναθεώρηση του αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου. Η διεξαγωγή των εθνικών εκλογών στις 21 Μαΐου και 25 Ιουνίου του 2023, καθώς και η αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, είχε ως αποτέλεσμα την προσωρινή διακοπή των εργασιών της Ομάδας.

Βλ. επίσης την υπο-ενότητα «Αναγνώριση Δικαιοπρακτικής Ικανότητας»

Προσβασιμότητα της εκλογικής διαδικασίας

Εκτός από τα εμπόδια που θέτει το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο στην άσκηση και απόλαυση του δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική συμμετοχή, εμπόδια και περιορισμοί υφίστανται τόσο στο φυσικό όσο και στο ψηφιακό περιβάλλον. Μερικά εξ' αυτών σχετίζονται με την προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων/τμημάτων, την

²³² Βλ. παρ. 42 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, Διαθέσιμο στο:

²³³ Ο.π., βλ. παρ. 43

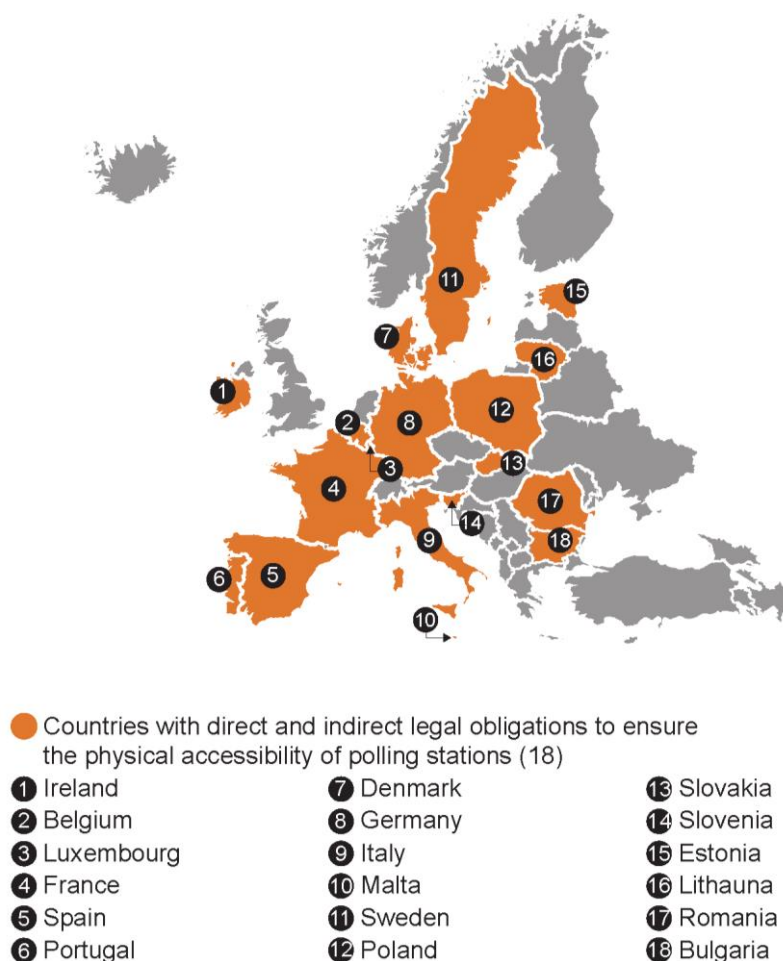
²³⁴ Σύμφωνα με τον Υπο-στόχο 26.3 του ΕΣΔ προβλεπόταν η «Αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης». Η Ομάδα Εργασίας αν και ξεκίνησε τις εργασίες το φθινόπωρο του 2022, διέκοψε (προσωρινά) τις εργασίες της λόγω των εθνικών εκλογών που διεξήχθησαν τον Μάιο και Ιούνιο του 2022 και των αλλαγών στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου δεν υπήρχε ενημέρωση σχετικά με τη συνέχιση ή μη της Ομάδας Εργασίας. Για περισσότερα βλ. την υπο-ενότητα «Αναγνώριση Δικαιοπρακτικής Ικανότητας» στο Κεφάλαιο «Ισότητα Ενώπιον του Νόμου & Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη» της παρούσας έκθεσης

πρόσβαση στο εκλογικό υλικό και την πρόσβαση στην πληροφορία σχετικά με τις εκλογές. Τα εμπόδια και οι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στο πλαίσιο άσκησης τους δικαιωμάτων τους στην εκλογική διαδικασία έχει απασχολήσει έντονα και το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, το οποίο μέσα από διάφορες πρωτοβουλίες επεδίωξε την ανάδειξή τους τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.²³⁵

Ως προς τα εκλογικά κέντρα, μέχρι σχετικά πρόσφατα η πλειοψηφία αυτών δεν ήταν προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία, πόσω μάλλον στα άτομα με κινητική αναπηρία. Για παράδειγμα, αρκετά συχνά οι χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων, λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας των εκλογικών κέντρων, αναγκάζονταν να ασκήσουν το δικαίωμα ψήφου στον προαύλιο χώρο των εκλογικών κέντρων, π.χ. στο πεζοδρόμιο ή στο αυτοκίνητό τους, επειδή δεν επιτρέπεται η μετακίνηση της κάλπης έξω από το εκλογικό κέντρο. Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι και το 2023, δεν προβλεπόταν από το ελληνικό νομικό πλαίσιο η διασφάλιση της φυσικής προσβασιμότητας των εκλογικών κέντρων και τμημάτων, είτε με άμεσο είτε με έμμεσο τρόπο. Μια έλλειψη η οποία, σύμφωνα με την 6^η Έκθεση του EDF, τοποθετούσε τη χώρα μας μεταξύ των λίγων κρατών-μελών της ΕΕ που δεν προέβλεπαν στο νομικό τους πλαίσιο τη διασφάλιση φυσικής προσβασιμότητας των εκλογικών κέντρων (Βλ. Εικόνα 7).

²³⁵ Βλ. για παράδειγμα την «[εναλλακτική έκθεση](#)» που κατέθεσε η ΕΣΑμεΑ στην Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία το 2019 στο πλαίσιο της εξέτασης της χώρας για το πως είχε υλοποιήσει μέχρι εκείνη την περίοδο τη Σύμβαση, το κείμενο πολιτικής «[Δικαίωμα στην πολιτική συμμετοχή:...Όχι για όλους...](#)». Εμπόδια για τα άτομα με αναπηρία-Προκλήσεις για τη Δημοκρατία» του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας που επικεντρωνόταν στο δικαίωμα στη πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, την [επιστολή](#) του Παρατηρητηρίου προς το Υπουργείο Εσωτερικών που εστίαζε στην πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία.

Εικόνα 7: Άμεσες και έμμεσες νομικές υποχρεώσεις για τη διασφάλιση της φυσικής προσβασιμότητας μεταξύ των 27 κρατών-μελών της ΕΕ

Πηγή: <https://www.edf->

[feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf](https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf), σ. 65

Για την αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων και περιορισμών, προβλεπόταν στο ΕΣΔ η υλοποίηση δράσης με στόχο τη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος και την απρόσκοπτη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην ψηφοφορία.²³⁶ Με απόκλιση δυο ετών σε σχέση με το χρονοδιάγραμμα που προβλεπόταν στο ΕΣΔ,²³⁷ τον Απρίλιο του 2023, στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Εσωτερικών «Ρυθμίσεις σχετικά με τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού – Ρυθμίσεις σχετικά με τον ειδικό εκλογικό χώρο για ΑμεΑ και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι – Διατάξεις για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Διατάξεις για το ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα – Λοιπές ρυθμίσεις του

²³⁶ Βλ. υπο-στόχο 26.1 «Διευκολύνουμε την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία» του Στόχου 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ

²³⁷ Σύμφωνα με ΕΣΔ, ο υπο-στόχος 26.1 αναμενόταν να υλοποιηθεί μέχρι τον Ιούνιο του 2021.

Υπουργείου Εσωτερικών» περιλήφθηκε άρθρο που αφορούσε τη διαμόρφωση ειδικού εκλογικού χώρου για τα άτομα με αναπηρία στο πλαίσιο των επικείμενων βουλευτικών εκλογών (Μάιος & Ιούνιος 2023).²³⁸ Ειδικότερα, στο άρθρο 11 του σχεδίου νόμου, προβλεπόταν **α)** η δημιουργία ‘ειδικού χώρου’ στο ισόγειο των εκλογικών κέντρων που θα ήταν προσβάσιμος στα άτομα με αναπηρία, **β)** η στελέχωση των οποίων θα γινόταν από υπάλληλο του δήμου ή της περιφέρειας, και **γ)** η μεταφορά από τον δικαστικό αντιπρόσωπο του φακέλου με το ψηφοδέλτιο από τον ‘ειδικό χώρο’ στο εκλογικό τμήμα που θα ήταν εγγεγραμμένος ο/η εκλογέας, ο οποίος, ωστόσο, θα μετέφερε μόνος του το φάκελο με το ψηφοδέλτιο χωρίς τη συνοδεία εκλογικών αντιπροσώπων. Επιπλέον, εκτός από τον ειδικό χώρο, το εν λόγω άρθρο προέβλεπε ότι το μόνο άτομο που θα μπορούσε να βοηθήσει τον/την εκλογέα με αναπηρία κατά τη διάρκεια της ψηφοφορίας θα ήταν ο/η δικαστικός αντιπρόσωπος.²³⁹

Κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης, η ΕΣΑμεΑ κατέθεσε τα σχόλια και τις προτάσεις επί του περιεχομένου της εν λόγω διάταξης στο σχέδιο νόμου.²⁴⁰ Πιο συγκεκριμένα, όπως επισημαίνεται και στην επιστολή της προς τον Υπουργό Εσωτερικών,²⁴¹ το περιεχόμενο του άρθρου 11 έρχεται σε πλήρη αντίθεση αφενός με το Σύνταγμα της Χώρας,²⁴² αφετέρου με το άρθρο 29 «Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή» της Σύμβασης. Σύμφωνα με την ΕΣΑμεΑ, η ύπαρξη ενός ‘ειδικού χώρου’ για τους/τις εκλογείς με αναπηρία, «αποκομμένο» από τα υπόλοιπα εκλογικά τμήματα του εκλογικού κέντρου, η μη στελέχωση αυτού από μέλη της εφορευτικής επιτροπής και τους εκλογικούς αντιπροσώπους, η μεταφορά του φακέλου με το ψηφοδέλτιο του/της εκλογέα από τον/την δικαστικό αντιπρόσωπο χωρίς τη συνοδεία άλλου ατόμου, καθώς και η στέρηση του/της εκλογέας με αναπηρία να επιλέξει ο/η ίδιος/α το άτομο που θέλει να τον/την βοηθήσει και υποστηρίξει κατά τη διαδικασία της ψηφοφορίας, όχι μόνο δεν προωθούν «την ισότιμη συμμετοχή και συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην εκλογική διαδικασία», αλλά τουναντίον, συνιστούν «διακριτική

ΕΣΑμεΑ
Ο Ι. Βαρδακαστάνης
στη Βουλή για την
προσβασιμότητα της
εκλογικής διαδικασίας
[περισσότερα](#)

²³⁸ Για το περιεχόμενο του σχεδίου νόμου, βλ. <http://www.opengov.gr/types/?p=8762>

²³⁹ Ό.π.

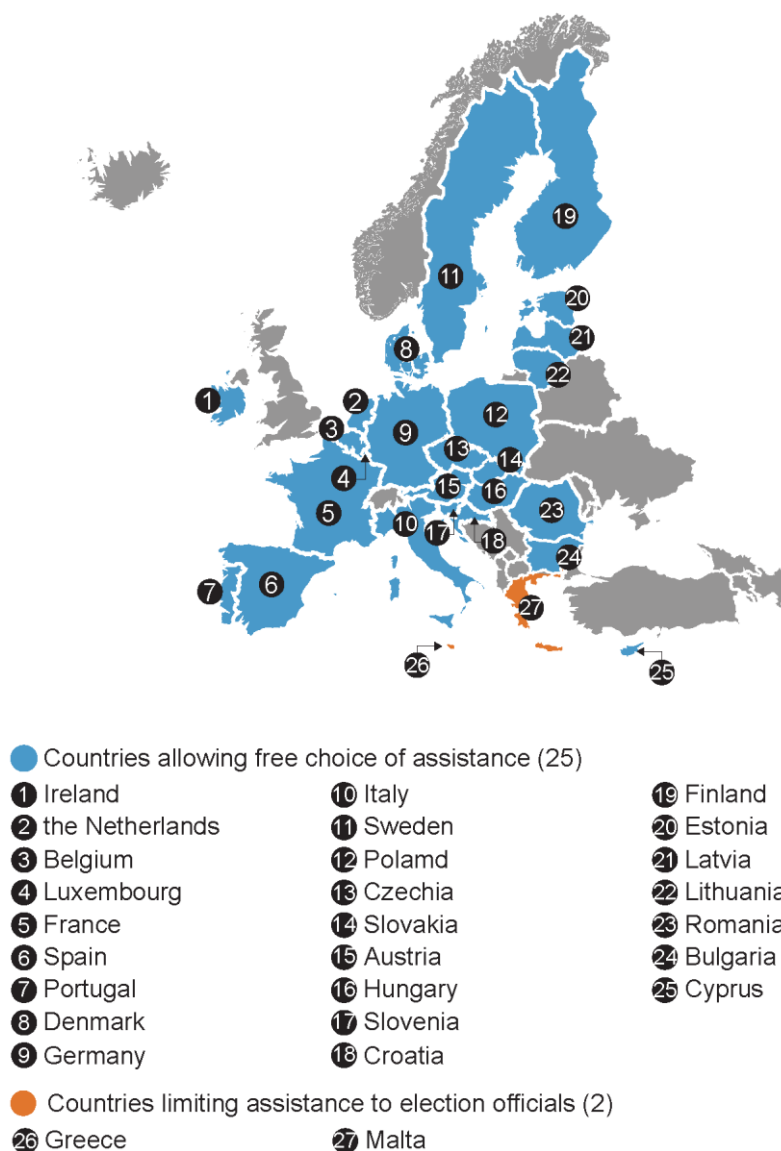
²⁴⁰ Τα σχόλια της ΕΣΑμεΑ στη διαβούλευση του σχεδίου νόμου είναι διαθέσιμα στο: <http://www.opengov.gr/types/?p=8751>

²⁴¹ ΕΣΑμεΑ (2023, Απρίλιος 4). [Η Ε.Σ.Α.μεΑ αιτείται την απόσυρση του άρθρου 11 ‘Ειδικός εκλογικός χώρος ΑμεΑ κατά τις βουλευτικές εκλογές – Προσθήκη παρ. 3Α στο άρθρο 83 π.δ. 26/2012’ από το Σχέδιο Νόμου που έχει τεθεί σε δημόσια διαβούλευση](#). Επιστολή προς Υπουργό Εσωτερικών.

²⁴² Ειδικότερα, σύμφωνα με: την παρ. 1 του άρθρου 5 «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη» και την παρ. 6 του άρθρου 21 «Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας».

μεταχείριση σε βάρους τους».²⁴³ Μάλιστα, με βάση την έκθεση του EDF για την πολιτική συμμετοχή, η Ελλάδα μαζί με τη Μάλτα είναι οι μόνες χώρες που δεν επιτρέπουν στο/στην ίδιο/α τον/την εκλογέα να επιλέξει ελεύθερα το άτομο που επιθυμεί να τον/την βοηθήσει κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας (βλ. Εικόνα 8).

Εικόνα 8: Επιλογή ατόμου που θα βοηθήσει τον/την εκλογέα με αναπηρία στο εκλογικό τμήμα κατά τη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ

Πηγή: [https://www.edf-](https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf)

[feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf](https://www.edf-feph.org/content/uploads/2022/10/edf_hr_report_issue_6_2022_accessible.pdf), σ. 81

²⁴³ ΕΣΑμεΑ (2023, Απρίλιος 4)

Αποτέλεσμα των παρεμβάσεων της ΕΣΑμεΑ – που έλαβαν χώρα τόσο κατά τη διάρκεια της διαβούλευσης όσο και κατά την ακρόαση των φορέων στη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων- ήταν η αποδοχή σχεδόν του συνόλου των προτάσεων της. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 36 του ν.5043/2023, ο εν λόγω χώρος μετονομάστηκε από ‘ειδικός χώρος’ σε ‘Χώρος υποδοχής και υποστήριξης εκλογέων με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα’, η μεταφορά του φακέλου με το ψηφοδέλτιο του/της εκλογέα γίνεται από τον/την δικαστικό αντιπρόσωπο προς το εκλογικό κέντρο που είναι εγγεγραμμένος/η ο/η εκλογέας και με τη συνοδεία μελών της εφορευτικής επιτροπής και εκλογικών αντιπροσώπων. Τέλος, σε ότι αφορά τη διαδικασία της ψηφοφορίας, στον διαχωριστικό χώρο της ψηφοφορίας εκτός από τον/την εκλογέα και τον/την δικαστικό αντιπρόσωπο μπορεί εισέλθει και ο/η συνοδός του/της εκλογέα με την ευθύνη του/της δικαστικού αντιπροσώπου. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 36, επιτρέπεται η είσοδος σκύλων βοήθειας (οδηγών) των ατόμων με αναπηρία.

Δεδομένου ότι το 2023 ήταν μια χρόνια εκλογικών αναμετρήσεων, αφού εκτός από τις εθνικές εκλογές του Μαΐου και Ιουνίου, είναι προγραμματισμένη για τον Οκτώβριο του 2023 η διεξαγωγή των αυτοδιοικητικών εκλογών, η ΕΣΑμεΑ, ενόψει των αυτοδιοικητικών εκλογών, ζήτησε με επιστολή της προς την Υπουργό Εσωτερικών να αξιολογηθεί κατά τη διάρκεια των εθνικών εκλογών του Μαΐου και Ιουνίου η προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων και να εκδοθεί εγκύκλιος για την επίλυση/αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιουργήθηκαν κατά τη διεξαγωγή τους.

Άτομα με αναπηρία και πρόσβαση στην πληροφορία

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην άσκηση του δικαιώματος τους στην πολιτική συμμετοχή δεν περιορίζονται μόνο στην προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος. Η μη διαθεσιμότητα του εκλογικού υλικού σε εναλλακτικές μορφές, η μη παροχή πληροφοριών σχετικές με τις εκλογές και την εκλογική διαδικασία σε προσβάσιμες μορφές, η απουσία διερμηνέων νοηματικής στα εκλογικά κέντρα για τους κωφούς-βαρήκοους πολίτες, και η μη διαθεσιμότητα των προεκλογικών προγραμμάτων των κομμάτων σε προσβάσιμες μορφές αποτελούν σημαντικά αποτρεπτικά εμπόδια για την ενεργή εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική ζωή της χώρας.

Σημαντική εξέλιξη που έλαβε χώρα στο πλαίσιο των εθνικών εκλογών του Μαΐου του 2023 ήταν η παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας στη ελληνική νοηματική γλώσσα της πολιτικής αναμέτρησης (debate) των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 10 Μαΐου 2023. Ταυτόχρονη διερμηνεία στην ελληνική νοηματική γλώσσα την ημέρα των εκλογών η ΕΡΤ3 κατά τη μετάδοση μετέδιδε την απογευματινή-βραδινή πολιτική εκπομπή της δημόσιας τηλεόρασης για τα αποτελέσματα των εκλογών στη νοηματική γλώσσα. Σε ό, τι αφορά στην ιδιωτική τηλεόραση, μόνο ένας τηλεοπτικός σταθμός πανελλήνιας εμβέλειας παρείχε σχεδόν όλη

την ημέρα της Κυριακής των εκλογών το πρόγραμμα του που είχε διαμορφωθεί στο πνεύμα των εκλογών με ταυτόχρονη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα.

Ως προς το ψηφιακό περιβάλλον και την άντληση πληροφοριών αναφορικά με τις εκλογές και την εκλογική διαδικασία, και εκεί παρατηρούνται σημαντικά εμπόδια, αφού πολλοί από τους ιστοτόπους που έχουν άμεση σχέση με την ενεργή συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική ζωή της χώρας εξακολουθούν να μην είναι πλήρως προσβάσιμοι. Στον Πίνακα 13 που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου προσβασιμότητας που πραγματοποιήσαμε στους προαναφερθέντες ιστοτόπους.

Πίνακας 13: Αποτελέσματα προσβασιμότητας και παροχής δήλωσης προσβασιμότητας των ιστοτόπων που σχετίζονται άμεσα με την πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία²⁴⁴

Ιστοσελίδες Δημόσιου	Βαθμολογία σε ποσοστό % ²⁴⁵	Προβλήματα	Δήλωση Προσβασιμότητας
Υπουργείο Εσωτερικών	100 (2023) ↑ [- (2022) 89 (2021) 90 (2020)]	-	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 25/08/2021 ... αλλά η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 25/08/2021, δηλαδή δυο χρόνια πριν και όχι σε ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020. Link: https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2021/10/Δήλωση-Προσβασιμότητας.pdf
Μάθε που Ψηφίζεις²⁴⁶ Υπουργείο Εσωτερικών	78 (2023) -	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι βασίζονται στο χρώμα για να είναι διακριτοί - Τα στοιχεία <html> δεν έχουν γνώρισμα [lang]	NAI Ημερομηνία Κατάρτισης: 25/08/2021 ... αλλά η τελευταία αναθεώρηση της έγινε στις 25/08/2021, δηλαδή δυο χρόνια πριν

²⁴⁴ Η τιμή στις παρενθέσεις είναι τα αποτελέσματα που είχαμε λάβει στους ελέγχους που είχαμε πραγματοποιήσει το 2020 και το 2021. Για το έτος 2022 δεν είχαμε ελέγξει τους συγκεκριμένους ιστοτόπους. Τα σύμβολα '↑', '↓', και '↔' δηλώνουν τη μεταβολή που παρατηρείται στην προσβασιμότητα των ιστοτόπων.

²⁴⁵ Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

²⁴⁶ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστότοπου «Μάθε που ψηφίζεις» ξεκίνησε το 2023.

		- Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία <code></code> και υποστηρικτικά στοιχεία <code>script</code> (<code><script></code> and <code><template></code>).	και όχι σε ετήσια βάση όπως προβλέπεται από τον ν.4727/2020.
			Link: https://www.ypes.gr/wp-content/uploads/2021/10/Δήλωση-Προσβασιμότητας.pdf
<u>Βουλή των Ελλήνων</u>	96 (2023) ↑ [- (2022) 89 (2021) 91 (2020)]	- Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code> - Οι σύνδεσμοι παράλειψης δεν μπορούν να εστιαστούν - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code>	OXI Στον ιστότοπο της Βουλής των Ελλήνων δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη Δήλωση Προσβασιμότητας
<u>OpenGov</u>	47 (2023) ↓ [- (2022) 51 (2021) 61 (2020)]	- Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Τα στοιχεία <code><html></code> δεν έχουν γνώρισμα <code>[lang]</code> - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code> - Τα στοιχεία <code><frame></code> και <code><iframe></code> δεν έχουν τίτλο	OXI Στον ιστότοπο του OpenGov δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη Δήλωση Προσβασιμότητας
<u>Εθνικό Τυπογραφείο</u>	79 (2023) ↑ [- (2022) 66 (2021) 67 (2020)]	- Τα στοιχεία ARIA <code>progressbar</code> δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα. - Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά	OXI Στον ιστότοπο του Εθνικού Τυπογραφείου δεν καταφέραμε να εντοπίσουμε τη Δήλωση Προσβασιμότητας

Όπως παρατηρούμε στον παραπάνω πίνακα, παρότι ο ιστότοπος του Υπουργείου Εσωτερικών, το καθ' ύλην αρμόδιου Υπουργείου για τη διεξαγωγή των εκλογών, είναι πλήρως προσβάσιμο, παρ' όλα αυτά ο ειδικός ιστότοπος μέσω του οποίου όλοι οι πολίτες με ή χωρίς αναπηρία μπορούν να πληροφορηθούν που ψηφίζουν, δεν είναι πλήρως προσβάσιμος.²⁴⁷ Ο ιστότοπος της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης ([OpenGov](#)), μέσω της οποίας τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν στη διαβούλευση και τη χάραξη νέων πολιτικών, όπως και ο ιστότοπος του [Εθνικού Τυπογραφείου](#) -παρά το γεγονός ότι το επίπεδο προσβασιμότητάς του βελτιώθηκε σημαντικά σε σχέση με το 2021-εξακολουθούν να μην είναι πλήρως προσβάσιμοι στα άτομα με αναπηρία.

Εκτός από τα εμπόδια με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων των δημοσίων φορέων που σχετίζονται άμεσα με την πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, εμπόδια υφίστανται και στους ιστοτόπους των πολιτικών κομμάτων, μέσω των οποίων θα μπορούσαν εύκολα οι πολίτες με αναπηρία να αντλήσουν πληροφορίες για τις θέσεις ή τις δράσεις των πολιτικών κομμάτων, και συνεπώς να ενισχύσουν την εμπλοκή τους στην πολιτική ζωή. Σε συνέχεια του ελέγχου προσβασιμότητας που διενεργήσαμε το 2021 στους ιστοτόπους των πολιτικών κομμάτων, διενεργήσαμε το Σεπτέμβριο του 2023 εκ νέου τον έλεγχο μας, συμπεριλαμβάνοντας σε αυτόν και τους ιστότοπους των πολιτικών κομμάτων που συμμετέχουν στη νέα σύνθεση του Ελληνικού Κοινοβουλίου όπως αυτή προέκυψε ύστερα από τις εκλογές του Μαΐου και Ιουνίου 2023. Σύμφωνα με τα ευρήματα του ελέγχου μας, δεν υπήρξε σημαντική πρόοδος ως προς τη βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε σχέση με το 2021. Στον Πίνακα 14 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα του ελέγχου μας.

Πίνακας 14: Αποτελέσματα προσβασιμότητας των ιστοτόπων των πολιτικών κομμάτων²⁴⁸

Πολιτικά κόμματα	Βαθμολογία σε ποσοστό % ²⁴⁹	Προβλήματα
Νέα Δημοκρατία	83 (2023) ↓ [- (2022) 88 (2021) 89 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt] - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα
ΣΥΡΙΖΑ	66 (2023) ↓ [- (2022) 74 (2021) 74 (2020)]	- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο

²⁴⁷ Σύμφωνα με τα ευρήματα του ελέγχου μας, το ποσοστό προσβασιμότητας του εν λόγω ιστοτόπου είναι 78%.

²⁴⁸ Ο έλεγχος προσβασιμότητας πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 2023 μέσω της χρήσης του εργαλείου [Lighthouse v9.6.8](#)

²⁴⁹ Στην κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται η πλήρης συμμόρφωση βαθμολογείται με 100.

			- Τα στοιχεία φόρμας δεν σχετίζονται με ετικέτες - Το στοιχείο <code><html></code> δεν έχει χαρακτηριστικό <code>[lang]</code>
<u>ΠΑΣΟΚ</u> Κίνημα Αλλαγής	79 (2023) ↑ [- (2022) 78 (2021) 89 (2020)]		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Το <code>[user-scalable = "όχι"]</code> χρησιμοποιείται στο στοιχείο <code><meta name = "viewport"></code> ή το χαρακτηριστικό <code>[maximum-scale]</code> είναι μικρότερο από 5 - Οι λίστες δεν περιέχουν μόνο στοιχεία <code></code> και υποστηρικτικά στοιχεία script (<code><script></code> and <code><template></code>). - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν διακριτό όνομα - Κάποια στοιχεία έχουν τιμή <code>[tabindex]</code> μεγαλύτερη από 0. - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα
<u>ΚΚΕ</u>	86 (2023) ↓ [- (2022) 92 (2021) 92 (2020)]		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα <code>[alt]</code> - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά
<u>Ελληνική Λύση</u>	81 (2023) ↓ [- (2022) 87 (2021) 83 (2020)]		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα
<u>Πλεύση Ελευθερίας</u> ²⁵⁰	92 (2023) -		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα
<u>Νίκη</u> ²⁵¹	88 (2023) -		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης - Τα κουμπιά δεν έχουν προσβάσιμα ονόματα - Τα στοιχεία κεφαλίδας δεν είναι σε διαδοχική φθίνουσα σειρά
<u>ΜεΡΑ25</u> ²⁵²	78 (2023) ↓ [- (2022) 85 (2021)]		- Τα χρώματα φόντου και προσκηνίου δεν έχουν επαρκή λόγο αντίθεσης

²⁵⁰ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστότοπου του πολιτικού κόμματος *Πλεύση Ελευθερίας* ξεκίνησε το 2023.

²⁵¹ Ο έλεγχος προσβασιμότητας του ιστότοπου του πολιτικού κόμματος *Νίκη* ξεκίνησε το 2023.

²⁵² Το πολιτικό κόμμα *ΜεΡΑ25* ύστερα από τις εκλογές του Ιουνίου 2023 δε συμμετέχει στη σύνθεση του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Ωστόσο, συνεχίζουμε να το συμπεριλαμβάνουμε στον ετήσιο έλεγχο που πραγματοποιούμε.

87 (2020)]

- Οι εικόνες δεν έχουν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα [alt]
- Τα στοιχεία <frame> ή <iframe> δεν έχουν τίτλο
- Οι σύνδεσμοι δεν έχουν ένα διακριτό όνομα.
- Κάποια στοιχεία έχουν τιμή [tabindex] μεγαλύτερη από 0.

Τέλος, παρότι στον υπο-στόχο 26.2 του ΕΣΔ, προβλεπόταν ο εκσυγχρονισμός της εκλογικής διαδικασίας σχετικά με τη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτή, όπως την αξιοποίηση καλών διεθνών πρακτικών για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία, την ισότιμη πρόσβαση στην προεκλογική πληροφορία, την ψηφιακή ενημέρωση των ψηφοφόρων με αναπηρία για την προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων κ.ά, παρ' όλα αυτά η υλοποίηση τέτοιων δράσεων δεν επιτευχθεί μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2023.

DREE - Disability Rights in the European Elections

Το Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (European Disability Forum - EDF), ενόψει των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που θα πραγματοποιηθούν το 2024, υλοποιεί το πρόγραμμα «[DREE-Disability Rights in the European Elections](#)» (Δικαιώματα ατόμων με αναπηρία στις Ευρωεκλογές), που έχει ως σκοπό την αύξηση

DREE-Disability
Rights in the
European
Elections

[περισσότερα](#)

της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις επικείμενες ευρωεκλογές τόσο ως προς το εκλέγειν όσο και ως προς το εκλέγεσθαι. Εκτός από το EDF, που έχει το ρόλο του συντονιστή, στο εν λόγω πρόγραμμα συμμετέχουν τα Εθνικά Συμβούλια Ατόμων με Αναπηρία από επτά χώρες, μεταξύ των οποίων και η ΕΣΑμεΑ.²⁵³ Οι στόχοι του προγράμματος εξειδικεύονται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι στόχοι του προγράμματος επικεντρώνονται στη(ν):

- Κινητοποίηση των ατόμων με αναπηρία, ιδιαίτερα του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος, για να συμμετάσχουν στις Ευρωεκλογές του 2024.
- Ευαισθητοποίηση αναφορικά με το ρόλο ή τη σημασία της ΕΕ στην καθημερινή ζωή των ατόμων με αναπηρία, τη διαδικασία στη λήψη αποφάσεων της ΕΕ και τους διαθέσιμους πόρους (π.χ. η πλατφόρμα [together.eu](#)), και την πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις ευρωεκλογές.
- Διευκόλυνση ανταλλαγής θέσεων και εμπειριών μεταξύ ακτιβιστών με αναπηρία σε όλη την Ευρώπη στο πλαίσιο του [5^{ου} Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου των Ατόμων με Αναπηρία](#) (EPPD), που πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2023, καθώς και

²⁵³ Τα υπόλοιπα έξι Εθνικά Συμβούλια Ατόμων με Αναπηρία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα DREE είναι από τις εξής έξι χώρες: Βουλγαρία, Κύπρος, Εσθονία, Λουξεμβούργου, Πολωνία και Ρουμανία.

συμφωνία, ως προς το πώς θα κινητοποιηθούν οι ψηφοφόροι για τις Ευρωεκλογές, καθώς και ποιες είναι οι προτεραιότητες του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος σε αυτές τις εκλογές.

Σε εθνικό επίπεδο, οι στόχοι του προγράμματος αφορούν τη(ν):

- Συνέχιση της ευαισθητοποίησης των ατόμων με αναπηρία στα δικαιώματά τους στην ΕΕ.
- Προώθηση των συμφωνημένων προτεραιοτήτων²⁵⁴ σε εθνικό επίπεδο και μεταξύ των υποψήφιων ευρωβουλευτών.
- Περαιτέρω υποστήριξη της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στις επικείμενες ευρωεκλογές, π.χ. άρσης θεσμικών φραγμών και πρακτικών εμποδίων.

5ο Ευρωκοινοβούλιο Ατόμων με Αναπηρία «Οικοδομώντας ένα συμπεριληπτικό μέλλον για τα άτομα με αναπηρία»

Στις 23 Μαΐου 2023, πραγματοποιήθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 5^ο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο Ατόμων με Αναπηρία «Οικοδομώντας ένα συμπεριληπτικό μέλλον για τα άτομα με αναπηρία», στο οποίο συμμετείχαν 700 εκπρόσωποι οργανώσεων ατόμων με αναπηρία από όλη την Ευρώπη καθώς και Ευρωπαίοι αξιωματούχοι. Στο πλαίσιο των εργασιών του Ευρωκοινοβουλίου, οι 700 συμμετέχοντες και συμμετέχουσες υιοθέτησαν το Μανιφέστο του EDF που αφορά τις Ευρωπαϊκές Εκλογές στο οποίο έχει συμπεριληφθεί ένα ευρύ φάσμα πολιτικών προτάσεων για την επίτευξη μιας Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρίς αποκλεισμούς.

5^ο
Ευρωκοινοβούλιο
Ατόμων με
Αναπηρία «Τίποτα
χωρίς εμάς»!
[περισσότερα](#)

Μανιφέστο του
Ευρωπαϊκού
Φόρουμ Ατόμων με
Αναπηρία (EDF) για
τις Ευρωεκλογές
2024

[περισσότερα](#)

Εκτός από την υιοθέτηση του Μανιφέστο, οι 700 συμμετέχοντες και συμμετέχουσες έλαβαν μέρος σε συζητήσεις που είχαν οργανωθεί και αφορούσαν την: **α)** ελεύθερη κυκλοφορία και πλήρη συμμετοχή, **β)** καταπολέμηση της ανισότητας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας και **γ)** ανθεκτικότητα που συμπεριλαμβάνει τα άτομα με αναπηρία. Εκ μέρους της Ελλάδας, 25μελής αντιπροσωπία της ΕΣΑμεΑ συμμετείχε στις εργασίες του 5^{ου} Ευρωκοινοβουλίου.

²⁵⁴ Όπως αυτές προέκυψαν κατά τις εργασίες του 5^{ου} Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου Ατόμων με Αναπηρία.

ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η ψήφιση του άρθρου 36 του ν. 5043/2023 που αφορά λήψη μέτρων για τη διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία.

Η παροχή διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα κατά τη διάρκεια της πολιτικής αναμέτρησης (debate) των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων τον Μάιου του 2023 ενόψει των εθνικών εκλογών.

Η διεξαγωγή του 5^{ου} Ευρωκοινοβούλιο Ατόμων με Αναπηρία «Οικοδομώντας ένα συμπεριληπτικό μέλλον για τα άτομα με αναπηρία» με τη συμμετοχή αντιπροσωπίας από το ελληνικό αναπηρικό κίνημα.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η (προσωρινή) αναστολή των εργασιών της Ομάδας Εργασίας που εξετάζει την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.

Η μη παροχή εκλογικού υλικού σε προσβάσιμες μορφές.

Οι μη πρόσβασιμοι ιστότοποι των πολιτικών κομμάτων, και των ιστοτόπων του δημοσίου που σχετίζονται με την πολιτική συμμετοχή.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

- ✓ Συμμετοχή σε ίση βάση με τους άλλους στην πολιτιστική ζωή, σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες, σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου και σε αθλητικές δραστηριότητες.
- ✓ Πρόσβαση στο πολιτιστικό υλικό, σε τηλεοπτικά προγράμματα, ταινίες, θέατρο και σε άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές
- ✓ Πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)
- ✓ Ισότιμη πρόσβαση σε τουριστικές υπηρεσίες

Πρόσβαση σε τόπους πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπηρεσιών (θέατρα, μουσεία, κινηματογράφους, βιβλιοθήκες, μνημεία και περιοχές εθνικής πολιτιστικής σημασίας)

Κάρτα αναπηρίας και δωρεάν πρόσβαση αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία

Στο ΕΣΔ προβλέπονταν η χορήγηση στα άτομα με αναπηρία Κάρτας Πολιτισμού και η θέσπιση ειδικής τιμολογιακής πολιτικής για τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους. Την άνοιξη του 2023, τα Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Πολιτισμού και Αθλητισμού ανακοίνωσαν ότι οι κάτοχοι Ψηφιακής Κάρτας Αναπηρίας²⁵⁵ μπορούν να τη χρησιμοποιούν προκειμένου να έχουν τόσο οι ίδιοι όσο και οι συνοδοί τους άμεση και δωρεάν πρόσβαση στους αρχαιολογικούς χώρους και στα μουσεία αρμοδιότητας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.²⁵⁶

Παρότι η εν λόγω ρύθμιση είναι ιδιαίτερη θετική διότι διευκολύνει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικά αγαθά, δραστηριότητες και υπηρεσίες, ωστόσο μια μερίδα πολιτών με αναπηρία δεν μπόρεσε/μπορεί να ωφεληθεί από αυτήν. Πρόκειται για τους πολίτες με αναπηρία που διαθέτουν πιστοποίηση αναπηρίας από τις υγειονομικές επιτροπές του Στρατού (ΑΣΥΕ), του

Δύο ταχυτήτων πολίτες με αναπηρία μπροστά στους αρχαιολογικούς χώρους...
περισσότερα

²⁵⁵ Σύμφωνα με τις εγκυκλίους των Υπουργείων Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Πολιτισμού και Αθλητισμού, εκτός από την ψηφιακή κάρτα αναπηρία μπορεί να γίνει χρήση και του πιστοποιητικού αναπηρίας ΕΦΚΑ. Για περισσότερα βλ. <https://www.esamea.gr/el/article/dyo-taxythtwn-polites-me-anaphria-mprosta-stoys-archaiologikoys-xwrous>

²⁵⁶ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2023, 11 Απριλίου). Λ.Μενδώνη-Δ.Μιχαλίδου: Με απλό σκανάρισμα της ψηφιακής κάρτας αναπηρίας η δωρεάν πρόσβαση στα Μουσεία και τους Αρχαιολογικούς Χώρους για τα ΑμεΑ. Ανακοίνωση Τύπου. Διαθέσιμο στο: <https://ypergasias.gov.gr/l-mendoni-d-michailidou-me-aplo-skanarisma-tis-psifiakis-kartas-anapirias-i-dorean-prosvasi-sta-mouseia-kai-tous-archaiologikous-chorous-gia-ta-amea/>

Πολεμικού Ναυτικού (ΑΝΥΕ) της Πολεμικής Αεροπορίας (ΑΑΥΕ), καθώς και άλλων αρμόδιων επιτροπών που εκδίδουν κρίσεις αναπηρίας για τους εργαζόμενούς τους. Οι πολίτες αυτοί δεν μπορούν να ωφεληθούν της προαναφερθείσας ευνοϊκής ρύθμισης αφενός διότι στις σχετικές εγκυκλίους που δημοσιεύθηκαν δεν περιλήφθηκε πρόβλεψη για τα πιστοποιητικά αναπηρίας που εκδίδονται από τις ως άνω επιτροπές, αφετέρου λόγω της μη έκδοσης και διαθεσιμότητας αυτών των πιστοποιητικών σε ψηφιακή μορφή, με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η υποβολή αίτησης για χορήγηση Κάρτας Αναπηρίας. Η ΕΣΑμεΑ, ήδη από το 2022, όταν αναδείχτηκε το συγκεκριμένο εμπόδιο, με επιστολή της προς τους Υπουργούς Εθνικής Άμυνας, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Προστασίας του Πολίτη και Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, ζήτησε την άμεση ψηφιοποίηση των εν λόγω πιστοποιητικών προκειμένου οι πολίτες με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση που διαθέτουν πιστοποιητικά από τις ΑΣΥΕ, ΑΑΥΕ, ΑΝΥΕ κ.λπ. να μπορούν να αιτηθούν για τη χορήγηση Κάρτας Αναπηρίας.²⁵⁷

²⁵⁷ Βλ. σ. 22 της Ετήσιας Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022, διαθέσιμη στο: <https://paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Ισότητα ενώπιον του νόμου & πρόσβαση στη δικαιοσύνη

- Να εκδοθεί το Προεδρικό Διάταγμα που θα εξειδικεύει τα μέτρα για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης και σε άλλα κοινωνικό-πολιτικά πεδία και είναι σε εκκρεμότητα από το 2016.
- Να εξειδικευτεί ο όρος «εύλογες προσαρμογές» και να ληφθούν μέτρα για την παροχή τους σε όλα τα πεδία πολιτικής και όχι μόνο στην εργασία.
- Να επεκταθεί και να εφαρμοστεί η παροχή «εύλογων προσαρμογών» στον τομέα της δικαιοσύνης.
- Να συνεχίσει τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και είναι επιφορτισμένη με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
- Να παρέχεται συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους όσους εμπλέκονται στο δικαστικό σύστημα (δικηγόρους, δικαστές, αστυνομικούς).

Ζωή, ελευθερία, ασφάλεια και αξιοπρέπεια του ατόμου

- Να καταργηθεί το νομοθετικό πλαίσιο που επιτρέπει την ακούσια στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας.
- Να καταρτιστεί στρατηγική για την πρόληψη όλων των μορφών βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, εναντίον των ατόμων με αναπηρία, και ειδικότερα των παιδιών και γυναικών με αναπηρία.
- Να ληφθούν μέτρα για την εξάλειψη της χρήσης περιοριστικών μεθόδων σε ιατρικά περιβάλλοντα που μπορεί να οδηγούν σε βασανισμό, σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.
- Να παρέχονται αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα άτομα με αναπηρία που στερούνται την ελευθερία τους λόγω της αναπηρίας τους.
- Να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα που θα διασφαλίζουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στα ιδρύματα και σε οποιουδήποτε τύπου δομές σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
- Να δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης κατά της κακομεταχείρισης στα ιδρύματα και κάθε είδους δομές όπου βρίσκονται άτομα με αναπηρία, και να διασφαλιστεί ότι καταγράφονται συστηματικά και γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές τα περιστατικά βίας και κακομεταχείρισης.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με τα περιστατικά βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων εις βάρος γυναικών και παιδιών με αναπηρία.

- Να σχεδιαστεί αποτελεσματικό πλαίσιο αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, κατά των ατόμων με αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η πρόσβαση των γυναικών-θυμάτων βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων κ.λπ. και των παιδιών τους, σε όλες τις υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, και να εκπαιδευτεί όλο το αρμόδιο προσωπικό σε θέματα αναπηρίας.
- Να συνεχιστεί η παροχή ειδικής κατάρτισης στις αρχές επιβολής του νόμου, στο ιατρικό προσωπικό και τους κοινωνικούς λειτουργούς, στις μεθόδους εντοπισμού και αντιμετώπισης της βίας κατά των ατόμων με αναπηρία και της σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους.

Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα

- Να σχεδιαστούν και υλοποιηθούν δράσεις εκπαίδευσης του προσωπικού των δημοσίων αρχών, των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών, των μηχανικών, κ.λπ., σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την προσβασιμότητα.
- Να εφαρμοστεί άμεσα η Οδηγία 2016/2012 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ν. 4727/2020) σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.
- Να λειτουργήσει άμεσα το Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ).
- Να εξειδικευτεί το πλαίσιο εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 2019/882 (ν. 4994/2022) που αφορά τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών.
- Να ληφθούν μέτρα για την παροχή πληροφορίας και επικοινωνίας σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και αρχές σε προσβάσιμες μορφές, συμπεριλαμβανομένης της μορφής εύκολης για ανάγνωση (easy-to-read) και της μορφής σε απλή γλώσσα.
- Να αναπτυχθεί ειδική υπηρεσία δημόσιων μέσων μεταφοράς που θα υποστηρίζει ειδικές περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία (π.χ. οικογένειες με περισσότερα από ένα μέλη με αναπηρία, άτομα με βαριές αναπηρίες, κ.λπ.), και θα λειτουργεί 7 μέρες την εβδομάδα και 24 ώρες την ημέρα.
- Να εκδοθεί η ΥΑ για τη διαμόρφωση του πλαισίου για την έκδοση ενιαίας κάρτας για τη δωρεάν διέλευση των οχημάτων των ατόμων με αναπηρία από τους σταθμούς των διοδίων.
- Να ανανεωθεί άμεσα ο κατάλογος τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών του ΕΚΠΥ.

Ανεξάρτητη διαβίωση & ζωή στην κοινότητα

- Να καταρτιστεί η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να προωθηθούν οι Δήμοι ως βασικοί πάροχοι υπηρεσιών υποστήριξης -σε επίπεδο κοινότητας- για άτομα με αναπηρία, μέσω της λειτουργίας κοινωνικών δομών.
- Να διαμορφωθεί θεσμικό πλαίσιο σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για τη δημιουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης σε όλη την επικράτεια.
- Να διευρυνθεί το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» προκειμένου να συμπεριληφθούν στους ωφελούμενους και άτομα με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.
- Να συμπεριληφθεί η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που αφορούν στην υιοθεσία και αναδοχή.
- Να διεξαχθούν εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με το θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής

Εκπαίδευση και κατάρτιση

- Να επιταχυνθεί η λειτουργία της Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- Να επεκταθεί η νομοθεσία κατά των διακρίσεων στο πεδίο της εκπαίδευσης, όπως προβλέπεται στον ν. 4488/2017.
- Να καθιερωθεί ένας έγκαιρος και προσβάσιμος μηχανισμός αποκατάστασης για μαθητές/φοιτητές με αναπηρία και τις οικογένειές τους, όταν δεν έχουν λάβει επαρκή στήριξη ή έχουν βιώσει διάκριση εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.
- Να εκπονηθεί σχέδιο δράσης για την επέκταση και βελτίωση της συλλογής στατιστικών δεδομένων για τον πληθυσμό παιδιών με αναπηρία (εντός και εκτός εκπαίδευσης) και δεδομένων για τη μαθητική διαρροή των παιδιών με αναπηρία, και να εξειδικευτεί το τομεακό Σχέδιο Δράσης στη βάση επιστημονικής τεκμηρίωσης.

- Να υπάρξει ανακατανομή των πόρων από τη διαχωρισμένη ειδική εκπαίδευση στην συμπεριληπτική εκπαίδευση, και να διατεθεί επαρκές ανθρώπινο δυναμικό και υλικοί πόροι στις ενταξιακές δομές και υπηρεσίες, από μόνιμες και σταθερές πηγές χρηματοδότησης.
- Να ληφθούν δραστικότερα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί η υποστελέχωση των Κέντρων Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΣΥ).
- Να εξασφαλιστεί η καθολική κάλυψη των μαθητών που χρήζουν παράλληλης στήριξης και έχουν λάβει σχετική έγκριση και να παρέχεται η υποστήριξη για το πλήρες εκπαιδευτικό ωράριο των μαθητών.
- Να καταρτιστεί σαφής κανονισμός λειτουργίας των Τμημάτων Ένταξης.
- Να λυθούν άμεσα τα προβλήματα σχετικά με την ασφάλεια των μαθητών και την ομαλή διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων λόγω της κακής κατάστασης των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων σε ΣΜΕΑΕ.
- Να καλυφθεί το κενό προσβασιμότητας ως προς το εκπαιδευτικό υλικό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Να ενταθούν τα προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών ως προς την συμπεριληπτική εκπαίδευση, τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και τις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία, σε υποχρεωτικό και ενδοσχολικό επίπεδο.
- Να διασφαλιστεί η επάρκεια του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού (ΕΕΠ-ΕΒΠ) σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Να στελεχωθούν όλες οι σχολικές μονάδες με σχολικό νοσηλευτή.
- Να διασφαλιστεί η πρώιμη διάγνωση των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να συσταθούν δωρεάν δημόσιες υπηρεσίες για την πρώιμη παρέμβαση.
- Να εξασφαλιστούν οι αναγκαίες εύλογες προσαρμογές και διευκολύνσεις στους εκπαιδευτικούς και στους ΕΕΠ και ΕΒΠ με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και να επιλυθούν τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές.
- Να καταρτιστεί το σύνολο του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
- Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
- Να εκπονηθούν στοχευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης, με ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα που αντιμετωπίζουν πολλαπλή διάκριση (π.χ. νέοι/γυναίκες/μετανάστες και πρόσφυγες με αναπηρία, κ.λπ.) και στα άτομα με «χαμηλά προσόντα».

- Οι δομές κατάρτισης που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως, εκτός από τα ΕΕΕΕΚ, είναι και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και οι Ειδικές Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), να ενταχθούν ισότιμα στο εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που αναπτύσσεται στα επίπεδα 3, 4 και 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, κατ' αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.
- Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη σύνδεσης των υφιστάμενων δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Υγεία

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις δημόσιες πολιτικές υγείας, τα τομεακά σχέδια δράσης και τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Υγείας.
- Να αναπτυχθεί σύστημα συλλογής στατιστικών δεδομένων για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση στη υγεία καθώς και την ποιότητα των παροχών υγείας προς τα άτομα με αναπηρία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους ως ασθενών.
- Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των υποδομών και των υπηρεσιών και εξοπλισμών των δημόσιων νοσοκομείων και όλων των δομών υγείας και ειδικότερα, να υπάρξει άμεση επιτάχυνση των δράσεων που θα εξασφαλίσουν προσβάσιμα δωμάτια και τουαλέτες σε κάθε κλινική, νοσοκομείο και δομή υγείας.
- Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές για τα άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων της γραφής Braille, της νοηματικής γλώσσας και της μορφής εύκολης για ανάγνωση (easy-to-read), κατά την επικοινωνία τους με τους επαγγελματίες υγείας.
- Να υλοποιηθούν δράσεις για την βελτίωση της προσβασιμότητας των δομών αποθεραπείας και αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένης της σήμανσης, των δωματίων και των χώρων υγιεινής, όπως και στα δημόσια νοσοκομεία.
- Να καταρτιστεί ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης (με προϋπολογισμούς, χρονοδιαγράμματα, δείκτες, μηχανισμούς παρακολούθησης κ.λπ.) σε σχέση με την εφαρμογή της καθολικής προσβασιμότητας στην Υγεία.
- Να ενισχυθεί το σύστημα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και να βελτιωθεί η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στον οικογενειακό γιατρό και τους λοιπούς επαγγελματίες υγείας.
- Να αυστηροποιηθούν οι υγειονομικοί έλεγχοι στις κλειστές δομές φιλοξενίας ατόμων με αναπηρία και ηλικιωμένων ατόμων.
- Να συσταθεί Διεύθυνση Αποκατάστασης στο Υπουργείο και δημιουργία Δικτύου Μονάδων Αποκατάστασης, η οποία θα αναβαθμίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες και θα βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό του Εθνικού Κέντρου Αποκατάστασης μέσω εξειδικευμένου προσωπικού και σύγχρονου εξοπλισμού.

- Να αναβαθμιστεί η λειτουργία των Κέντρων και Μονάδων παρακολούθησης των χρονίως πασχόντων (π.χ. Μονάδες Αιμοκάθαρσης, Ογκολογικές Μονάδες κ.ά.).
- Να εκπαιδευτεί το σύνολο του προσωπικού στον τομέα της υγείας στα ζητήματα των δικαιωμάτων και της εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία.
- Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ και των Οργανώσεων Μελών της σε όλους τους Φορείς Σχεδιασμού και Εφαρμογής πολιτικών για την υγεία.

Εργασία και απασχόληση

- Να εκπονηθεί σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ και τους κοινωνικούς εταίρους Εθνική Στρατηγική για την προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και τη μετάβαση τους από τον αποκλεισμό στην ισότιμη συμμετοχή στην εργασία.
- Να αρθούν τα υφιστάμενα αντικίνητρα για επαγγελματική ένταξη όπως είναι η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.
- Να καταργηθεί ο χαρακτηρισμός «ανίκανος προς κάθε βιοποριστική εργασία» που αναφέρεται στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕΠΑ, ο οποίος εμπεριέχει ρατσιστικά χαρακτηριστικά και λειτουργεί και ως ανυπέρβλητο εμπόδιο για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση.
- Να ενεργοποιηθεί η παρ. 1α του άρθρου 23 του ν.4488/2017, με την οποία δίνεται η δυνατότητα στα άτομα με ψυχική ή νοητική αναπηρία, να αναλαμβάνουν εργασία για λόγους ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και επανένταξης, χωρίς διακοπή των προνοιακών επιδομάτων.
- Να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν στοχευμένα προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης για άτομα με αναπηρία/χρόνιες παθήσεις και ιδιαίτερα για άτομα με βαριές αναπηρίες, για νέους και γυναίκες με αναπηρία αλλά και όσες κατηγορίες βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις.
- Σε περίπτωση τηλεργασίας εργαζομένων με αναπηρία, να εξασφαλιστεί ότι ο εξοπλισμός που παρέχεται στον υπάλληλο με αναπηρία από την υπηρεσία του, πληροί προδιαγραφές προσβασιμότητας και ανταποκρίνεται στις εξατομικευμένες ανάγκες του.
- Να θεσπιστεί το θεσμικό πλαίσιο για την Υποστηριζόμενη Απασχόληση για τα άτομα με αναπηρία.
- Να προστεθεί στην παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 4807/2021 και ρητή αναφορά στην «αναπηρία».
- Να καθιερωθεί ένα σύγχρονο σύστημα κινήτρων (π.χ. επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές για εργοδότες κ.λπ.) διευκολύνοντας την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αμειβόμενη εργασία στον ιδιωτικό τομέα, στην

αυτοαπασχόληση, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα.

- Να διασφαλιστεί η παροχή των εύλογων προσαρμογών σε όλους τους εργαζομένους με αναπηρία και να υπάρξει ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στις «εύλογες προσαρμογές» στην εργασία τους.
- Να συμπεριληφθεί η ΕΣΑμεΑ, η οποία έχει ιδρύσει από τον Ιούλιο του 2020, το Ινστιτούτο «ΙΝ-ΕΣΑμεΑ», στη ρύθμιση για την απόδοση πόρου που δίνεται από τον κλάδο ΛΑΕΚ του ΕΛΕΚΠ στα Ινστιτούτα και τα Εκπαιδευτικά Κέντρα, που έχουν ιδρυθεί ή θα ιδρυθούν με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

Βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία

- Να αναγνωριστεί ότι η αναπηρία και χρόνια πάθηση συνεπάγεται πρόσθετο κόστους διαβίωσης για τα ίδια τα άτομα και τις οικογένειές τους και να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο μέτρων που θα διασφαλίζει ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης όπως το Σύνταγμα της χώρας ορίζει στο άρθρο 25, άρθρο 21, παρ.6 και το άρθρο 28 της Σύμβασης.
- Να καταρτιστεί πρόγραμμα χρηματοδότησης των νοικοκυριών με μέλη με αναπηρία για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας της κατοικίας τους, ανάλογα με τις ανάγκες του ατόμου με αναπηρία.
- Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα δίκαιο ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα μέσω: α) της αναμόρφωσης του ν.4387/2016 με τον οποίο έχουν καταργηθεί σημαντικά δικαιώματα και παροχές, β) της επαναφοράς ευνοϊκών ρυθμίσεων που αφορούν στη συνταξιοδότηση των γονέων/ συζύγων/ αδελφών που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, γ) της αποκατάστασης των αδικιών που έχουν υποστεί οι συνταξιούχοι αναπηρίας και γήρατος του ιδιωτικού τομέα, δ) της επικαιροποίησης και της νομοθέτησης του Πορίσματος της Επιτροπής του Υπουργείου Εργασίας για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 11 του ν.4387/2016 προκειμένου να τεθούν σε ισχύ ενιαίοι κανόνες συνταξιοδότησης και απονομής ασφαλιστικών παροχών λόγω αναπηρίας, ε) της μη διακοπή του προνοιακού επιδόματος των παιδιών με αναπηρία όταν λάβουν τη σύνταξη του θανόντος γονέα.
- Να διασφαλιστεί η ορθή χρηματοδότηση του συστήματος προνοιακών παροχών για την ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία με κριτήρια κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της αύξησης των επιδομάτων και επέκτασή τους σε όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.
- Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα φορολογικό σύστημα, σύμφωνο με την παράγραφο 41 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, το οποίο θα συμβάλει στην προστασία και ενίσχυση των εισοδημάτων των ατόμων με αναπηρία, με

χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους και στη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη το πρόσθετο κόστος που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών αναπηρίας, μέσω συγκεκριμένων μέτρων, όπως:

- Διατήρηση των φοροαπαλλαγών που είναι σε ισχύ για τα άτομα με αναπηρία/ χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.
- Απαλλαγή όλων των ατόμων με αναπηρία με ποσοστό τουλάχιστον 50% και των οικογενειών που βαρύνονται φορολογικά με άτομα με βαριά αναπηρία, από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης, από τον ΕΝΦΙΑ για την πρώτη κατοικία χωρίς εισοδηματικά κριτήρια, από τα τεκμήρια του εισοδήματος και το τέλος επιτηδεύματος κ.ά.
- Επαναφορά του άρθρου 18 του ν. 4172/2013 που προέβλεπε μείωση φόρου από ιατρικές δαπάνες, για τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και διεύρυνση αυτού.
- Να επεκταθεί η εξαίρεση από την περικοπή σύνταξης λόγω απασχόλησης συνταξιούχων με αναπηρία που έχουν συνταξιοδοτηθεί με τις διατάξεις του ν. 612/1977 σε όλους τους συνταξιούχους αναπηρίας.

Πολιτική συμμετοχή και συμμετοχή στην κοινωνική ζωή

- Να συνεχίσει τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης και είναι επιφορτισμένη με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
- Να αντικατασταθεί το σύστημα υποκαθιστάμενης λήψης αποφάσεων από το σύστημα υποστηριζόμενης λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε όλα τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία, να ασκούν το δικαίωμα ψήφου.
- Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Εσωτερικών με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών για την αναπηρία.
- Να αναθεωρηθεί ο υπάρχων Εκλογικός Κώδικας ώστε να απαλειφθούν διατάξεις που εμποδίζουν, είτε άμεσα είτε έμμεσα, τα άτομα με αναπηρία να ασκούν το δικαίωμά τους στην πολιτική συμμετοχή, και να θεσμοθετηθούν εναλλακτικές μέθοδοι άσκησης του δικαιώματος ψήφου.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε τα άτομα με σοβαρές κινητικές αναπηρίες, που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου και δε μπορούν να επισκεφθούν τα εκλογικά κέντρα, να μην στερούνται το δικαίωμα ψήφου. Αντίστοιχα μέτρα πρέπει να ληφθούν και για αυτούς που για προσωρινούς λόγους βρίσκονται σε νοσοκομεία την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών.

- Να ληφθούν μέτρα για την προώθηση της συμμετοχής όλων των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένων των παροχών εύλογων προσαρμογών και της υποστήριξης σε άτομα με αναπηρία που κατέχουν πολιτικά αξιώματα και έχουν αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφοριών σχετικά με την εκλογική διαδικασία σε προσιτές και προσβάσιμες μορφές, έτσι ώστε κάθε άτομο με αναπηρία να είναι ενήμερο.
- Να ληφθούν μέτρα ώστε οι ιστότοποι των πολιτικών κομμάτων και τα προεκλογικά προγράμματα, να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.
- Να διασφαλιστεί η παροχή υποτιτλισμού ή/και διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα σε πολιτικές τηλεοπτικές εκπομπές, συνεντεύξεις πολιτικών προσώπων, debates πολιτικών αρχηγών, τηλεοπτικά σποτ και σε κάθε πρόγραμμα που σχετίζεται με τις εκλογές και την πολιτική συμμετοχή.
- Να ληφθούν μέτρα ευαισθητοποίησης για τη σημασία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των γυναικών με αναπηρία, στην πολιτική και δημόσια ζωή, αλλά και στη λήψη αποφάσεων.

Συμμετοχή στον πολιτισμό, στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, για να διασφαλιστεί το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα, ως κοινό, εργαζόμενοι ή/και δημιουργοί, στην πολιτισμική κληρονομιά, στον σύγχρονο πολιτισμό και στην πολιτιστική βιομηχανία.
- Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών που αφορούν τα άτομα με αναπηρία (βλ. απουσία διαβούλευσης με το αναπηρικό κίνημα αναφορικά με τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου για θέσπιση του Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και του Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού).
- Να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση τόσο της φυσικής όσο και ψηφιακής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές/τουριστικές/ψυχαγωγικές/αθλητικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- Να ληφθούν μέτρα που θα διασφαλίζουν την προσβασιμότητα των αρχαιολογικών μνημεία της χώρας, των θεάτρων και των κινηματογράφων.
- Να προβληθούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού (π.χ. μουσεία), με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων που

λειτουργούν και αναπαράγονται στην κουλτούρα της καθημερινής ζωής σε βάρος τους.

- Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον τουρισμό και τον αθλητισμό.
- Να θεσμοθετηθεί μηχανισμός παρακολούθησης των έργων προσβασιμότητας των υποδομών τουριστικού ενδιαφέροντος σε τοπικό επίπεδο σε συνεργασία με τους Δήμους και τις Περιφέρειες.
- Να καθιερωθεί η συστηματική καταγραφή και συνεχής επικαιροποίηση και προώθηση προσβάσιμων τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σε προσβάσιμες μορφές.
- Να θεσπιστεί ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής «Τουρισμός για Όλους» ως βάσης για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και προγραμμάτων για τον τουρισμό.
- Να υλοποιηθούν προγράμματα εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης στελεχών και επιχειρηματιών του τουριστικού τομέα και προβολής δράσεων προσβάσιμου τουρισμού σε συνεργασία με το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ).
- Να ενταχθεί η διάσταση της αναπηρίας και της προσβασιμότητας των τουριστικών υπηρεσιών στην Τουριστική Εκπαίδευση.
- Να διασυνδεθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, με τις μεταφορές και τον πολιτισμό, με τον στόχο του Προσβάσιμου Τουρισμού.
- Να προβληθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στα μουσεία, στους αρχαιολογικούς χώρους και φορείς πολιτισμού στα κανάλια διάχυσης του τουριστικού προϊόντος.

